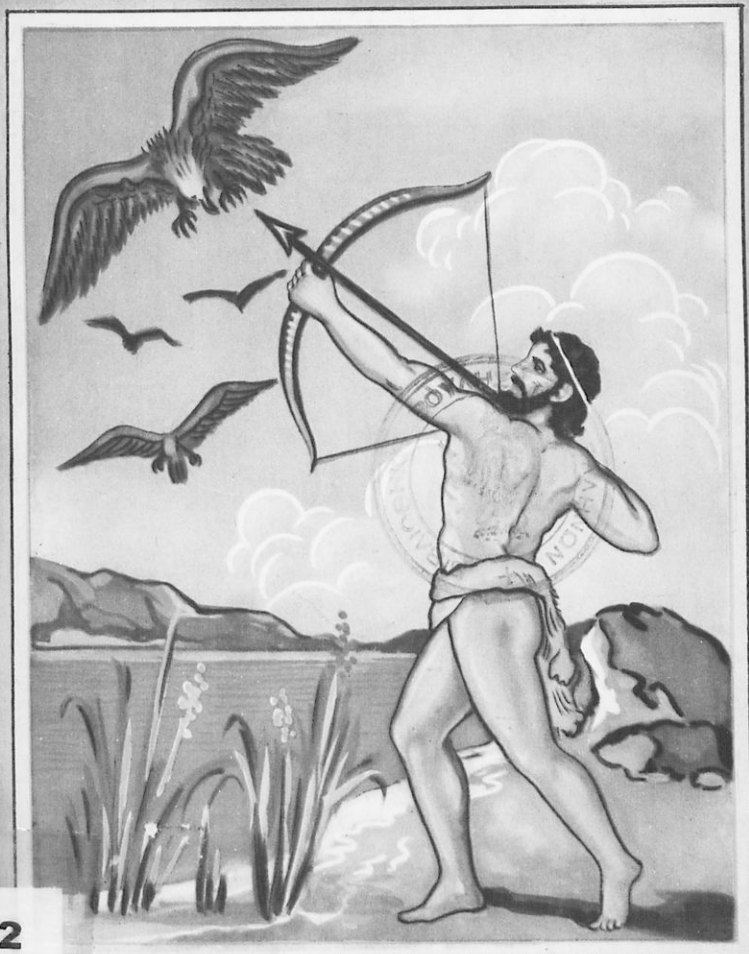

ΧΑΡΗ Σ. ΠΑΤΣΗ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ
ΙΣΤΟΡΙΑ - ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ Γ'-Δ' ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΟ 1^{ΟΝ} ΕΤΟΣ ΣΥΝΛΙΑΣ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1068

ΕΚΔΟΣΕΙΣ - «ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ» - ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΘΗΝΑΙ - ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37 - ΤΗΛ. 25.169

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ Χ. ΠΑΤΣΗ

*Σ. 69 ΠΔΒ
Πάρις (Αγγλική γλ.)*

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

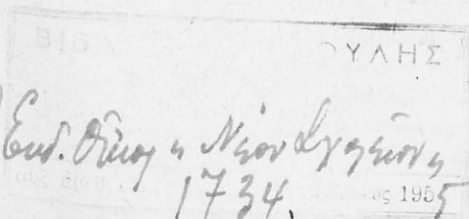
ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ

ΓΙΑ ΤΙΣ Γ-Δ ΤΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ 1ον ΕΤΟΣ ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

*

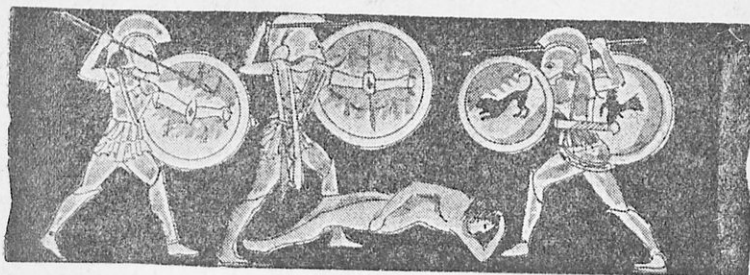

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «**ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**» ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37 — ΤΗΛ. 25.169 — ΑΘΗΝΑΙ

009
ΕΛΣ
ΕΤΡΑ
068

Κάθε γνήσιο αντίτυπο έχει την υπογραφή του συγγραφέα και τη σφραγίδα του εκδότη.

ΘΕΟΙ ΚΑΙ ΗΡΩΕΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Οί άρχαιοί Έλληνες, πριν από 25.00 χρόνια, δέν πίστευαν στη Χριστιανική θρησκεία. Γιατί τότε δέν είχε γεννηθής ό Χριστός και δέν είχε ξαιπωθή ή διδασκαλία του. Αυτόι πίστευαν σέ πολλούς θεούς.

Ό Δίας

Οί άνθρωποι για νά τούς καλοπιάσουν πρόσφεραν *θυσίες*. Δηλαδή πάνω στό βωμό έκειγαν σφαγμένα ζώα. Οί σπουδαιότεροι θεοί τών άρχαίων Έλλήνων ήταν *δώδεκα*. Αυτόι κατοικούσαν πάνω στόν *Όλυμπο* και γι' αυτό λέγονταν *Όλύμπιοι Θεοί*. Έτρωγαν *Άμβροσία* και έπιναν *Νέκταρ*. Οί Θεοί δέν πέθαιναν ποτέ, γι' αυτό λέγονταν *Άθάνατοι*, ενώ οί άνθρωποι ήταν *θνητοί*. Νά ποιοί ήταν οί δώδεκα Θεοί τών άρχαίων Έλλήνων :

1) Ό Δίας. Αυτός ήταν πατέρας όλων τών Θεών, και τών ανθρώπων. Κυβερνοσε όλο τόν κόσμο, τούς ανθρώπους, τά

Ἀφροδίτη

Δήμητρα

Ἑοσία

1. Ἀπόλλωνας
2. Ὑφαιστος

ζῶα, τὰ φυτὰ, τὶς ἀστραπὲς κ.λ.π. Τὸ θέλημα του ἦταν καὶ θέλημα ὄλων τῶν ἄλλων θεῶν. Στὰ χέρια του κρατοῦσε ἕναν κεραυνὸ κι' ὅποιον ἤθελε τὸν ἔκαιγε στὴ στιγμή. Κατοικοῦσε στὸ βουνὸ Ὀλυμπο κι ἀπὸ ἐκεῖ παρακολουθοῦσε ὄλους τοὺς Ἕλληνες. Ὁ Δίας λεγόταν καὶ Ζεὺς.

2) Ὁ Ποσειδῶνας. Ἦταν Θεὸς τῆς θάλασσας, δηλαδὴ κυβερνοῦσε ὄλες τὶς θάλασσες καὶ κανόνιζε πότε θὰ ἔχουν τρικυμίες, φουσκοθαλασσιὲς καὶ πότε τὰ νερά τους θὰ εἶναι ἥσυχα σὰν λάδι. Ἄν ταξιδεύεις στὴ θάλασσα ἔπρεπε νὰ τὰ ἔχης καλὰ μαζί του. Ὁ Ποσειδῶνας ἦταν ἀδελφὸς τοῦ Δία.

3) Ἄλλος θεὸς ἦταν ὁ Ἑρμῆς. Αὐτὸς προστάτευε τὸ ἐμπόριο καὶ ἦταν ταχυδρόμος τῶν θεῶν.

4) Ὁ Ἄρης ἦταν θεὸς τοῦ πολέμου. Κανόνιζε ποιὸς θὰ νικήσῃ στὸν πόλεμο καὶ ποιὸς θὰ νικηθῇ.

5) Ὁ Ἀπόλλωνας, ἦταν θεὸς τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Μουσικῆς.

6) Ὁ Ἑφαιστος, ἦταν θεὸς τῆς φωτιᾶς καὶ τῆς τέχνης. Αὐτὸς ἦταν σπουδαῖος σιδεράς καὶ ἔφτιαχνε τὰ βέλη (σαῖτες) καὶ τὰ ἄλλα ὄπλα τῶν Θεῶν. Οἱ τεχνίτες κι οἱ μηχανικοὶ αὐτὸν εἶχαν γιὰ θεό.

7) Ἡ Ἑρα ἦταν γυναίκα τοῦ Δία.

"*Ηρα*

"*Αθηνᾶ*

"*Αρτεμη*

Ποσειδώνας

"*Αρης*

"*Ερμης*

8) Ἡ Ἀθηνᾶ, ἦταν κόρη τοῦ Δία. Αὐτὴ εἶχε γεννηθῆ ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Δία καὶ γι' αὐτὸ λεγόταν θεὰ τῆς σοφίας.

9) Ἡ Ἀρτεμη, ἦταν θεὰ τοῦ κυνηγιοῦ.

10) Ἡ Δήμητρα, ἦταν θεὰ τῆς γεωργίας. Αὐτὴ φρόντιζε γιὰ νὰ σπαρθοῦν καὶ νὰ καρπίσουν τὰ χωράφια.

11) Ἡ Ἀφροδίτη, ἦταν θεὰ τῆς ὀμορφίας.

12) Ἡ Ἑοτία, ἦταν θεὰ τῶν σπιτιῶν. Αὐτὴ προστάτευε τὶς οἰκογένειες καὶ χάριζε τὴν οἰκογενειακὴ εὐτυχία.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δώδεκα θεοὺς, οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες πιστεύαν καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους μικρότερους θεοὺς καὶ θεές, ποὺ κατοικοῦσαν σὲ βουνά, σὲ κάμπους, σὲ δάση καὶ σὲ ρεματιές. Μεγαλύτερος ἀπ' ὅλους αὐτοὺς ἦταν ὁ Πλούτωνας, θεὸς τοῦ Ἄδη, δηλ. τοῦ κάτω κόσμου. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔστελε τὸ Χάρονα, δηλ. τὸ Χάρο κι ἔπαιρνε τὶς ψυχές τῶν ἀνθρώπων.

Ἀκόμα πιστεύαν πὼς κάθε ἀντρεωμένος ἄνθρωπος, κάθε γενναῖο παλληκά-

ρι, πού στή ζωή του ἔκανε διάφορα κατορθώματα καί ὠφελοῦσε τοὺς συμπατριῶτες του, ὅταν πέθαινε, γινόταν μισὸς θεὸς δηλ. *ἡμίθεος* καί *ἥρωας*, ὅπως τοὺς ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι "Ἕλληνες. Τέτοιους ἡμίθεους εἶχαν πολλοὺς οἱ Ἀρχαῖοι: τὸν *Ἡρακλή*, τὸ *Θησέα*, τὸν *Ἀχιλλέα* κ.ἄ.

Παρακάτω θὰ διαβάσετε πού γεννήθηκαν, πού ἔζησαν καί τί κατορθώματα ἔκαναν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἥρωες, πού, ὅταν πέθαναν, ἔγιναν ἡμίθεοι. Εἶναι ὠραῖες ἱστορίες πού ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ξεχάσετε, ὅπως ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ξεχάσετε καί τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα θεῶν.

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΗ

Ὁ Ἡρακλῆς γεννήθηκε στὴ Θήβα τῆς Βοιωτίας. Τὸν πατέρα του τὸν ἔλεγαν Ἀμφιτρύωνα καὶ τὴν μητέρα του Ἀλκμήνη. Ὁ Ἀμφιτρύωνας ἦταν βασιλιάς στὴν *Τίρυνθα*. Μόλις γεννήθηκε ὁ Ἡρακλῆς, οἱ γονεῖς του φρόντισαν νὰ τὸν μεγαλώσουν καὶ νὰ τὸν ἀναθρέψουν ὅπως ταίριαζε στὴ γενιά του. Ἐπειτα δὲν εἶχαν κι ἄλλο παιδί καὶ ἡ ἀγάπη τους ἦταν δοσμένη ὀλόκληρη σ' αὐτόν. Καμάρωναν γιὰ τὴν ὀμορφιά του καὶ θαύμαζαν τὴν κορμοστασιά καὶ τὴ δύναμή του. Ὅσοι ἔβλεπαν τὸν Ἡρακλή, ἀπὸ μωρὸ ἀκόμα, ἔλεγαν πὼς θὰ γίνῃ πολὺ ἀντριωμένο παληκάρι.

Ὅταν ἦταν μωρὸ ὀχτῶ μηνῶν, ἔπνιξε μὲ τὰ δυνατὰ του χέρια δυὸ μεγάλα φίδια, ποὺ ἔστειλε ἡ θεὰ Ἥρα στὴν κούνια του γιὰ νὰ τὸν δαγκώσουν, ἐπειδὴ ζήλευε ποὺ θὰ γινόταν δυνατὸ παληκάρι. Ὁ πατέρας του μόλις εἶδε πνιγμένα τὰ δυὸ φίδια, δίπλα στὴν κούνια τοῦ παιδιοῦ του, ποὺ ἀντὶ νὰ εὐλαΐη σπαρταροῦσε στὰ γέλια, τὸν πῆρε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τοῦ ἔλεγε:

— Παιδί μου, θὰ γίνῃς πολὺ δυνατός. Θὰ γίνῃς ἥρωας! Ὅλοι θὰ τρέμουν τὴ δύναμή σου. Θὰ σὲ στείλω, ὅταν μεγαλώσης, σὲ δασκάλους καὶ σὲ γυμναστὲς, νὰ μάθῃς γράμματα καὶ νὰ γυμνάσης τὸ σῶμα σου.

Ὁ Ἡρακλῆς, ποὺ ἦταν μωρὸ καὶ δὲν καταλάβαινε τί τοῦ

ἔλεγε ὁ πατέρας του, γελοῦσε καὶ κουνουσε τὰ χέρια του μὲ χαρά.

Κι ἀλήθεια, ὅταν μεγάλωσε, ὁ πατέρας του τὸν ἔστειλε σὲ πολλοὺς δασκάλους ὅπου ἔμαθε νὰ παλεύη, νὰ ρίχνη καλὰ τὸ κοντάρι, τὸ λιθάρι, τὸ τόξο καὶ τὰ ἄλλα ὄπλα ἐκείνου τοῦ καιροῦ.

Σὲ λίγο καιρό, ὁ Ἡρακλῆς ἔγινε τέλειος σ' ὅλα αὐτά. Ἡ φοβερὴ δύναμη τῶν χειρῶν του, τὸ γιγάντιο κορμί του, ἡ μεγάλη του ἐξάσκηση στὰ ὄπλα, ἔκαναν τὸν κόσμο νὰ τρέμη μόλις τὸν ἔβλεπε. Ὅλοι ἤθελαν νὰ τὰ ἔχουν καλὰ μαζί του. Αὐτὸ τὸν ἔκανε περήφανο καὶ λιγάκι ἐγωϊστῆ. Γι' αὐτὸ ἡ γυναίκα τοῦ Δία, ἡ Θεὰ Ἡρα, δὲν τὸν συμπαθοῦσε. Ὁ Δίας ὅμως καὶ ἡ θυγατέρα του ἡ Ἀθηνά τὸν ἀγαποῦσαν καὶ πολὺ πάντοτε τὸν προστάτευαν.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΚΑΚΙΑΣ

Ὅταν μεγάλωσε ὁ Ἡρακλῆς καὶ τελείωσε τὶς σπουδές καὶ τὰ γυμνάσματά του, γύρισε στοὺς γονεῖς του. Ὁ πατέρας του εἶχε πολλὰ κοπάδια γιδοπρόβατα, βουβάλια καὶ ἄλογα σ' ἓνα ψηλὸ βουνό, κοντὰ στὴ Θήβα, ποὺ τὸ ἔλεγαν *Κιθαιρώνα*. Παρακάλεσε λοιπὸν τὸν Ἡρακλῆ νὰ πηγαίνει καμμιά φορὰ νὰ τὰ βόσκη. Αὐτὸς μὲ χαρὰ δεχόταν καὶ πολλές φορές τὸν ἔβλεπες ξαπλωμένον νὰ παίζη τὴ φλογέρα του καὶ νὰ τραγουδᾷ χαρούμενα, κάτω ἀπὸ τοὺς πυκνοὺς ἴσκιους.

Μιά μέρα ὅμως ἦταν πολὺ σκεπτικός. Συλλογιζόταν πῶς ἔπρεπε νὰ διαλέξη κάποιο ἐπάγγελμα στὴ ζωὴ. Ἦταν δέκα ὀκτῶ χρονῶν καὶ ἄλλοι στὴν ἡλικία του ἔκαναν θαύματα. Καὶ ὄχι αὐτὸς μὲ τὸ γιγάντιο κορμί!

— Πρέπει νὰ βρῶ μιὰ δουλειὰ ποὺ νὰ ταιριάξῃ σὲ μένα, συλλογιζόταν. Ἀρκετὰ ἔμεινα στὸν πατέρα μου. Τώρα πρέπει νὰ φροντίσω γιὰ τὸν ἑαυτό μου.

Ἀμέσως παράτησε τὸ βουνό καὶ κίνησε νὰ γυρίσῃ στὴ Θήβα, νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς γονεῖς του καὶ μὲ τὸ θεῖο του. Καθὼς γυρνοῦσε, ἔφθασε σ' ἓνα σταυροδρόμι. Κουρασμέ-

νος, κάθησε σέ μιὰ πέτρα καί συλλογιζόταν. Ἐκεῖ πού καθόταν βλέπει νὰ ἔρχονται δυὸ γυναῖκες.

Ἡ μιὰ ἦταν χρυσοντυμένη καί περήφανη. Ἡ ἄλλη ἀπλοῦκᾶ ντυμένη καί καταδεχτική.

—Ἐσένα περιμένομε, Ἡρακλή, εἶπαν μὲ μιὰ φωνὴ κι οἱ δυὸ γυναῖκες. Σὲ εἶδαμε συλλογισμένο στὸ δάσος καί θέλομε νὰ σοῦ δείξωμε τὸ δρόμο τῆς ζωῆς σου. Διάλεξε ποιὰ ἀπὸ μᾶς θ' ἀκολουθήσης...

—Καὶ ποιὲς εἶστε σεῖς, κυρίες μου; Ρώτησε ὁ Ἡρακλῆς.

—Ἐγὼ εἶμαι ἡ **Κακία**, εἶπε ἡ πρώτη. Ἔτσι μὲ λένε οἱ ἐχθροὶ μου, ἐπειδὴ μὲ ζηλεύουν. Οἱ φίλοι μου ὅμως μὲ λένε Εὐτυχία, γιατί ὅποιος ἔρχεται κοντά μου γίνεται εὐτυχισμένος. Ἄν μὲ ἀκολουθήσης κ' ἐσύ, θὰ βρῆς τὴν τύχη σου. Θὰ γίνης πλούσιος. Θὰ ἔχης ὅ,τι ζητήσης σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, χωρὶς νὰ κοπιᾶσης οὔτε μιὰ στιγμή. Ὅλον τὸν καιρὸ θὰ κοιμᾶσαι, θὰ ἀναπαύεσαι καὶ τὰ πλούτη θὰ σωριάζονται ἀδιάκοπα στὰ παλάτια σου. Δὲν θὰ ἔχης καμιὰ σκοτούρα. Οὔτε πολέμους, οὔτε ἀγῶνες, οὔτε κόπους καὶ βάσανα. Ἄλλοι θὰ δουλεύουν καὶ σὺ θὰ τὰ βρίσκης ἔτοιμα. Ἐγὼ ἔχω πολλοὺς φίλους πού θὰ σὲ ὑπηρετοῦν. Τί λές; Δέχεσαι;

—Θὰ σκεφθῶ, εἶπε ὁ Ἡρακλῆς.

Ἄφοῦ σκέφθηκε λίγο, γύρισε πρὸς τὸ μέρος τῆς ἄλλης γυναίκας:

—Ἐσένα πῶς σὲ λένε; Τῆ ρώτησε. Γιατί κάθεσαι σκεπτική καὶ δὲν μιλάς;

—Ἐμένα μὲ λένε **Ἀρετή**, ἀποκρίθηκε ἡ ἀπλοῦκῆ γυναίκα. Τὸ συμφέρον σου εἶναι νὰ μὴν ἀκολουθήσης τὸν κακὸ δρόμο πού σοῦ δείχνει ἡ Κακία. Ἐγὼ δὲν σοῦ ὑπόσχομαι πλούτη, διασκεδάσεις καὶ τεμπελιές. Ἄν ἔρθης μαζί μου, στὸν καλὸ δρόμο, θὰ κουρασθῆς πολὺ. Στὴ ζωὴ θὰ παλαιψῆς γιὰ νὰ ἀναδειχθῆς. Μὲ ἰδρώτα θὰ βγάξης τὸ ψωμί σου. Μὰ ἂν εἶσαι ὑπομονετικός καὶ ἐργατικός θὰ προκόψῃς καὶ θὰ δοξασθῆς. Μπορεῖ νὰ γίνης καὶ ἥρωας μιὰ μέρα καὶ τὰ κατορθώματά σου νὰ γίνουν γνωστὰ σ' ὅλο τὸν κόσμο! Τότε θὰ εἶσαι εὐτυχισμένος, γιατί ὅ,τι κερδίσης, θὰ τὸ κερδίσης μὲ τὴν ἐργασία σου καὶ ὄχι μὲ τὴ δουλειὰ τῶν ἄλλων ἢ μὲ τις κλεψιές. Διάλεξε κι ἀποφάσισε.

Χωρίς νά διστάση καθόλου, ὁ Ἡρακλῆς ἀποκρίθηκε :

— Ἐσένα, Ἀρετή, θά ἀκολουθήσω. Γιατί θέλω ν' ἀγωνισθῶ στή ζωή μου καί νά δοξασθῶ μέ τή δουλειά μου καί μέ τὰ κατορθώματά μου.

Καί γυρνώντας πρὸς τὴν Κακία, τῆς εἶπε :

— Πήγαινε, κυρά μου, στή δουλειά σου. Πήγαινε νά βρῆς κανένα ἀγράμματο καί κουτὸ νά ξεγελάσης! Ἐγὼ βρῆκα τὸ δρόμο μου!...

Ἐκείνη ἔφυγε καταντροπιασμένη. Κι ἀπὸ τότε ὁ Ἡρακλῆς πῆρε τὸν καλὸ δρόμο, τὸ δρόμο τῆς Ἀρετῆς.

Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΠΗΓΑΙΝΕΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΣΘΕΑ

Τὸ βράδυ πού ἐπέστρεψε ὁ Ἡρακλῆς στὴ Θήβα, εἶπε στὸν πατέρα του πὼς πῆρε τὴν ἀπόφαση νά φύγη σὲ μακρινὰ μέρη, νά βρῆ τὴν τύχη του. Ἐκεῖνος δὲν ἔφερε ἀντίρρηση. Μόνο τὸν παρακάλεσε νά μείνῃ λίγες μέρες στὰ κοπάδια, γιατί οἱ βοσκοὶ του τὰ εἶχαν ἐγκαταλείψει, ἐπειδὴ ἓνα λιοντάρι εἶχε φανῆ στὸ Βουνό. Ὁ Ἡρακλῆς ἔτρεξε στὸν

Κιθαιρώνα καί μέ εὐκολία σκότωσε τὸ λιοντάρι καί ἔσωσε τοὺς βοσκούς καί τὰ κοπάδια. Ἐγδασε τὸ λιοντάρι, φόρεσε τὸ δέρμα του καί ἐπέστρεψε στὴ Θήβα νά ἐτοιμασθῆ γιὰ τὸ ταξίδι του. Αὐτὸ τὸ δέρμα τὸ φοροῦσε ἀπὸ τότε σὲ ὅλη του τὴ ζωή.

Ἐπειτα πῆγε στοῦ μαντεῖο τῶν Δελφῶν καὶ ρώτησε τί πρέπει νὰ κάμη στὴ ζωὴ του γιὰ νὰ τὸν ἀγαποῦν οἱ Θεοὶ καὶ οἱ πατριῶτες του.—«Νὰ πᾶς στὶς Μυκῆνες στὸν ἐξαδελφό σου τὸν Εὐρυσθέα, καὶ νὰ κάμης ὅτι σοῦ πῆ». Ἀπάντησε τὸ Μαντεῖο.

Πρὶν φύγη ὁ Ἡρακλῆς ἀπὸ τῆς Θήβας παντρεύτηκε τὴν ὁμορφὴ βασιλοπούλα Μεγάρρα.

Ὅταν ἔφθασε ὁ Ἡρακλῆς στὶς Μυκῆνες καὶ εἶδε ὁ Εὐρυσθέας τί παληκάρι ἦταν, φοβήθηκε μὴν τοῦ πάρῃ τὸ θρόνο καὶ γίνῃ αὐτὸς βασιλιάς. Γι' αὐτὸ τὸν διέταξε νὰ κάμη δώδεκα κατορθώματα. Ἦλπιζε πῶς σὲ κάποιο ἀπὸ αὐτὰ θὰ σκοτώνοταν κι ἔτσι θὰ σωζόταν ἀπὸ τὸν κίνδυνο. Μὰ ὁ Ἡρακλῆς τὰ ἔκανε ὅλα, χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτα. Νὰ ποιά ἦταν τὰ δώδεκα κατορθώματα τοῦ Ἡρακλῆ, ποὺ οἱ ἀρχαῖοι τὰ ὀνομάζουν «ἄθλους».

1. ΤΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ ΤΗΣ ΝΕΜΕΑΣ

Μιὰ μέρα ὁ Εὐρυσθέας εἶπε στὸν Ἡρακλῆ:

—Ἐδῶ, κοντὰ στὶς Μυκῆνες, στοῦ δάσους τῆς Νεμέας ζῆ ἓνα φοβερὸ λιοντάρι, ποὺ κατασπαράζει

τὰ ζῶα καὶ τρομοκρατεῖ τοὺς ἀνθρώπους. Σὰν παληκάρι ποὺ εἶσαι, πῆγαινε νὰ τὸ σκοτώσης καὶ νὰ μοῦ φέρῃς τὸ δέρμα του.

Ὁ Ἡρακλῆς πῆρε τὸ ρόπαλό του καὶ πῆγε στοῦ δάσους τῆς Νεμέας. Εἶδε ἀπὸ μακρὰ τὸ λιοντάρι κι ἔτρεξε νὰ τὸ

σκοτώση. Μὰ τὸ λιοντάρι δὲν φοβόταν κανένα, γιὰτὶ τὸ δέρμα του ἦταν πολὺ σκληρὸ καὶ δὲν τὸ τρυποῦσαν τὰ βέλη. Ὁ Ἡρακλῆς τὸ σαΐτεψε πολλὰς φορὰς, μὰ αὐτὸ δὲν πάθαινε τίποτα. Κατάλαβε λοιπὸν πὼς ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσῃ διαφορετικὰ. Ὁρμησε ἐπάνω του, νὰ τὸ σκοτώσῃ μὲ τὸ ρόπαλό του. Ἐκεῖνο φοβήθηκε καὶ κρύφτηκε στὴ σπηλιά του. Ὁ Ἡρακλῆς ἔτρεξε ἀμέσως ἐκεῖ. Ἡ σπηλιά εἶχε δύο εἰσόδους. Ἐκλείσῃ τὴ μιὰ μὲ ἓνα κοτρόνι, ὥρμησε ἐπάνω στὸ θηρίο καὶ τὸ χτύπησε

μὲ τὸ ρόπαλό του στὸ κεφάλι. Μὰ τὸ λιοντάρι δὲν ἔπαθε τίποτα. Ἴσια ἴσια θύμωσε περισσότερο. Ἄνοιξε τὸ φοβερὸ του στόμα καὶ ὥρμησε ἐπάνω στὸν ἥρωα νὰ τὸν κατασπαράξῃ. Δύο ὥρες πάλαιψε ὁ Ἡρακλῆς μὲ τὸ θηρίο, σῶμα μὲ σῶμα. Τέλος κατάφερε νὰ πιᾶσῃ τὸ κεφάλι τοῦ λιονταριοῦ καὶ, σφίγγοντας το μὲ τρομερὴ δύναμη, τὸ ἔπνιξε. Ὑστερα φορτώθηκε στὴ ράχη τὸ σκοτωμένο θηρίο καὶ ἐπέστρεψε στὸν Εὐρυ-

σθέα. Αὐτὸς μόλις τὸν εἶδε ἀπὸ μακρὰ νὰ ἔρχεται μὲ τὸ λιοντάρι στὴν ράχη, φοβήθηκε πολὺ. Ἐτρεξε καὶ κρύφτηκε σὲ ἓνα χάλκινο πιθάρι.

— Ἄλλῃ φορὰ, ξάδερφε, λέει στὸν Ἡρακλή, νὰ μὴ μοῦ φέρῃς στὸ παλάτι τὰ θηρία. Ἄς εἶναι σκοτωμένα. Δὲν ξέρεις, μπορεῖ νὰ ζωντανέψῃ κανένα καὶ δὲν θέλω τέτοιους μπελάδες!

2. Ἡ Λερναία Ὑδρα

Ἐπειτα ἀπὸ λίγες μέρες ὁ Εὐρύσθεας εἶπε στὸν Ἡρακλή:

— Κοντὰ στὸ Ἄργος εἶναι ἓνας βάλτος ποὺ λέγεται *Λέρνη*. Ἐκεῖ εἶναι μιὰ νεροφίδα με̄ ἔννιὰ κεφάλια. Ὁ κόσμος ἐδῶ τὴν ὀνομάζει «*Λερναία Ὑδρα*», γιατί ζῆ στὸ βάλτο τῆς Λέρνης. Τὸ θηρίο αὐτὸ μοιάζει σάν χταπόδι με̄ πολλὰ πλοκάμια. Ἀπὸ τὸ βάλτο βγαίνει μέρα καὶ νύχτα καὶ ἀρπάζει ὅλα τὰ ζῶα κι ὄσους ἀνθρώπους βρίσκει μπροστὰ του. Πολὺ σὲ παρακαλῶ, πήγαινε νὰ σκοτώσης τὴ Λερναία Ὑδρα, γιὰ νὰ ἴσυχάση ὁ τόπος.

Ὁ Ἡρακλῆς πήρε τὸ τόξο καὶ τὸ ρόπαλό του καὶ ξεκίνησε. Στὸ δρόμο ἀντάμωσε καὶ τὸν ἀνεπιὸ του *Ἰόλαο* ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴ Θήβα γιὰ τὶς Μυκῆνες. Τὸν πήρε κι' αὐτὸν μαζί του. Τράβηξαν ὀλόϊσια στὸ βάλτο. Ψάχνουν ἐδῶ, ψάχνουν ἐκεῖ, πουθενὰ δὲν φαινόταν τὸ θηρίο. Τότε ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ ἀνεπιὸς του, ἄρχισαν νὰ φωνάζουν δυνατὰ καὶ νὰ ρίχνουν πέτρες μέσα στὸ βάλτο γιὰ νὰ ἐρεθίσουν τὴ Λερναία Ὑδρα νὰ βγῆ.

Πραγματικά, δὲν πέρασαν πέντε λεπτὰ καὶ τὸ θηρίο βγῆκε ἀπὸ τὸ βάλτο, σφυρίζοντας δυνατὰ. Μόλις εἶδε τὸν Ἡρακλή, ὤρμησε ἐπάνω του νὰ τὸν ἀρπάξη με̄ τὰ ἔννιὰ πλοκάμια τῆς. Μὰ ὁ Ἡρακλῆς, γρήγορος σάν ἀστραπή, ἄρχισε νὰ κόβη με̄ τὸ ρόπαλό του τὰ κεφάλια τῆς Λερναίας Ὑδρας. Με̄ ἀπορία ὅμως εἶδε πὼς στὴ θέση ἐκείνου ποὺ ἔκοβε φύτρωναν ἄλλα δύο! Δὲν τὰ ἔχασε ὅμως. Ἀμέσως εἶπε στὸν ἀνεπιὸ του ν' ἀνάψη φωτιά καὶ με̄ ἀναμμένα δαυλιὰ νὰ καίη τὶς πληγὲς ποὺ αὐτὸς ἄνοιγε κόβοντας τὰ κεφάλια τῆς νεροφίδας. Ἔτσι κι ἔγινε. Σὲ λίγη ὥρα εἶχαν κοπῆ ὅλα τὰ κεφάλια τῆς Λερναίας Ὑδρας. Τὸ μεσαῖο ὅμως, τὸ μεγαλύτερο, ποὺ ἦταν καὶ ἐφτάψυχο, ὁ Ἡρακλῆς τὸ ἔθαψε πολὺ βαθιὰ στὴ γῆ καὶ τὸ πλάκωσε με̄ μιὰ μεγάλη πέτρα, γιὰ νὰ μὴ ξαναζωντανέψη ποτέ. Ὑστερα, μαζί με̄ τὸν Ἰόλαο, ἄνοιξαν τὴν κοιλιὰ τῆς νεροφίδας καὶ βρῆκαν τὴ χολή τῆς. Με̄ τὸ φαρμάκι τῆς ἔβαψε ὁ ἥρωάς μας τὶς σαί-

τες του για να είναι φαρμακωμένες και έπέστρεψαν στο παλάτι του Εύρυσθέα.

3. ΤΟ ΙΕΡΟ ΕΛΑΦΙ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΗΣ

Αυτό το έλαφι είχε χάλκινα πόδια και χρυσά κέρατα. Τό είχε δη ό Εύρυσθέας όταν κυνηγούσε στο δάσος της Άρκαδίας. Και για να θυμώσει ή Θεά του κυνηγιού "Αρτεμη με τον 'Ηρακλή, τον έστειλε να του τό φέρη ζωντανό. 'Ο 'Ηρακλής έτρεξε στο βουνό να πιάση τό χρυσοκέρατο έλαφι. Μά πουθενά δέν τό άντάμωνε. 'Εκείνο, όταν τον έβλεπε από

μακριά, έτρεχε με μεγάλη ταχύτητα και πετούσε σαν πουλί. Μά ό ήρωας τό πήρε απόφαση να τό πιάση.

Μιά μέρα που τό άντίκρυσε, τό κυνήγησε. Δέν τό άφησε καθόλου να ξεκουραστή. Και τήν ώρα που έγερνε ό ήλιος να βασιλέψη τό πρόφθασε στην δχθη ένός ποταμού. Τό έπιασε ζωντανό και τό έφερε στον ξάδελφό του. Στο δρόμο τον άντάμωσε ή θεά "Αρτεμη.

— "Άλλη φορά, 'Ηρακλή, να μη τό ξανακάνης αυτό, του είπε,

— Πολύ σε παρακαλώ, είπε ό ήρωας, άφησέ με να πάω ζωντανό τό χρυσοκέρατο έλαφι στον ξάδερφό μου. Κι ύστερα θά τό αφήσω έλεύθερο.

'Η "Αρτεμη, που ήξερε τή δύσκολη θέση του 'Ηρακλή, του επέτρεψε να πάρη τό έλαφι. Κι αυτός, άφου τό έδειξε στον Εύρυσθέα, τό άφησε έλεύθερο.

4. Τὸ φοβερό ἀγριογούρουνο τοῦ Ἑρμάνθου

Πάνω στὸ βουνό τῆς Πελοποννήσου Ἑρμάνθος ζοῦσε ἕνα φοβερό ἀγριογούρουνο. Τὰ ἀγριογούρουνα τὰ ἔλεγαν *κάπρους* ἐκεῖνο τὸν καιρό. Αὐτὸ δὲν ἄφηνε σπαρτὸ γιὰ σπαρτὸ στὸν κάμπο. Κι ὅσοι πήγαν γιὰ νὰ τὸ κυνηγήσουν σκοτώθηκαν ἀπὸ τὰ σουβλερά δόντια του. Ὁ Ἡρακλῆς πήγε στὸ βουνό κι ἀφοῦ τὸ κυνήγησε μιὰ ὀλόκληρη μέρα, τὸ ἀνάγκασε νὰ κλεισθῆ σὲ μιὰ βαθειὰ χαράδρα, μέσα στὰ χιόνια. Ἐκεῖ τὸ ἔπιασε καὶ τὸ πήγε ζωντανὸ στὸν Εὐρυσθέα.

5. Ἡ κοπριά τοῦ Αὐγεία

Δὲν εἶχε προφθᾶσει νὰ ξεκουρασθῆ καλά - καλά ὁ Ἡρακλῆς ἀπὸ τὰ κατορθώματα ποὺ εἶχε κάνει καὶ ὁ Εὐρυσθέας τοῦ ἀνέθεσε καινούργιον ἄθλο. Σ' ἕνα μέρος τῆς Πελοποννήσου, στὴν Ἡλιδα, ζοῦσε στὰ χρόνια ἐκεῖνα ἕνας βασιλιάς, ποὺ τὸν ἔλεγαν *Αὐγεία*. Αὐτὸς ἦταν πολὺ πλούσιος κι εἶχε πολλὰ κτήματα καὶ κοπάδια μὲ βουβάλια. Τόσο πολλὰ εἶχε ποὺ οἱ σταύλοι του εἶχαν βουνὰ ἀπὸ κοπριά. Ἐπειδὴ οἱ βουκόλοι του δὲν μποροῦσαν νὰ τὴν καθάρσουν, χρόνο μὲ τὸ χρόνο μεγάλωσε καὶ τὰ ζῶα δὲν χωροῦσαν πιά μέσα στοὺς σταύλους. Ἀλλὰ καὶ ἡ δυσσομία τῆς κοπριάς ἦταν τόσο μεγάλη ποὺ κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ πλησιάσῃ στὸ μέρος ἐκεῖνο. Ὅσοι ἀνέλαβαν νὰ καθάρσουν τὴν κοπριά τοῦ Αὐγεία ἐγκατέλειψαν τὴ δουλειὰ αὐτὴ πρὶν καλά - καλά τὴν ἀρχίσουν. Ὁ Εὐρυσθέας, γιὰ νὰ ταπεινώσῃ τὸν Ἡρακλῆ τοῦ ἀνέθεσε αὐτὴ τὴ δουλειὰ.

Ὁ Ἡρακλῆς παρουσιάσθηκε στὸν Αὐγεία καὶ τοῦ εἶπε :

— Τί θὰ μοῦ δώσης ἂν σοῦ καθάρσω τοὺς σταύλους σὲ μιὰ μέρα ;

— Ὅ,τι μοῦ ζητήσης, τοῦ ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος.

— Λοιπόν, θέλω τριακόσια βουβάλια.

— Μὲ ὅλη μου τὴν καρδιά νὰ σοῦ τὰ δώσω.

Ἀμέσως ὁ Ἡρακλῆς ἄνοιξε ἕνα μεγάλο αὐλάκι καὶ ἔρ-

ριξε μέσα σ' αυτό τὰ νερά δυὸ ποταμῶν ποὺ περνοῦν ἐκεῖ κοντά. Τοῦ **Πηγειοῦ** καὶ τοῦ **Ἀλφειοῦ**. Ἔφερε τὸ αὐλάκι μέ-
χρι τοὺς σταύλους καὶ ἄνοιξε μιὰ τρύπα στὸ τοῖχο τους. Τὸ
νερὸ χύθηκε μέσα καὶ παρέσυρε ὀρηκτικὰ ὄλη τὴν κοπριά.
"Ὡσπου νὰ βασιλέψη ὁ ἥλιος, οἱ σταῦλοι εἶχαν καθαρῶς μιὰ
χαρὰ κι ὁ κάμπος ἔπαψε νὰ βρωμᾷ. Τὸ βουνὸ μὲ τὴν κοπριά
εἶχε χαθῆ. Πῆγε τότε στὸν Αὐγεία καὶ τοῦ ζήτησε τὰ τριακό-
σια βουβάλια. Μὰ ἐκεῖνος δὲν τοῦ τὰ ἔδινε γιατί εἶχε μάθει
πῶς τὴ δουλειὰ αὐτὴ τὴν ἔκανε μὲ διαταγὴ τοῦ Εὐρυσθέα.
Θύμωσε λοιπὸν ὁ ἥρωας καὶ τὸν σκότωσε. Καὶ τότε βασιλιάς
στὴν Ἥλιδα ἔγινε ὁ γιὸς τοῦ Αὐγεία, ὁ **Φιλέας**. Αὐτὸς ἀγα-
ποῦσε καὶ θαύμαζε πολὺ τὸν Ἡρακλῆ καὶ τοῦ ἔδωσε τὰ τρια-
κόσια βουβάλια, ποὺ τοῦ εἶχε ὑποσχεθῆ ὁ πατέρας του.

Ἐκεῖ στὴν Ἥλιδα ἦταν μιὰ πολιτεία ποὺ τὴ λένε **Ὀλυμ-
πία**. Στὴν Ὀλυμπία ἔκτισε ὁ Ἡρακλῆς ἕνα ναὸ γιὰ νὰ τι-
μῆση τὸ μεγάλο θεὸ Δία, ποὺ πάντοτε τὸν βοηθοῦσε, καὶ γιὰ
νὰ θυμᾶται τὸ κατόρθωμά του αὐτό. Ἐκτισε κι ἕνα γυμνα-
στήριο, ὅπου κάθε τέσσερα χρόνια γίνονταν οἱ **Ὀλυμπιακοὶ
ἀγῶνες**.

6. Τὸ ἀγριοβούβαλο (ταῦρος) τοῦ Μίνωα

Στὴν Κρήτη ἐκεῖνον τὸν καιρὸ βασιλιάς ἦταν ὁ **Μίνωας**.
Αὐτὸς ἤθελε κάποτε νὰ θυσιάση στὸ θεὸ Ποσειδῶνα ἕνα
βουβάλι. Μὰ δὲν εὑρίσκει κανένα τῆς προκοπῆς στὸ
κοπάδι του. Τότε ὁ Πο-
σειδῶνας τοῦ ἔστειλε ἕνα
δικό του μέσα ἀπὸ τὰ
νερά τῆς θάλασσας. Μό-
λις τὸ εἶδε ὁ Μίνωας
λυπήθηκε νὰ τὸ θυσιάση
γιατί ἦταν πολὺ ὁμορφο
καὶ γερό. Τὸ κράτησε στὸ
κοπάδι του καὶ θυσίασε
ἄλλο. Μὰ ὁ Ποσειδῶνας

θύμωσε και ἔκαμε ἄγριο τὸ βουβάλι. Κι' ἀπὸ τότε αὐτὸ γύριζε στὸ νησί και τρόμαζε τὸν κόσμο.

Τὰ βουβάλια ἐκείνον τὸν καιρὸ τὰ ἔλεγαν «ταύρους».

—Τὸν ταύρο τοῦ Μίνωα θέλω νὰ μοῦ φέρης, εἶπε στὸν Ἡρακλῆ ὁ Εὐρουσθέας.

Ἄλλω ἥρωας πῆγε στὴν Κρήτη μὲ καϊκι. Σὲ λίγες μέρες κατάρθωσε νὰ πιάσῃ ζωντανὸ τὸν ἄγριο ταύρο και μὲ τὴν ἄδεια τοῦ Μίνωα τὸν ἔφερε στὸν Εὐρουσθέα.

7. Οἱ ἀγριόκοτες τῆς Στυμφαλίδας

Κοντὰ στὴν Κόρινθο βρίσκεται μιὰ λίμνη ποὺ λέγεται *Στυμφαλίδα*. Σ' αὐτὴ τῆ λίμνη ζοῦσαν, στὰ παλιὰ χρόνια, μερικές *ἀγριόκοτες* ποὺ ἔμοιαζαν μὲ φοβερὰ ὄρνια. Τὰ ράμφη τους, οἱ φτεροῦγες και τὰ νύχια τους ἦταν ἀπὸ χαλκὸ. Ὁ κόσμος τὶς ὀνόμαζε «*Στυμφαλίδες ὄρνιθες*». Ὅλη τῆ μέρα κρύβονταν στὰ καλάμια τῆς Στυμφαλίδας κι ὅταν πεινοῦσαν πετοῦσαν στὰ χωράφια και στὰ λιβάδια και κατέστρεφαν τὰ σπαρτὰ και τὰ ζῶα. Κι' ὅταν δὲν εὐρίσκαν ἀπ' αὐτά, ρίχνονταν και στοὺς ἀνθρώπους. Κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ πλησιάσῃ στὴ λίμνη.

Ὁ Εὐρουσθέας διέταξε τὸν Ἡρακλῆ νὰ πᾶ νὰ τὶς σκοτώσῃ. Ὁ Ἡρακλῆς πῆρε τὸ τόξο του και τὰ βέλη του και βάδισε ὀλοῖσια στὴ Στυμφαλίδα. Μὰ δὲν μπορούσε νὰ βρῆ πουθενὰ τὰ τρομερὰ πουλιά. Ἐκεῖ ποὺ καθόταν σκεπτικὸς ἤρθε ἡ θεὰ Ἄθηνᾶ και τοῦ λέει :

—Μὴ στενοχωριέσαι, Ἡρακλῆ μου. Νὰ, πάρε αὐτὲς τὶς δύο χάλκινες πλάκες. Νὰ τὶς χτυπᾶς μὲ ὄλη τῆ δύ-

ναμή σου. Οί άγριόκοτες θά φοβηθοῦν καί θά πετάξουν καί τότε με τά βέλη σου θά τίς σκοτώσης.

Ἄς Ἡρακλῆς ἔκαμε ὅπως τοῦ εἶπε ἡ Ἄθηνᾶ. Ἀμέσως οἱ Στυμφαλίδες ὄρνιθες πέταξαν, γιατί νόμισαν πῶς οἱ κρότοι πού ἀκούγονταν, ἦταν κεραυνοὶ τοῦ Δία. Μά κάθε μιὰ πού πετοῦσε, ὁ Ἡρακλῆς τῆ σκότωνε με τὸ τόξο του. Ἔτσι σὲ λίγη ὥρα ὁ ἥρωας σκότωσε με τὸ τόξο του ὄλες τίς ἀγριόκοτες τῆς Στυμφαλίδας καί ὁ τόπος ἡσύχασε.

8. Τὰ ἀνθρωποφάγα ἄλογα τοῦ Διομήδη

Στῆ Θράκη, τὰ παλιὰ χρόνια, ἦταν βασιλιάς ἕνας σκληρόκαρδος ἀνθρωπος πού τὸν ἔλεγαν *Διομήδη*. Αὐτὸς εἶχε μερικά ἄγρια ἄλογα πού ἔτρωγαν ἀνθρώπινο κρέας. Ὅποιος ξένος ἐρχόταν σ' αὐτὴ τῆ χώρα εὔρισκε τραγικὸ θάνατο. Οἱ ὑπηρέτες τοῦ Διομήδη ἄρπαζαν τὸν ξένο καί τὸν ἔριχναν στὰ ἀνθρωποφάγα ἄλογα. Αὐτὰ τὸν κομμάτιαζαν καί τὸν ἔτρωγαν.

Ἄς Ἡρακλῆς πῆρε διαταγὴ ἀπὸ τὸν Εὐρυσθέα νὰ τοῦ φέρη ζωντανὰ τὰ ἄλογα τοῦ Διομήδη. Ὁ ἥρωας ἔτρεξε ἀμέσως στῆ Θράκη, σκότωσε τὸ σκληρόκαρδο Διομήδη κι ἔρριξε τὸ σῶμα του στὰ ἄλογα νὰ τὸ φᾶνε. Ὑστερα πῆρε τὰ ἀνθρωποφάγα ἄλογα καί τὰ ἔφερε στὸν ξάδερφό του. Αὐτὸς ὅμως, πού ἦταν δειλός, ἔδωσε διαταγὴ νὰ τὰ ἀφήσουν ἐλεύθερα στὰ βουνὰ τῆς Ἀρκαδίας. Ἐκεῖ ὅμως φαγώθηκαν ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία.

9. Ἡ διαμαντένια ζώνη τῆς Ἰπολύτης

Ἄς Εὐρυσθέας εἶχε μιὰ θυγατέρα πού τὴν ἔλεγαν *Ἀδμήτη*. Αὐτὴ ἦταν πολὺ περήφανη καί ἐγωῖστρια. Μιὰ μέρα ἔμαθε πῶς πέρα στῆ Μαύρη Θάλασσα ζοῦσαν οἱ ἀμαζόνες με τῆ Βασίλισσά τους τὴν *Ἰπολύτη*. Αὐτὴ φοροῦσε μιὰ χρυσοκέντητη καί διαμαντένια ζώνη, δείγμα τῆς βασιλικῆς τῆς ἔξουσας. Ἡ Ἀδμήτη παρακάλεσε τὸν πατέρα της νὰ

στείλη τὸν Ἡρακλῆ νὰ φέρη τὴ διαμαντένια ζώνη τῆς Ἴπολύτης.

Ὁ ἥρωας μὲν μόλις ἔφτασε στὰ μέρη τῆς Μαύρης Θάλασσας δπου κατοικοῦσαν οἱ ἀμαζόνες, ὄντάμωσε τὴ βασίλισσά τους τὴν Ἴπολύτη.

— Πολὺ σὲ παρακαλῶ, τῆς εἶπε, δώσε μου μὲ τὸ καλὸ τὴ διαμαντένια ζώνη σου. Εἶναι μεγάλη ἀνάγκη νὰ τὴν πάω στὶς Μυκῆνες.

Ἡ Ἴπολύτη δέχτηκε καὶ φιλοξένησε τὸν Ἡρακλῆ στὸ παλάτι τῆς. Μὰ τὸ βράδυ ἡ θεὰ Ἥρα, ποὺ δὲν συμπαθοῦσε τὸν ἥρωα, ξεσήκωσε ὅλες τὶς ἄλλες ἀμαζόνες. Τὸν περικύκλωσαν λοιπὸν στὸ παλάτι τῆς Ἴπολύτης καὶ ἤθελαν νὰ τὸν σκοτώσουν. Θύμωσε τότε καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ἄρπαξε τὴ διαμαντένια ζώνη καὶ ἀφοῦ νίκησε τὶς ἀμαζόνες, ἐπέστρεψε στὶς Μυκῆνες καὶ ἔδωσε τὴ ζώνη στὴν Ἀδμήτη.

10. Τὰ βόδια τοῦ Γηρυόνη

Ἐκεῖ ποὺ ἀνταμώνεται σήμερα ἡ *Μεσόγειος θάλασσα*, μὲ τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό, κοντὰ στὴν *Ἰσπανία*, ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια ἓνα νησί ποὺ τὸ ἔλεγαν *Ἐρύθεια*. Σ' αὐτὸ τὸ νησί κατοικοῦσε ἓνας πελώριος γίγαντας μὲ τρία κεφάλια, ἕξη πόδια καὶ ἕξη χέρια. Τὸν ἔλεγαν *Γηρυόνη*. Ὁ Γηρυόνης εἶχε ἓνα κοπάδι μὲ πολὺ ὠραῖα κοκκινόξανθα βόδια. Αὐτὰ τὰ φύλαγε ἓνα δικέφαλο λυκόσκυλο καὶ τὰ τρία παιδιὰ τοῦ Γηρυόνη, ποὺ ἦταν κι αὐτὰ γίγαντες. Ὁ Εὐρύσθεας, ἐλπίζοντας στὸ χαμὸ τοῦ Ἡρακλῆ, ζήτησε νὰ τοῦ φέρη τὰ βόδια τοῦ Γηρυόνη.

Ἦστερα ἀπὸ μεγάλες δυσκολίες, ὁ Ἡρακλῆς ἔφθασε στὴν Ἐρύθεια. Σκότωσε τὸ δικέφαλο λυκόσκυλο καὶ τὰ τρία παιδιὰ τοῦ Γηρυόνη καὶ πήρε τὰ ὄμορφα βόδια. Ὄταν τὸ ἔμαθε ὁ γίγαντας Γηρυόνης ἔτρεξε νὰ προφθάσῃ τὸν ἥρωα. Τὸν βρῆκε στὴν παραλία τοῦ νησιοῦ. Ἐκεῖ ἄρχισε μιὰ τρομερὴ πάλη. Μὰ ὁ Ἡρακλῆς σὲ λίγο ἔσπασε καὶ τὰ τρία κεφάλια τοῦ Γηρυόνη κι ἀφοῦ ἔδεσε μὲ ἀλυσσιδὲς τὰ βόδια, τὰ μετέφερε στὸν Εὐρύσθεα, ὅπως εἶχε πάρει διαταγή. Ὁ Εὐρύσθεας τὰ

πρόσφερε θυσία στη θεά Ήρα. Λένε πώς ο Ήρακλής, όταν γύρισε από την Ήρύθεια ἔχτισε, στο μέρος που ἀνταμώνεται ο Ἀτλαντικός ὠκεανὸς με τὴ Μεσόγειο θάλασσα καὶ χωρίζεται ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὴν Ἀφρική, δυὸ μεγάλους βράχους σὰν κολῶνες. Αὐτές, οἱ ἀρχαῖοι τὶς ὀνόμασαν *στῆλες τοῦ Ήρακλή*.

11. Οἱ Ἑσπερίδες με τὰ χρυσὰ μῆλα

Μιά μέρα ὁ Εὐρυσθέας εἶπε στὸν Ήρακλή:

— Νὰ πᾶς νὰ μοῦ φέρῃς *τὰ χρυσὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων*. Αὐτὰ βρίσκονται σὲ μακρυνὸ μέρος μέσα σ' ἓνα κῆπο με μηλιές που τὰ φυλάγουν τέσσερες ἀνύπαντρες κοπέλλες. Τὶς λένε Ἑσπερίδες γιατί σὲ ἐκεῖνο τὸ μέρος βασιλεύει ὁ ἥλιος. Τὴ μηλιά με τὰ χρυσὰ μῆλα τὴ φυλάγει ἓνας ἄγρυπνος δράκοντας με ἑκατὸ κεφάλια. Ἐγὼ δὲν ξέρω ἀκριβῶς ποῦ βρίσκεται αὐτὸ τὸ μέρος.

Ὁ Ήρακλῆς ἔψαξε σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς νὰ βρῆ τὶς *Ἑσπερίδες* με τὰ χρυσὰ μῆλα. Ὑστερα ἀπὸ πολλὲς περιπέτειες καὶ ρωτῶντας—ρωτῶντας βρῆκε τὸ γίγαντα *Ἀνταῖο*. Ὁ Ἀνταῖος ἦταν γυιὸς τῆς Γῆς καὶ δὲν ἄφηνε νὰ περάσῃ κανεὶς ἀπὸ ἐκεῖ. Κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ τὸν νικήσῃ. Γιατὶ μόλις κουραζόταν, ἐκεῖ που πάλευε, ἄγγιζε τὴ γῆ με τὸ πόδι του κι ἔπαιρνε καινούργια δύναμη. Ὁ Ήρακλῆς ἔμαθε τὸ μυστικὸ του, τὸν σήκωσε ψηλά, τὸν ἔσφιξε καὶ τὸν ἔπνιξε.

Ἐπειτα προχώρησε, ἔφθασε στὸ μέρος που κατοικοῦσε ὁ *Ἀτλαντας*. Αὐτὸς ἦταν τεράστιος γίγαντας καὶ στὸν ὄμο του κρατοῦσε τὸ θόλο τοῦ οὐρανοῦ.

— Ἐμαθα πὼς ἐσὺ ξέρεις ποῦ βρίσκονται οἱ Ἑσπερίδες με τὰ χρυσὰ μῆλα. Πολὺ σὲ παρακαλῶ, πές μου ποῦ εἶναι; Τοῦ εἶπε ὁ Ήρακλῆς.

— Μὲ χαρὰ μου νὰ σὲ βοηθήσω, ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος. Ἀλλὰ ἐσὺ μόνος σου δὲν θὰ μπορέσῃς νὰ τὶς βρῆς. Ἐλα, σκύψε νὰ κρατήσῃς στὸν ὄμο σου τὸ θόλο τοῦ οὐρανοῦ γιὰ νὰ τρέξω ἐγὼ νὰ σοῦ φέρω τὰ χρυσὰ μῆλα.

Ὁ ἥρωας φορτώθηκε στὴ ράχη του τὸν οὐρανὸ κι ὁ

Ἄτλαντας πήγε νὰ πάρῃ τὰ χρυσὰ μῆλα ἀπὸ τὶς Ἑσπερίδες.

Σὲ λίγο ἐπέστρεψε μὲ τὰ μῆλα, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ φορτωθῆ πάλι τὸν οὐρανὸν.

— Κουράστηκα, Ἡρακλῆ μου, νὰ τὸν κρατῶ τόσα χρόνια! Κράτησέ τον ἐσὺ ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα! Θὰ πάω ἐγὼ τὰ χρυσὰμῆλα στὸν ξάδερφό σου.

— Πολὺ καλὰ! Εἶπε πονηρὰ ὁ ἥρωας. Μὰ κράτησε μιὰ στιγμή τὸν οὐρανὸν νὰ βάλω ἓνα προσκέφαλο στὴ ράχη πού μὲ πλήγωσε ἀπὸ τὸ βᾶρος!..

Ὁ κουτὸς Ἄτλαντας ἄφησε τὰ μῆλα στὴ γῆ καὶ πήρε τὴ θέση τοῦ Ἡρακλῆ. Αὐτὸς παίρνει τὰ μῆλα καὶ φεύγοντας λέει κοροϊδευτικὰ στὸν Ἄτλαντα:

— Ἄν εἶσαι ἐσὺ μιὰ φορὰ ἔξυπνος, ἐγὼ εἶμαι δέκα!
Κι ἀμέσως ἔφερε τὰ χρυσὰ μῆλα στὸν Εὐρυσθέα.

12. Ὁ Κέρβερος τοῦ Ἄδη

Πλησιάζε νὰ συμπληρωθοῦν δώδεκα χρόνια ἀπὸ τότε πού ἦρθε ὁ Ἡρακλῆς στὸν ξάδερφό του, κι ἀκόμα ὁ Εὐρυσθέας δὲν τὸν ἄφηνε ἐλεύθερο. Μιὰ μέρα τοῦ λέει ὁ Ἡρακλῆς:

— Ἄκου, ξάδερφε. Πρέπει τώρα νὰ μὲ ἀφήσης ἐλεύθερο νὰ ἐπιστρέψω στὴν πατρίδα μου. Ἄρκετὰ κατορθώματα μὲ ἔβαλες καὶ σοῦ ἔκανα.

Ἐκεῖνος τοῦ ἀποκρίθηκε:

— Τὸ θέλημα τῶν θεῶν, Ἡρακλῆ, εἶναι νὰ κάνης **δώδεκα ἔθλους**. Σοῦ μένει ἓνας ἀκόμα. Μὰ τοῦτος εἶναι καὶ ὁ δυσκολώτερος. Ἄν τὸν φέρης σὲ πέρασ θὰ ἀποδείξης σὲ θεοὺς καὶ σὲ ἀνθρώπους πὼς εἶσαι τὸ πιὸ ἀντρειωμένο παληκάρι τῆς γῆς.

— Καὶ ποιὸ εἶναι αὐτὸ τὸ τελευταῖο κατόρθωμα; Ρώτησε ὁ ἥρωας.

— Θὰ πᾶς κάτω στὸν Ἄδη. Τὴν πόρτα του τὴν φυλάγει ἓνα φοβερὸ σκυλί μὲ τρία κεφάλια καὶ οὐρὰ δράκοντα. Τὸ λένε **Κέρβερο**. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὸ πλησιάσῃ ἐκεῖ, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πεθαμένους. Ἄν μυριστῆ ζωντανὸ τὸν κάνει κομ-

μάτια. Λοιπόν, τὸν Κέρβερο θέλω νὰ μοῦ φέρης ζωντανὸ κι ὕστερα εἶσαι ἐλεύθερος.

Ὁ ἥρωας ἔφθασε στὴν Ἀχερουσία λίμνη καὶ μὲ τὴ βάρκα τοῦ Χάρου πέρασε τὸν ποταμὸ Ἀχέροντα καὶ κατέβηκε στὸν Ἄδη. Παρακάλεσε τὸν Πλούτωνα, τὸ θεὸ τοῦ κάτω κόσμου, νὰ τοῦ ἐπιτρέψη νὰ πάρῃ τὸν Κέρβερο.

— Ἄν μπορῆς, τοῦ εἶπε ὁ Πλούτωνας, πιάσε τον. Μὰ δὲν σοῦ ἐπιτρέπω νὰ μεταχειρισθῆς ὄπλι.

Χωρὶς νὰ φοβηθῆ ὁ ἥρωας ὤρμησε ἐπάνω στὸν Κέρβερο. Ἄρπαξε τὰ τρία κεφάλια του καὶ τὰ ἔσφιξε τόσο δυνατὰ ποῦ μόλις ἔπαιρνε ἀναπνοή. Ὑστερα τὸν ἔδεσε γερὰ καὶ τὸν ἔβγαλε πάνω στὴ γῆ.

Μόλις εἶδε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ὁ Κέρβερος ζαλίστηκε, γιατί ἦταν μαθημένος στὰ σκοτάδια. Γι' αὐτὸ ἀκολούθησε φρόνιμα τὸν ἥρωα ὡς τὶς Μυκῆνες.

Σὰν εἶδε τὸν Κέρβερο ζωντανὸ ὁ Εὐρυσθέας τρόμαξε κι εἶπε στὸν Ἡρακλῆ νὰ τὸν μεταφέρῃ πίσω στὸν Ἄδη.

Ὁ Ἡρακλῆς γίνεται ἀθάνατος

Ἄφου τελείωσε ὁ Ἡρακλῆς καὶ τὰ δώδεκα κατορθώματα ἔφυγε ἀπὸ τὶς Μυκῆνες καὶ γύρισε στὴν πατρίδα του τὴ Θήβα. Ἡ γυναίκα του ἡ Μεγάρρα εἶχε πεθάνει πρὶν ἀπὸ πολὺ καιρό.

Κοντὰ στὴ Θήβα ζοῦσε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἓνας βασιλιάς ποῦ εἶχε μιὰ πεντάμορφη βασιλοπούλα, τὴ *Δηϊάνειρα*. Ὁ Ἡρακλῆς παντρεύτηκε τὴ βασιλοπούλα αὐτὴ καὶ ἀπέκτησαν ἓνα παιδί ποῦ τὸ ὠνόμασαν *Υλλο*.

Κάποτε, ἐνῶ ἐτοιμαζόταν νὰ πάρῃ στὴ ράχη του τὴ γυναίκα καὶ τὸ γυιό του γιὰ νὰ τοὺς περάσῃ στὴν ἄλλη ὄχθη ἑνὸς ποταμοῦ, παρουσιάσθηκε ἓνας Κένταυρος. Οἱ Κένταυροι ἦσαν μισοὶ ἄνθρωποι καὶ μισοὶ ἄλογα.

— Ἡρακλῆ, τοῦ λέγει, τὸ ποτάμι εἶναι βαθὺ καὶ τὸ ρεῦμα ὀρμητικό. Πέρνα μόνος σου στὴν ἄλλη ὄχθη καὶ ἐγὼ θὰ φορτωθῶ τὴ γυναίκα καὶ τὸ παιδί σου.

Ὁ ἥρωας δέχτηκε. Μὰ τὴν ὥρα ποῦ βρισκόταν στὴ

μέση τοῦ ποταμοῦ, ὁ Κένταυρος παράτησε τὸν ὄφιον, ἄρπαξε τὴν Δηϊάνειρα καὶ ἔτρεξε νὰ τὴν κλέψῃ. Μόλις τὸ εἶδε ὁ Ἡρακλῆς ἔβαλε μιὰ σαῖτα στὸ τόξο του καὶ τὸν ἐχτύπησε κατὰ στήθη. Πρὶν πεθάνῃ ὁ Κένταυρος εἶπε στὴ γυναῖκα τοῦ Ἡρακλῆ :

— Πάρε αὐτὸ τὸ πανί, βούτηξέ το στὴν πληγὴ μου κι ἂν καμμιά φορὰ σὲ κακομεταχειριστῇ ὁ ἄντρας σου ἢ ἀργήσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸ ταξίδι του, νὰ τοῦ τὸ κάμης πουκάμισο καὶ νὰ τοῦ τὸ δώσης νὰ τὸ φορέσῃ. Ἔτσι δὲν θὰ τὸν χάσης ποτέ.

Ἐκεῖνη δὲν κατάλαβε τί κακὸ θὰ γινόταν. Κι ὅταν ἀργότερα ἄργησε νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ Ἡρακλῆς ἀπὸ ἓνα ταξίδι του, ἢ γυναῖκα του τοῦ ἔδωσε νὰ φορέσῃ τὸ πουκάμισο. Ἐκεῖνος ἀνύποπτος τὸ φόρεσε. Μὰ τὸ πουκάμισο κόλλησε στὸ σῶμα του καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν ξεκολλοῦσε. Στὸ θυμὸ του ὁ ἥρωας τὸ τράβηξε μὲ τόση δύναμη ὥστε ξεκόλλησαν οἱ σάρκες του. Τὸ αἷμα δὲν σταματοῦσε. Οἱ πληγὲς γέμισαν τὸ σῶμα του. Τότε κατάλαβε πὼς θὰ πεθάνῃ. Μάζεψε τοὺς φίλους του κι ἀνέβηκε ψηλὰ στὸ βουνὸ τῆς Φθιώτιδας *Οὔτη*. Ἐκεῖ τοὺς παρακάλεσε νὰ τὸν κάψουν. Μὰ κανένας δὲν δεχόταν. Τότε ὁ Ἡρακλῆς φώναξε ἓνα νεαρὸ τσοπάνο ν' ἀνάψῃ φωτιά καὶ νὰ τὸν κάψῃ. Ὁ *Φιλοκτήτης*, ἔτσι λεγόταν τὸ τσοπανόπουλο, λυπήθηκε τὸν Ἡρακλῆ κι ἔβαλε φωτιά στὰ ξύλα. Μὰ τὴν ὥρα ποὺ καιγόταν ὁ ἥρωας, ἓνα σύννεφο τὸν ἄρπαξε καὶ τὸν ἔφερε στὸν Ὀλυμπο κοντὰ στὸ Δία καὶ στοὺς ἄλλους Θεοὺς. Κι ἀπὸ τότε ἔγινε ἀθάνατος καὶ ἱμίθειος. Πρὶν πεθάνῃ, ὁ Ἡρακλῆς δώρησε τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη του στὸ Φιλοκτήτη.

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΘΗΣΕΑ

Τὸν παλιὸ καιρὸ ζοῦσε στὴν Ἀθήνα ἕνας βασιλιάς ποὺ τὸν ἔλεγαν *Αἰγέα*. Κάποτε ὁ Αἰγέας πῆγε ταξίδι στὴν Τροίζηνά. Βασιλιάς τῆς Τροιζήνας ἦταν τότε ὁ *Πιτθέας*. Αὐτὸς εἶχε μιὰ μοναχοκόρη, τὴν *Αἴθρα*. Στὸ παλάτι τοῦ Πιτθέα φιλοξενήθηκε ὁ Αἰγέας. Καὶ τόσο καλὰ τὸν περιποιήθηκε ἡ βασιλοπούλα Αἴθρα, ποὺ ὁ Αἰγέας τὴ ζήτησε γιὰ γυναῖκα του. Ὁ πατέρας τῆς δέχτηκε μὲ χαρὰ.

Ἄφοῦ παντρεύτηκαν καὶ κάθησε ἄρκετὸ καιρὸ στὴν Τροίζηνά, ὁ Αἰγέας εἶπε μιὰ μέρα στὴν Αἴθρα :

—Ἐγὼ πρέπει νὰ φύγω γιὰ τὴν Ἀθήνα. Ἄργησα πολὺ κι ὁ τόπος μένει ἀκυβέρνητος. Ἐσὺ εἶσαι ἐτοιμόγεννη καὶ δὲν πρέπει νὰ κουρασθῆς. Μείνε κοντὰ στὸν πατέρα σου κι ἄργότερα ἔρχομαι καὶ σὲ παίρνω.

Κι ἄφοῦ σκέφθηκε λίγο, πρόσθεσε :

—Γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ ἄκου μερικές συμβουλές ποὺ θὰ σοῦ πῶ. Ἄνθρωποι εἶμαστε καὶ μπορεῖ νὰ συμβῆ τίποτε καὶ νὰ ἀργήσῃ ν' ἀνταμωθοῦμε. Γι' αὐτό, ὅταν γεννηθῆ τὸ παιδί, νὰ φροντίσῃς νὰ τὸ ἀναθρέψῃς ὅπως ταιριάζει σὲ βασιλόπουλο. Ἄν εἶναι κοπέλα νὰ τὴν κάνῃς νοικοκυρά. Ἄν εἶναι ἀγόρι νὰ τὸ στείλῃς σὲ σχολεῖο καὶ σὲ γυμναστήρια, νὰ καλλιεργήσῃ τὸ μυαλό του καὶ νὰ γυμνάσῃ τὸ σῶμα του. Κι ὅταν μεγαλώσῃ νὰ τὸ πᾶς στὴν ἀκρογιαλιά. Ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ ἕνα βράχο θὰ βάλω τὸ εἶφος καὶ τὰ σαντάλια μου. Μὲ αὐτὰ νὰ τὸ στείλῃς στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ τὸ γνωρίσω.

Ἐκείνη ἄκουσε μὲ προσοχὴ τὰ λόγια τοῦ ἀνδρός τῆς καὶ ὑποσχέθηκε νὰ κάνῃ ὅπως τῆς εἶπε. Τότε ὁ Αἰγέας πῆρε τὴν Αἴθρα καὶ τῆς ἔδειξε τὸ βράχο τῆς ἀκρογιαλιάς.

— Τότε θά καταλάβης πώς ἔγινε παληκάρι τὸ παιδί μας, ὅταν κατορθώσῃ νὰ σηκώσῃ μονάχο του τὸ βράχο, εἶπε στὴ γυναίκα του.

Ἔτσι χωρίστηκαν.

Σὲ λίγο καιρὸ ἡ Αἰθρα γέννησε τὸ *Θησέα*. Ἦταν ἓνα ζωηρὸ καὶ ὁμορφο ἀγόρι κι ἀπὸ μικρὸ φαινόταν πὼς θά γινόταν σπουδαῖο παληκάρι. Ἡ μητέρα του τὸ ἀνέθρεψε μὲ

Ὁ Θησέας σηκώνει τὸ βράχο

μεγάλῃ προσοχῇ. Στὰ δεκαπέντε του χρόνια κανένα παιδί τῆς ἡλικίας του δὲν μπορούσε νὰ παραβγῇ μαζί του.

Κάποτε πέρασε ἀπὸ τὴν Τροϊζήνα ὁ Ἡρακλῆς. Μόλις τὸν εἶδαν τὰ παιδιά τρόμαξαν, ἐπειδὴ φοροῦσε τὸ δῆμα τοῦ λιονταριοῦ. Μὰ ὁ Θησέας, χωρὶς καθόλου νὰ φοβηθῆ, ἄρπαξε ἓνα τσεκούρι καὶ ὤρμησε ἐπάνω του. Τότε ἀνεγνώρισε τὸν Ἡρακλῆ καὶ ἡ χαρὰ του ἦταν πολὺ μεγάλη. Τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ πῆ τὰ κατορθώματά του. Ὁ Ἡρακλῆς τοῦ τὰ διηγήθηκε μὲ λεπτομέρειες. Ὅταν τὰ ἄκουε ὁ μικρὸς Θησέας εἶπε στὸν ἥρωα.

— Καὶ ἐγὼ θά σοῦ μοιάσω. Πές μου, τί νὰ κάμω γιὰ νὰ σὲ φθάσω;

— Νὰ εἶσαι φρόνιμος, νὰ εἶσαι ἐργατικὸς καὶ τίμιος, νὰ γυμνάζεσαι καὶ ν' ἀγαπᾶς τοὺς γονεῖς σου, τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ δοξασμένος ἥρωας.

— Ἀπὸ τότε ποῦ τὸν ἔβλεπες, ποῦ τὸν ἔχανες, ὁ Θησεὺς δὲν ξεκολλοῦσε ἀπὸ τὶς παλαιστρες καὶ τὰ γυμναστήρια. Κι ὅλο περίμενε τὴν ὥρα πότε νὰ ἔρθῃ ὁ πατέρας του νὰ τὸν πάρῃ μαζί του στὴν Ἀθήνα. Μὰ ὁ Αἰγέας εἶχε πολλές δουλειές καὶ δὲν εὐκαιροῦσε νὰ πάῃ στὴν Τροιζήνα.

ΤΑ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΘΗΣΕΑ

Ὁ Θησεὺς στὴν Ἀθήνα

Τὴν ἄλλη χρονιά, ὅταν ἔγινε δεκάξη χρονῶν, ὁ Θησεὺς ζήτησε νὰ τὸν στείλουν στὴν Ἀθήνα. Ἡ μητέρα του γιὰ νὰ τὸν δοκιμάσῃ ἂν ἔγινε σωστὸ παληκάρι, τὸν πῆγε στὸ βράχο τῆς ἀκρογιαλιᾶς. Ὁ Θησεὺς, χωρὶς μεγάλο κόπο, σήκωσε τὸ βράχο καὶ πῆρε τὸ ξίφος καὶ τὰ σαντάλια τοῦ πατέρα του. Ὁ παππούς του ὅμως δὲν τὸν ἄφηνε νὰ ταξιδέψῃ ἀπὸ τὴν ξηρὰ γιὰτὶ ὅλος ὁ δρόμος ἦταν γεμάτος ἀπὸ ληστὲς ποῦ σκοτώσαν καὶ λήστευαν τοὺς διαβάτες.

— Νὰ σὲ βάλουμε σὲ κανένα καΐκι, παιδί μου, καὶ νὰ πᾶς ἀπὸ τὴ θάλασσα. Θὰ ταξιδέψῃς ξεκούραστα καὶ πρὸ πάντων μὲ ἀσφάλεια. Τοῦ ἔλεγε ὁ γέρο-Πιθέας.

— Καλέ, γιὰ μωρὸ μὲ περνᾶτε; Γιατὶ δὲν μ' ἀφήνετε νὰ δοῦναι καὶ ἐγὼ σὰν τὸν Ἡρακλῆ;

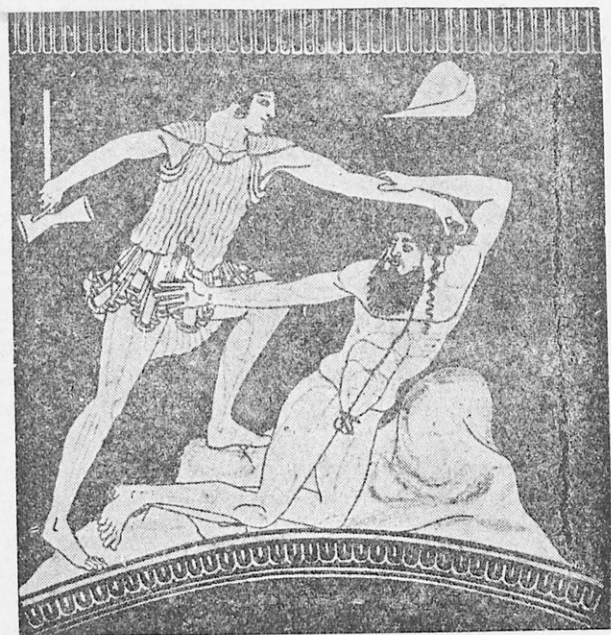
Βλέποντας τὴν ἐπιμονὴν τοῦ ἐκεῖνοι τὸν ἄφησαν νὰ ταξιδέψῃ ἀπὸ τὴν ξηρὰ. Κι ἀφοῦ ἀποχαιρέτησε τὴν μητέρα του καὶ τὸν παππού του ξεκίνησε.

Κοντὰ στὴν Κόρινθο τὸν σταμάτησε ὁ κακοῦργος *Περιφῆτης*. Αὐτὸς ἔπιανε τοὺς διαβάτες καὶ μὲ ἓνα ρόπαλο τοὺς ἔσπαζε τὸ κεφάλι. Μόλις εἶδε τὸν Θησεὺν ὤρμησε νὰ κἀνῃ καὶ σ' αὐτὸν τὰ ἴδια. Μὰ ὁ ἥρωας ἔρπαξε τὸ ρόπαλο ἀπὸ τὰ χέρια του καὶ μ' ἓνα χτύπημα τὸν σκότωσε.

Πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν Κόρινθο, στὸν Ἴσθμό, ἀντάμωσε δεῦτερο κακοῦργο. Αὐτὸν τὸν ἔλεγαν *Σίλη Πιτυοκάμπτη*, ἐπειδὴ λύγιζε δυὸ ψηλὰ πεῦκα καὶ στὶς κορφές τους ἔδενε τοὺς διαβάτες. Ὅστερα ἄφηνε ἐλεύθερα τὰ δέντρα καὶ μὲ τὴν ὀρμὴν ποῦ χῶριζαν ἔσκιζαν στὰ δυὸ τοὺς δυστυχημένους, γιὰτὶ

τὸ ἓνα πόδι τους ἦταν δεμένο στὴ μιὰ κορυφὴ καὶ τὸ ἄλλο στὴν ἄλλη. Μόλις εἶδε τὸ Θησέα ὁ Πιτυοκάμπτης θέλησε νὰ τὸν πιάσῃ. Μὰ τὸ παληκάρι τὸν ἄρπαξε καὶ τὸν ἔδεσε στὰ δυὸ δέντρα. Ἔτσι ὁ κακοῦργος βρῆκε τὸ θάνατο ποῦ τοῦ ἄξιζε.

Κοντὰ στὰ Μέγαρα τὸν σταμάτησε τρίτος κακοῦργος, ὁ

Ὁ Θησέας σκοτώνει τὸν Προζρούστη

Σκείρωνας. Αὐτὸς καθόταν ψηλὰ σ' ἓναν ἀπότομο βράχο, ἐκεῖ ποῦ σήμερα εἶναι ἡ «**Κακὴ σκάλα**». Ἀπὸ τότε ἔμεινε τὸ ὄνομα. Κι ὅποιος περνοῦσε τοῦ ἔδινε μιὰ σπρωξιὰ καὶ τὸν πετοῦσε στὴ θάλασσα. Ὁ Θησέας κατάλαβε τὸ σκοπὸ του. Μὲ μιὰ δυνατὴ κλωτσιὰ πέταξε τὸν Σκείρωνα στὴ θάλασσα. Τέλος ἔφθασε ἔξω ἀπὸ τὴν **Ἐλευσίνα**. Ἐκεῖ, σ' ἓνα μικρὸ δάσος, περίμενε ἄλλος κακοῦργος. Ὁ περίφημος **Προζρούστης**. Αὐτὸς ἔβαζε τοὺς τοξιδιώτες σ' ἓνα κρεββάτι

κι ἂν τὰ πόδια τους ἦταν μακρύτερα ἀπὸ τὸ κρεββάτι, τοὺς τὰ κόντανε μὲ ἓνα τσεκούρι. Ἄν ἦταν κοντύτερα τὰ τραβοῦσε μὲ ὄλη τὴ δύναμή του γιὰ νὰ μακρύνουν. Κι ἔτσι ξεκολλοῦσαν καὶ οἱ δυστυχησμένοι διαβάτες πέθαιναν μὲ φριχτοὺς πόνοους. Αὐτὸ θέλησε νὰ κάνη καὶ στὸν Θησέα. Μὰ τὸ παληκάρι ξάπλωσε τὸν ἴδιο στὸ κρεββάτι καὶ τὸν τιμώρησε μὲ τὴν ἴδια τιμωρία.

Ἔτσι σκότωσε ὄλους τοὺς κακούργους καὶ τοὺς ληστὲς ποὺ βρισκόνταν στὸ δρόμο ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο μέχρι τὴν Ἀθήνα.

Ὁ Θησέας, πολὺ κουρασμένος ἀπὸ τὰ δύσκολα κατορθώματά του, μὰ καὶ πολὺ εὐχαριστημένος ἔφθασε στὴν Ἀθήνα καὶ ζήτησε φιλοξενία στὸ Βασιλικὸ Παλάτι. Ὁ Αἰγέας τὸν κάλεσε σὲ πλούσιο τραπέζι. Καθὼς ἔτρωγαν ὁ Αἰγέας καμάρωνε τὸ γεροδεμένο παληκάρι.

Μὰ ξαφνικὰ εἶδε τὸ σπαθὶ τοῦ νέου, εἶδε καὶ τὰ πέδιλα καὶ ἀναγνώρισε τὸ γυιὸ του. Τὸν ἀγκάλιασε, τὸν ἐφίλησε καὶ μὲ χαρὰ τὸν παρουσίασε σὲ ὄλους τοὺς καλεσμένους. Σὲ λίγο διαδόθηκε ἡ εὐχάριστη εἶδηση σὲ ὄλη τὴν Ἀθήνα καὶ στὸν Μαραθώνα.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Μαραθώνα τὸν παρακάλεσαν νὰ τοὺς ἀπαλλάξη ἀπὸ ἓναν ἄγριο ταῦρο ποὺ τοὺς ἔκαμε ζημίες στὰ σπαρτὰ καὶ σιτοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Θησέας πρόθυμος πῆγε, τὸν ἔπιασε καὶ τὸν ἔφερε στὴν Ἀθήνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν, γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς Θεοὺς, νὰ θυσιάσουν τὸν ταῦρο στὸ θεὸ Ἀπόλλωνα.

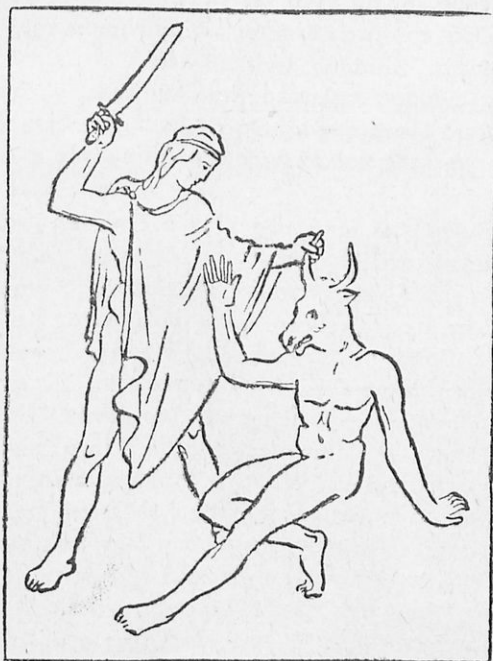
Ὁ Θησέας σκοτώνει τὸ Μινώταυρο

Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ δόξασε τὸ Θησέα περισσότερο, ἦταν τὸ κατορθωμὰ του μὲ τὸ *Μινώταυρο*. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ Ἀθηναῖοι πλήρωναν ἓνα βαρὺ φόρο στὸ βασιλιά τῆς Κρήτης *Μίνωα*. Κάθε χρόνο τοῦ ἔστελναν ἑπτὰ ἀγόρια κι ἑπτὰ κορίτσια γὰ νὰ τὰ φάγη ὁ φοβερὸς Μινώταυρος. Ὁ Μινώταυρος ἦταν ἓνα θηρίο, μισὸ βουβάλι καὶ μισὸ ἄνθρωπος. Ὁ Μίνωας

τόν εἶχε κλεισμένο μέσα στο *Λαβύρινθο*, ἓνα ὑπόγειο παλάτ με χιλιάδες στενοὺς διαδρόμους καὶ σκοτεινὰ δωμάτια.

Τὸ Λαβύρινθο εἶχε κατασκευάσει ὁ τεχνίτης *Δαίδαλος* με τὸ γιό του τὸν *Ίκαρο*.

Ἐκεῖ ἔρριχνε, ὁ Μίνωας, τοὺς νέους καὶ τίς νέες γιὰ νὰ τοὺς ψάγη τὸ θηρίο. Αὐτὸ τὸ ἔκανε γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους.

Ἐκεῖ ἔρριχνε, ὁ Μίνωας, τοὺς νέους καὶ τίς νέες γιὰ νὰ τοὺς ψάγη τὸ θηρίο.

Ἐκεῖνος δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀφήσῃ. Μὰ ποῦ ν' ἀκούσῃ ὁ Θη-

* Σὰν ἔφθασε στὸν Ἀθήνα ὁ Θησεῖας ἀπὸ τὴν Τροιζήνα, ὁ Αἰγέας ἐτοίμαζε γιὰ τὸ ἀγύριστο ταξίδι τὸ πλοῖο με τοὺς ἑπτὰ νέους καὶ ἑπτὰ νέες. Ὁ Θησεῖας στενοχωρήθηκε. Ἀπεφάσισε νὰ σκοτώσῃ τὸ Μινώταυρο καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸ σκληρὸ φόρο.

— Θὰ πάω στὴν Κρήτη, εἶπε στὸν πατέρα του.

Ἐκεῖνος δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀφήσῃ. Μὰ ποῦ ν' ἀκούσῃ ὁ Θη-

σέας. Μπήκε στο πλοίο και ξεκίνησαν. Την ώρα που έφευγε, ο Αιγέας είπε στο γιό του :

— Θησέα, αν με το καλό σκοτώσης το Μινώταυρο, να βγάλεις τὰ μαύρα πανιά από το πλοίο και να βάλεις άσπρα. "Αν έχη μαύρα θά καταλάβω πώς σκοτώθηκες.

Μόλις έφθασε στην Κρήτη ο Θησέας, άφησε σ' ένα μέρος τους έφτὰ νέους και τις έφτὰ νέες κπ' πήγε ολόγισια στο Λαβύρινθο. Την ώρα που ήταν έτοιμος να μπή μέσα τον πλησίασε ή κόρη του Μίνωα, *Αριάδνη*, και του λέει:

— Είσαι όμορφο παληκάρι και λυπάμαι ν' αφήσω να σε κατασπαράξει ο Μινώταυρος. Θα σε βοηθήσω κρυφά από τον πατέρα μου να μπής και να βγής στο Λαβύρινθο χωρίς να πάθης κακό.

— Σε εύχαριστώ πολύ, τής είπε ο Θησέας. "Αν με βοηθήσης θά σε πάρω στην Αθήνα.

Τότε αυτή του έδωσε ένα κουβάρι κλωστή που το έδωσε στην έξωπορτα. Κρατώντας το και ξετυλίγοντάς το προχωρούσε ο Θησέας. Βρήκε το Μινώταυρο και, αφού πάλεψε σκληρά ώρες ολόκληρες, κατώρθωσε να τον σκοτώση. "Επειτα βγήκε με εύκολία, ακολουθώντας το *νήμα της Αριάδνης*. "Ετσι σώθηκαν οί έφτὰ νέοι και νέες. Πήρε και την Αριάδνη και επέστρεψε θριαμβευτής στην Αθήνα. Μα στο δρόμο από τη χαρά του, ξέχασε ν' αλλάξει τὰ πανιά του καραβιού. Μόλις είδε από μακριά ο Αιγέας να γυρίζει το πλοίο με μαύρα πανιά, νόμισε πώς το παιδί του σκοτώθηκε. Από τη στενοχώρια του έπεσε και πνίγηκε στη θάλασσα. Από τότε δη ή θάλασσα, που είναι μπροστά και πέρα από την Αθήνα, ονομάζεται *Αιγαίο πέλαγος*.

"Αμα γύρισε ο Θησέας στην Αθήνα, όλοι χάρηκαν και τον υποδέχτηκαν με γιορτές και πανηγύρια. Τον έκαναν άμέσως βασιλιά τους και το όνομά του το πρόφεραν με σεβασμό.

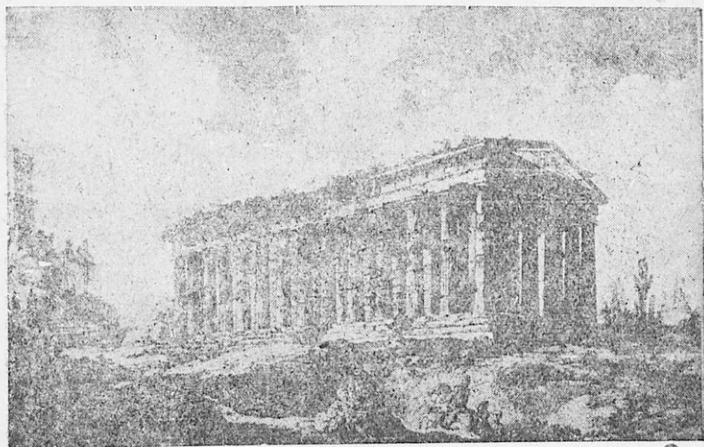
"Οταν έγινε βασιλιάς ο Θησέας κυβέρνησε λαμπρά την Αθήνα. "Εκανε και άλλα κατορθώματα. Το σπουδαιότερο ήταν που ένωσε όλες τις κοινότητες της Αθήνας σε μιὰ πόλη. Γιατί τότε ή Αθήνα ήταν χωρισμένη σε δώδεκα κοινότητες. Κάθε

μιά είχε τὸν ἀρχηγό της. Ὁ Θησεύς κατώρθωσε νὰ τοὺς ἐνώσει ὅλους. Ἔτσι μεγάλωσε ἡ Ἀθήνα καὶ μονοιασμένος ὁ λαὸς της πέτυχε τὰ θαύματα ποὺ θὰ μάθωμε ἀργότερα. Ὁ Θησεύς διέταξε τότε νὰ γίνουν μεγάλες γιορτὲς γιὰ νὰ τιμήσουν τὴν ἐνότητά τους. Οἱ γιορτὲς αὐτὲς ὀνομάστηκαν *Παναθήναια*.

Ὁ θάνατος τοῦ Θησεῦ

Ὁ Θησεύς ἔκαμε πολλὰ καλὰ στὸν τόπο γι' αὐτὸ καὶ τὸν ὠνόμασαν ἥρωα. Κάποτε ποὺ ὁ Θησεύς ἔλειπε σὲ ταξίδι ἔμαθε πὼς ἕνας πλούσιος Ἀθηναῖος πῆρε τὸ θρόνο του.

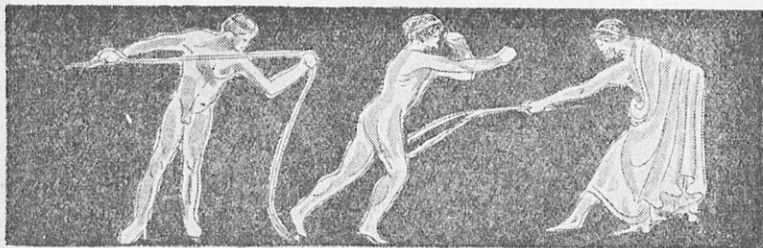

Τὸ Θησεῖο ὅπως εἶναι σήμερα

Λυπήθηκε πολὺ ὁ ἥρωας καὶ γι' αὐτὸ δὲν ξαναγύρισε στὴν Ἀθήνα. Πῆγε στὸ μικρὸ νησί τοῦ Αἰγαίου στὴ *Σκύρο*, ὅπου ἦταν βασιλιάς ὁ φίλος του *Λυκομήδης*. Ὁ Λυκομήδης τὸν φιλοξένησε. Μὰ τὸν ζήτησε γιὰ τὴ δόξα ποὺ εἶχε ἀποκτήσει καὶ μιὰ μέρα, ποὺ εἶχαν βγῆ μαζί γιὰ κυνήγι στὰ βουνά

τοῦ νησιοῦ, ἔσπρωξε τὸ Θησεῖα ἀπὸ ἓνα ψηλὸ βράχο στὸ γκρεμὸ. Αὐτὸ ἦταν τὸ τέλος τοῦ δοξασμένου ἥρωα.

Μὰ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν τὸν λησμόνησαν. Ἀργότερα ὁ στρατηγὸς *Κίμωνας* μετέφερε τὰ ὀστά του στὸν Ἀθήνα καὶ τὰ ἔθαψε κοντὰ στὴν Ἀκρόπολη, στὸ ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνα μὲ μεγάλες τιμές. Ἀπὸ τότε ὁ ναὸς αὐτὸς τοῦ Ἀπόλλωνα ὀνομάσθηκε *Θησεῖο*.

Η ΑΛΚΗΣΤΗ

Στὴν Ἴωλκὸ τῆς Θεσσαλίας βασιλιάς ἦταν ὁ Πελλίας. Αὐτὸς εἶχε μιὰ θυγατέρα, τὴν *"Αλκιστη*. Ἡ *"Αλκιστη* ἦταν πολὺ ὀμορφή καὶ καλὴ νοικοκυρά. Πολλὰ παληκάρια καὶ βασιλόπουλα ζητοῦσαν νὰ τὴν παντρευτοῦν. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ἦταν καὶ ὁ βασιλιάς τῶν Φερρῶν *"Αδμητος*.

Ὁ *"Αδμητος* παρουσιάσθηκε στὸν Πελλία καὶ τοῦ ζήτησε τὴν *"Αλκιστη*. Ἐκεῖνος θύμωσε πολὺ καὶ τοῦ εἶπε :

— Δὲν θὰ δώσω σὲ κανέναν ἀπὸ σὰς τὴν θυγατέρα μου. Θὰ τὴ δώσω στὸ δυνατότερο ἄνθρωπο τῆς γῆς!

— Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ δυνατότερος ἄνθρωπος τῆς γῆς; Ρώτησε ὁ *"Αδμητος*.

— Ἐκεῖνος ποὺ θὰ καταφέρῃ νὰ ζέψῃ στὸ ἄμαξι τοῦ ἑνα λιοντάρι κι ἑνα ἀγριογούρουνο! Ἄν τὸ καταφέρῃς αὐτό, *"Αδμητε*, εἶπε ὁ περήφανος Πελλίας, ἡ *"Αλκιστη* θὰ γίνῃ γυναίκα σου. Διαφορετικὰ μὴν παιδεύεσαι.

Ὁ *"Αδμητος* ἔφυγε στενοχωρημένος. Πῆγε στὶς Φέρρες κι ἑνα χρόνο ὀλόκληρο συλλογιζόταν τί τρόπο θὰ βρῆ γιὰ νὰ ζέψῃ λιοντάρι μὲ ἀγριογούρουνο. Τέλος, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνα. Αὐτὸς τὸν λυπήθηκε καὶ τὸν πήρε μαζί του, σ' ἑνα δάσος. Ἐκεῖ ἔξεψε σ' ἑνα ὀλόχρυσο ἄμαξι ἑνα λιοντάρι κι ἑνα ἀγριογούρουνο. Ἔτσι ὁ *"Αδμητος* παρουσιάσθηκε στὴν Ἴωλκὸ. Ὄταν τὸν εἶδε ὁ Πελλίας, τοῦ ἔδωσε τὴν *"Αλκιστη*.

Ἐγίναν λαμπροὶ γάμοι καὶ προσκλήθηκαν πολλοί. Μεταξὺ αὐτῶν ἦταν καὶ ὁ θεὸς Ἀπόλλωνας.

Ξ. Α. Χ. Πάση— Ἀρχαία Ἑλλάδα

Ὁ Ἀπόλλωνας, γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ ἀγαπημένο ἀν-
τρόγυνο τοὺς ἔδωσε τὴν ἐξῆς ὑπόσχεση:

—Σοῦ ὑπόσχομαι, Ἄδμητε, νὰ σὲ προστατεύω σ' ὅλη σου
τὴ ζωὴ. Ἄν ποτὲ ἀρρωστήσῃς καὶ κινδυνέψῃς νὰ πεθάνῃς, θὰ
μπορῆς νὰ μὴν πάθῃς τίποτα καὶ νὰ ζήσῃς, ὅταν κάποιος ἄλ-
λος δικός σου θελήσῃ νὰ θυσιάσῃ γιὰ χάρη σου.

Πέρασαν ἀπὸ τότε πολλὰ χρόνια. Κάποτε ὁ Ἄδμητος,
ἀρρώστησε βαριά καὶ κινδύνευε νὰ πεθάνῃ. Φώναξαν ὅλους
τοὺς γιατροὺς, ἀλλὰ κανένας
δὲν μπόρεσε νὰ τὸν γιατρέψῃ.
Τότε θυμῆθηκε ἡ Ἄλκηστη, τὴν
ὑπόσχεση τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνα.
Φώναξε ὅλους τοὺς συγγενεῖς
καὶ τοὺς φίλους καὶ τὸς ρώ-
τησε ἂν δέχεται κανένας νὰ θυ-
σιαστῆ πρὸς χάριν τοῦ ἀντρός
της. Μὰ κανένας δὲν δεχόταν
νὰ πεθάνῃ γιὰ νὰ ζήσῃ ὁ Ἄδ-
μητος.

—Εἶναι γλυκεῖα ἡ ζωὴ, τῆς
ἔλεγαν ὅλοι.

Τότε αὐτὴ ἀπεφάσισε νὰ θυ-
σιαστῆ ἡ ἴδια. Τόσο πολὺ ἀγα-
ποῦσε τὸν ἄντρα της. Ἄφου
φίλησε τὰ παιδιά καὶ τὰ ἔβαλε
νὰ κοιμηθοῦν, πῆγε στὸ δωμά-
τιό της καὶ ἤπιε δηλητήριο. Ὑ-
στερα ξάπλωσε στὸ κρεβάτι

καὶ σὲ λίγη ὥρα πέθανε.

Ἄμέσως ὁ Ἄδμητος ἔγινε καλά. Τρέχει στὸ δωμάτιο τῆς
γυναίκας του καὶ τὴ βρίσκει πεθαμένη. Ἐκλαψε τόσο πολὺ
ποὺ τὰ δάκρυσά του στέρεψαν. Ἐφυγε ἀπὸ τὸ παλάτι καὶ γύ-
ριζε σὰν τρελλὸς στοὺς δρόμους. Ὅποιος τὸν ἔβλεπε δὲν τὸν
γνώριζε.

Μιὰ μέρα τὸν ἀντάμωσε ὁ Ἡρακλῆς ποὺ πῆγαινε τότε

ἐπάνω στή Θράκη, γιά νά πάρη τὰ ἀνθρωποφάγα ἄλογα τοῦ Διομήδη.

—Τί κατάσταση εἶναι αὐτή, Ἄδμητε; Τὸν ρώτησε ὁ ἥρωας. Γιατί κλαῖς καὶ κάνεις σὰν τρελλός;

—Ἄχ, Ἡρακλῆ μου, ἔχασα τὴν Ἄλκηστη. Πάει ἡ καλή μου γυναικούλα. Πέθανε γιά νά ζήσω ἐγώ. Μὰ τί τὴ θέλω τέτοια ζωὴ!

Καὶ τοῦ ἐξήγησε τί εἶχε συμβῆ.

—Γι' αὐτὸ στενοχωρεῖσαι: Τοῦ ἀπάντησε ὁ Ἡρακλῆς. Θὰ πάω νά σοῦ τὴ φέρω! Ἀμέσως κατέβηκε στοῦ Ἄδη.

Μιά τρομερὴ πάλη ἄρχισε ἐκεῖ κάτω μὲ τὸν Χάρο. Σὲ κάθε πέσιμό του ὁ Ἄδης τρανταζόταν. Σὲ κάθε πέσιμο τοῦ Ἡρακλῆ ἡ Γῆ ἀνατρέχιαζε. Ὡρες ὀλόκληρες κράτησε τὸ πάλαιμα. Μὰ τέλος ὁ Ἡρακλῆς νίκησε τὸ Χάρο καὶ πῆρε πίσω τὴν Ἄλκηστη.

Μόλις εἶδε τὴ γυναῖκα του ζωντανὴ ὁ Ἄδμητος πῆγε νά τρελλαθῆ ἀπὸ τὴ χαρὰ του. Ἐπεσε στὰ γόνατα καὶ φιλοῦσε τὰ χέρια τοῦ Ἡρακλῆ.

—Ποτέ μου δὲν θὰ ξεχάσω αὐτὴ σου τὴν καλωσύνη, Ἡρακλῆ μου, τοῦ ἔλεγε. Ἐχουν δίκιο ἐκεῖνοι ποὺ σὲ λατρεύουν σὰν θεό.

Ἐστερα διέταξε νά γίνουν γιορτὲς καὶ πανηγύρια γιά νά εὐχαριστήσῃ τὸν ἥρωα. Κι ἀπὸ τότε ὁ Ἄδμητος ἔζησε εὐτυχισμένος μὲ τὴ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ του μέχρι τὰ βαθειὰ του γεράματα.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ Ἑλλάδα καὶ οἱ Ἕλληνες

Στὴν ὠραία πατρίδα μας τὴν **Ἑλλάδα**, σὰ πολὺ παλιὰ χρόνι·, δὲν κατοικοῦσαν οἱ Ἕλληνες. Ζοῦσαν ἄλλες φυλές: οἱ **Πελαγοί**, οἱ **Αἰγαῖοι** κ.λ.π. Αὐτοὶ ἔκτιζαν ὠραῖες πόλεις μέσα σὲ ψηλὰ κάστρα ποὺ τὰ ἔκαναν μὲ μεγάλες πέτρες πελεκητές, τόσο βαρεῖες, ποὺ μονάχα **Κυκλώπες** θὰ μπορούσαν νὰ τις σηκώσουν. Τέτοιες πόλεις μὲ **Κυκλώπεια τείχη** εἶχε πολλές ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα: τὶς **Μυκῆνες**, τὴν **Κνωσσό**, τὴ **Θήβα**, τὸν **Ὀρχομενό**, τὴν **Τίρυνθα**, τὴν **Ἀθήνα** κ. ἄ.

Ἀργότερα ἦρθαν οἱ Ἕλληνες στὴν Ἑλλάδα. Κατέβηκαν ἀπὸ τὰ βόρεια μέρη. Κι ὄχι ὄλοι μαζί. Πρῶτοι κατέβηκαν οἱ **Ἴωνες** μὲ ἀρχηγὸ τὸν **Ἴωνα**. Δεύτεροι ἦρθαν οἱ **Ἀχαιοὶ** μὲ ἀρχηγὸ τὸν **Ἀχαιό**. Ἔπειτα οἱ **Αἰολεῖς** μὲ ἀρχηγὸ τὸν **Αἴολο**. Τελευταῖοι οἱ **Δωριεῖς** μὲ ἀρχηγὸ τὸν **Δῶρο**. Πατέρας ὄλων αὐτῶν ἦταν ὁ **Ἕλληνας**. Ἔτσι πίστευαν οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι. Ἀπὸ αὐτὸν ἐπήραμε τὸ ὄνομα «Ἕλληνες».

Ὅταν κατέβηκαν οἱ Ἑλληνικὲς αὐτὲς φυλὲς στὴν Ἑλλάδα, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ντόπιους παλιοὺς κατοίκους φοβήθηκαν καὶ ἔφυγαν σὲ ξένα μέρη. Ἄλλοι πάλι ἔμειναν καὶ ἐνώθηκαν μὲ τοὺς Ἕλληνες κι ἔτσι ἐγίνε μιά «Ἑλλάδα» πέρα ὡς πέρα.

Οἱ Ἕλληνες, ὅπως εἶπαμε, ἦταν χωρισμένοι σὲ φυλές. Ἴωνες, Ἀχαιοί, Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς. Μὰ δὲν διέφεραν σὲ τίποτε. Εἶχαν τὴν ἴδια γλῶσσα, τὴν ἴδια θρησκεία, τὶς ἴδιες συνήθειες, τὰ ἴδια ἥθη καὶ ἔθιμα, ὅπως λέμε.

Ἐπειδὴ ἐγκαταστάθηκαν σὲ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος,

χωρίστηκαν σὲ πολλὰ μικρὰ κράτη. Οἱ Ἴωνες εἶχαν τὸ κράτος τοὺς στὴν Ἀττικὴ καὶ στὴν Εὐβοία. Οἱ Ἀχαιοὶ στὴ Φθιώτιδα καὶ στὴν Ἀργολίδα. Οἱ Αἰολεῖς στὴ Βοιωτία καὶ στὴ Θεσσαλία. Οἱ Δωριεῖς στὴ Δωρίδα. Ἀπὸ τῆ Δωρίδα ξεκίνησαν ἀργότερα οἱ Δωριεῖς καὶ κατέβηκαν στὴν Πελοπόννησο γιὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴ Σπάρτη, ὅπως θὰ ἴδοῦμε παρακάτω.

Ἔτσι, ὅταν μιᾶμε γιὰ Ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ Ἀρχαίους Ἕλληνες, πρέπει νὰ ἔχουμε στὸ νοῦ μας πὼς οἱ πρόγονοί μας δὲν ζοῦσαν ὅπως ἐμεῖς σήμερα. Κάθε φυλὴ, κάθε πολιτεία καὶ κάθε χωριστὸ Ἑλληνικὸ κρατίδιο, εἶχε τοὺς δικούς του νόμους τὸ δικό του στρατό. Πολλὲς φορὲς μάλιστα γίνονταν πόλεμοι μεταξὺ τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν κρατῶν. Πολλοὺς πολέμους ἔκαναν μεταξὺ τους οἱ Ἕλληνες, ὅπως θὰ μάθουμε στὴν ἱστορία αὐτῆ. Μὰ σὰν τύχαινε νὰ τοὺς ἐπιτεθῆ ξένος ἐχθρός, τότε ὅλοι οἱ Ἕλληνες συμφιλιώνονταν καὶ μὲ ἀφάνταστο ἠρωϊσμὸ πολεμοῦσαν γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς ὠραίας πατρίδος μας : τῆς Ἑλλάδος.

Στὴν ἱστορία μας αὐτῆ θὰ μάθουμε πολλὰ γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων μας προγόνων καὶ θὰ καμαρώσωμε πολλὲς ἀπὸ τίς λαμπρὲς ἀρετὲς τους.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων

Ὅπως μάθαμε στὴν ἱστορία τῆς τρίτης τάξης, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν σὲ 12 θεοὺς ποὺ κατοικοῦσαν στὸ ψηλὸ βουνὸ Ὀλυμπο. Τὰ ὀνόματά τους εἶναι : Δίας ἢ Ζεὺς, Ἀπόλλωνας, Ποσειδῶνας, Ἄρης, Ἥφαιστος, Ἐρμῆς, Ἥρα, Ἀθηνᾶ, Ἀφροδίτη, Ἄρτεμη, Δήμητρα, Ἐστία. Αὐτοὶ ἦταν οἱ μεγαλύτεροι θεοί. Εἶχαν ὅμως καὶ ἄλλους μικρότερους. Δηλαδὴ γιὰ κάθε πρᾶγμα ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ ἐξηγήσουν φαντάζονταν καὶ ἓνα Θεό. Ἀκόμη καὶ αὐτοὺς τοὺς ἥρωες ὅταν πέθαιναν τοὺς ἔκαναν θεοὺς μὲ τὴ φαντασία τους καὶ τοὺς ἔλεγον ἡμίθεους, ὅπως τὸν Ἡρακλῆ, τὸ Θησέα κ. ἄ.

Γιὰ νὰ λατρεύουν τοὺς θεοὺς τῶν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶχαν ἐκκλησίες, ὅπως ἐμεῖς σήμερα. Ἐκτιζαν ἓνα *βωμό*, δηλαδὴ ἓνα θυσιαστήριον σὰν τραπέζιν καὶ ἐκεῖ ἐπάνω ἔκαναν *θυσίαις*. Ἐσφαζαν δηλαδὴ διάφορα ζῶα: βόδια, κριάρια, τραγιά καὶ ἀφοῦ τὰ ἔψηναν γιὰ νὰ πάη ἢ μυρωδιά, ἢ *κνίσσα* ὅπως τὴν ἔλεγον, ἐπάνω στὸν Ὀλυμπο, στρώνονταν ὡς πλούσια τραπέζια καὶ ἔτρωγαν τὰ ψητὰ μὲ τις εὐλογίαις τοῦ ἱερέα τους. Τότε ἔλεγον *προσευχές*, ἔπιναν κρασί, τσοῦγκριζαν τὰ ποτήρια τους καὶ ἔκαναν *σπονδές*, δηλαδὴ ἔχυναν λίγο ἀνέρωτο (ἄκρατο) κρασί ἢ γάλα ἢ μέλι κάτω στὴ γῆ. Ἔτσι πίστευαν πὼς θὰ εὐχαριστήσουν τοὺς θεοὺς καὶ δὲν θὰ πάθαιναν κανένα κακό.

Ἀργότερα ἔχτισαν καὶ ναοὺς. Ἐκεῖ ἔβαζαν τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν, χάριζαν διάφορα δῶρα ἀπὸ χρυσάφι, πολύτιμα πετράδια κ. ἄ. Στὴν αὐλὴ τῶν ναῶν ἐκτιζαν βωμοὺς ὅπου ὁ ἱερέας τους ἔκανε τις θυσίαις καὶ τις σπονδές.

Πίστευαν ἀκόμη ὅτι οἱ ψυχές τῶν πεθαμένων πήγαιναν στὸν Ἄδη, δηλαδὴ στὸν κάτω κόσμον, ὅπου ζοῦσαν σὰν σκιές, κουβέντιαζαν μεταξύ τους καὶ ὀλοένα σκέφτονταν τοὺς... ζωντονούς! Γι' αὐτὸ φρόντιζαν πολὺ νὰ τις εὐχαριστοῦν κι αὐτὲς γιὰ νὰ μὴ τοὺς κάνουν κανένα κακό!...

Τὰ Μαντεῖα, οἱ Μάντις, οἱ Χρησμοὶ

Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν πὼς οἱ θεοὶ τους μὲ διάφορα σημάδια ἔδιναν στοὺς ἀνθρώπους νὰ καταλάβουν τί θὰ συμβῆ σήμερα, αὔριο ἢ στὸ μέλλον. Ἔτσι ὅταν ἔβλεπαν πουλιά νὰ πετοῦν πολλὰ μαζί, ὅταν ἔβλεπαν ἀστραπὲς νὰ σχιζοῦν τὸν οὐρανὸ, ὅταν ἄκουγαν βροντές, ὅταν γίνονταν σεισμοί, ὅταν κοίταζαν τὰ σπλάχνα τῶν ζώων καὶ ἔβλεπαν ἐκεῖ κανένα σκοτεινὸ σημάδι, νόμιζαν πὼς τὰ σημάδια αὐτὰ τὰ ἔστειλαν οἱ θεοὶ στοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ καταλάβουν τί πρόκειται νὰ τοὺς συμβῆ.

Τὰ σημάδια αὐτὰ τὰ ἐξηγοῦσαν καλύτερα μερικοὶ γέροι, οἱ *μάντις*. Τὰ σημάδια τὰ ἔλεγον *οἰωνοὺς*. Καὶ τοὺς μάντις *οἰωνοσκόπους*. Τέτοιους σπουδαίους μάντις εἶχε

πολλούς ή άρχαία Έλλάδα. "Ας θυμηθούμε τὸ μάντη *Κάλχα* ἀπὸ τὴν Ίφιγένεια καὶ τὸν Τρωϊκὸ πόλεμο. Τὸ μάντη *Τειρεσία* ἀπὸ τὴν Ὀδύσσεια κ. ἄ.

Γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν καλύτερα τὸν κόσμο οἱ μάντιες ἐγκατεστάθησαν σὲ ὠρισμένους ναοὺς καὶ ἐκεῖ πῆγαιναν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνας νὰ τοὺς συμβουλευθοῦν. Οἱ ναοὶ αὐτοὶ ὀνομάσθησαν *Μαντεῖα*.

Πολλὰ μαντεῖα εἶχαν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνας. Δύο ἦταν τὰ σπουδαιότερα.

1) τὸ *Μαντεῖο τῆς Δωδώνης* στὴν Ἠπειρο, λίγο ἔξω ἀπὸ τὰ Γιάννενα. Ἐκεῖ ὑπῆρχε ναὸς πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Δία. Τὰ ἐρείπια τοῦ σώζονται καὶ σήμερα.

2) τὸ *Μαντεῖο τῶν Δελφῶν* κοντὰ στὸν Παρνασσό, ὅπου ἦταν ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνα. Τὰ ἐρείπια τοῦ σώζονται σὲ πολὺ καλὴ κατάστασις σήμερα καὶ τὰ ἐπισκέπτονται χιλιάδες περιηγητὲς κάθε χρόνο.

Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν

Ὅπως εἶδαμε, τὰ μαντεῖα ἦταν δύο. Οἱ πῶς πολλοὶ ὅμως ἄνθρωποι πῆγαιναν στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν γιὰ νὰ μάθουν τί θὰ τοὺς συμβῆ. Πῆγαιναν ἄνθρωποι ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλες ξένες χώρες. Πῆγαιναν φορτωμένοι μὲ πολλὰ καὶ πλούσια δῶρα, τὰ *ἀφιερῶματα*, πού τὰ ἔφηναν στὸ μαντεῖο. Ἔτσι τὸ μαντεῖο αὐτό, πού ἦταν τὸ πῶς ἑξακουσμένο μαντεῖο τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐγινε καὶ τὸ πῶς πλούσιο.

Τὴ σκέψη τῶν θεῶν καὶ τὴν ἀπάντησή τους σὲ ὅ,τι ρωτοῦσαν οἱ ἐπισκέπτες τοῦ μαντείου, τὴν φανέρωνε μιὰ *ἰέρεια*, πού ἔμενε πάντοτε ἐκεῖ καὶ λεγόταν *Πυθία*.

Τὴν ἔλεγαν ἔτσι γιὰτὶ καὶ ὁ Ἀπόλλωνας, στὸν ὅποῖο ἦταν ἀφιερῶμένος ὁ ναὸς, λεγόταν *Πύθιος*, ἐπειδὴ, κατὰ τὴ Μυθολογία, εἶχε σκοτώσει ἕνα μεγάλο φίδι, τὸν Πύθωνα.

Γιὰ νὰ δώσῃ τὴν ἀπάντησή της ἡ Πυθία ἔμενε πρῶτα τρεῖς μέρες νηστική. Ἐπειτα πῆγαινε καὶ καθαριζόταν στὰ νερά μιᾶς πηγῆς πού βρισκόταν ἐκεῖ πλησίον, τῆς *Κασταλίας πηγῆς*. Ἐπειτα ἀνέβαινε καὶ καθόταν πάνω σ' ἕνα τρίποδο τραπεζάκι κάτω ἀπὸ τὸ ὅποῖο ἔκοιταν, μέσα σ' ἕνα

λάκο, ξερά φύλλα δάφνης. Ἀπὸ τὰ φύλλα αὐτὰ μασοῦσε καὶ ἡ ἴδια. Ὁ καπνὸς τῆς δάφνης ζάλιζε τὴν Πυθία καὶ ἔτσι ὅπως ἦταν ζαλισμένη, ἔλεγε διάφορα ἀκατάληπτα λόγια, πού ἦταν δῆθεν ἡ σκέψη καὶ ἡ θέληση τῶν θεῶν. Τὰ λόγια αὐτὰ τὰ ὀνόμαζαν *χρησμό*.

Τὸν χρησμό δὲν τὸν καταλάβαινε κανεὶς παρὰ μόνον δύο· τρία πρόσωπα πού βρισκόνταν κοντὰ στὴν Πυθία, οἱ *μάντιες*.

Αὐτοὶ ἔλεγαν τὸν χρησμό στοὺς ἀνθρώπους μὲ λόγια πιὸ ἀπλά καὶ πιὸ καθαρὰ. Πολλὲς φορές ὅμως ὁ χρησμός ἦταν διφορούμενος, δηλαδή εἶχε διπλὴ σημασία. Γι' αὐτὸ καὶ σήμερα ὅταν κανεὶς μιλάει κάπως δίφορούμενα, λέμε ὅτι «αὐτὸς δίνει χρησμό» ἢ «αὐτὸς μιλάει σὰν τὴν Πυθία».

Οἱ Ἀμφικτυονίες

Ἐπειδὴ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πολλὰς φορές, μάλωναν καὶ εἶχαν γκρίνιες καὶ πολέμους μεταξὺ τους ἀπεφάσισαν νὰ βροῦν κάποιον τρόπο νὰ συνεννοοῦνται καὶ νὰ λύνουν τίς διαφορὰς τους μὲ εἰρηνικὰ μέσα. Συμφώνησαν λοιπὸν μιὰ ἢ δυὸ φορές τὸ χρόνο νὰ στέλνουν ἀντιπροσώπους τῶν σὲ ἓνα ἱερὸ ναὸ καὶ ἐκεῖ νὰ κάνουν ἓνα *συνέδριο* καὶ νὰ λύνουν τίς διαφορὰς τους. Τὰ συνέδρια τὰ ἔλεγαν *Ἀμφικτυονίες*. Μὲ τὴν εὐκαιρία πού ἔκαναν τίς γιορτὲς καὶ τὰ πανηγύρια τους, ὀργάνωναν καὶ μιὰ συνεδρίαση τῆς ἀμφικτυονίας. Ἔτσι μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα χαρᾶς, ἀγάπης καὶ ἀδελφωσύνης, ἔλυναν τίς διαφορὰς τους καὶ γύριζαν εὐχαριστημένοι καὶ εὐτυχισμένοι στὰ σπίτια τους.

Πολὺ ὠφέλησαν τὴν πατρίδα μας οἱ ἀμφικτυονίες. Πρῶτα πρῶτα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀπέφυγαν ἀρκετοὺς πολέμους μεταξὺ τους μὲ τὸν τρόπο αὐτό. Καὶ δεύτερο ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ ὠριμάσει στοὺς Ἕλληνες ἡ ἰδέα γιὰ τὴν ἔνωση ὀλόκληρης τῆς Ἑλλάδος σὲ ἓνα κράτος, πράγμα πού ἐπέτυχε ἀργότερα, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος Ἀμφικτυονίες εἶχαμε πολλὰς στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα.

Σπουδαιότερη ἀπ' ὅλες ἦταν ἡ Ἀμφικτυονία τῶν Δελφῶν.

Ἐκεῖ ἔστελναν ἀντιπροσώπους 12 κράτη. Κάθε πόλη ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ στέλῃ δύο ἀντιπροσώπους. Ἔνα γιὰ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα, πού λεγόταν *Ἱερομνήμονας* καί ἕνα γιὰ τὰ πολιτικὰ ζητήματα, πού λεγόταν *Πυλαγόρας*.

Ἡ ἀμφικτυονία φρόντιζε γιὰ τοὺς θησαυροὺς τοῦ μαντείου, γιὰ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ναοῦ, γιὰ τοὺς ἀγῶνες. Τιμωροῦσε ἐκείνους πού ἔκλεβαν ἢ ἄρπαζαν κτήματα τοῦ ναοῦ. Τίς ἀποφάσεις τῆς ἀμφικτυονίας ἦταν ὑποχρεωμένες, χωρὶς συζήτησι, νὰ τίς δεχτοῦν ὅλες οἱ πολιτείες. Οἱ ἀμφικτυονίες αὐτὲς μοιάζουν μὲ τὸν σημερινὸ Ο.Η.Ε.

Ἀθλητικοὶ ἀγῶνες καὶ ἀγωνίσματα

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀγαποῦσαν πολὺ τὸν ἀθλητισμὸ καὶ τὴ γυμναστική. Πίστευαν πὼς γιὰ νὰ ἔχη κανεὶς γερὸ μυαλὸ ἔπρεπε νὰ ἔχη καὶ γερὸ σῶμα. Γι' αὐτὸ σὲ κάθε πολιτεία ἴδρυσαν γυμναστήρια καὶ ἐκεῖ, πολλὲς ὥρες τὴν ἡμέρα, οἱ νέοι γυμνάζονταν καὶ ἔκαναν διάφορους ἀθλητικοὺς ἀγῶνες. Τοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς παρακολουθοῦσαν μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ καμάρωναν ὅταν τὰ παιδιά τους νικοῦσαν στὰ διάφορα ἀγωνίσματα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες πού γίνονταν σὲ κάθε πόλη χωριστά, γίνονταν καὶ ἀγῶνες στοὺς ὁποίους ἔπαιρναν μέρος νέοι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ ὀνομάζονταν *Πανελλήνιοι ἀγῶνες*. Ὅποιος νικοῦσε σ' αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνες ἀποκοτοῦσε πολὺ μεγάλη δόξα. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ εἶχαν μεγάλη σπουδαιότητα.

Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες γίνονταν σὲ διάφορα μέρη. Ἀπὸ τὸν τόπο πού γίνονταν ἔπαιρναν καὶ τὸ ὄνομά τους. Ἦταν τέσσερες:

- 1) *Τὰ Νέμεα*, πού γίνονταν κάθε δύο χρόνια στὴ Νεμέα πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Δία.
- 2) *Τὰ Ἴσθμια*, πού γίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Ποσειδῶνα.
- 3) *Τὰ Γύθια*, πού γίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια στοὺς Δελφούς πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνα.

4) *Τὰ Ὀλύμπια* ἢ *Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες*. Ἦσαν οἱ πιὸ σπουδαῖοι ἀγῶνες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ γίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια, τὸν Ἰούλιο μῆνα, στὴν Ὀλυμπία πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Δία.

Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες

Ὅπως εἶπαμε, στὴν Ὀλυμπία τῆς Πελοποννήσου, λίγες ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὸν Πύργο τῆς Ἡλείας, κάθε τέσσερα χρόνια, γίνονταν οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες. Σ' αὐτοὺς ἔπαιρναν μέρος τὰ πιὸ ἀντρειωμένα παληκάρια ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀθλητὲς συγκεντρώνονταν στὴν Ὀλυμπία πολλοὶ θεατὲς καὶ παρακολουθοῦσαν μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον τοὺς ἀγῶνες. Χειροκροτοῦσαν τοὺς νικητὲς καὶ τοὺς σήκωναν στὰ χέρια.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες γίνονταν τὸν Ἰούλιο μῆνα καὶ διαρκοῦσαν πέντε μέρες. Οἱ ἀθλητὲς ἔπαιρναν μέρος στὰ ἐξῆς πέντε ἀγωνίσματα: στὴν *πάλη*, στὸ *τρέξιμο*, στὸ *πήδημα*, στὴν *δισκοβολία* καὶ στὸ *ἀκόντιο*. Καὶ τὰ πέντε αὐτὰ ἀγωνίσματα μὲ ἓνα ὄνομα ὀνομάζονταν *πένταθλο*. Ὅποιος ἀθλητὴς νικοῦσε σὲ ἓνα ἢ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀγωνίσματα αὐτὰ λεγόταν *ὀλυμπιονίκης*. Οἱ ὀλυμπιονίκες ἀποκτοῦσαν μεγάλη δόξα καὶ τιμές.

Τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες διηύθυνε μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ δέκα ἄρχοντες τῆς Ἡλείας, πού ὀνομάζονταν *Ἑλλανοδίκες* καὶ ἡ ἐπιτροπὴ *Ἑλλανοδίκος Ἐπιτροπὴ*. Ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ φρόντιζε γιὰ τὴν ὀργάνωση τῶν ἀγῶνων, ἀνακήρυττε τοὺς ὀλυμπιονίκες καὶ τοὺς στεφάνωνε μὲ τὸν *κότινο* τῆς νίκης, δηλαδὴ μὲ ἓνα στεφάνι ἀγρ.ελιάς.

Ἐὰν νικοῦσαν τρεῖς φορές, τὸ ἄγαλμά τους στηνόταν στὸν ἱερό χώρο τῆς Ὀλυμπίας, κι' ὅταν ἐπέστρεφαν στὶς ποτρίδες των, οἱ συμπολίτες τους γκρέμιζαν τὰ τεῖχη τῆς πόλης γιὰ νὰ περάσουν θριαμβευτικά. Στὰ θέατρα τοὺς ἔδιναν τὴν πρώτη θέση, τοὺς ἀπάλλασσαν ἀπὸ κάθε φορολο-

για, τούς ἔδιναν σύνταξη καί γενικά τούς ἔδειχναν μεγάλο σεβασμό.

Λίγο πρὶν ἀρχίσουν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ Ἑλληνοδίκες ἔστελαν κήρυκες ἀπὸ τὴν Ἡλεία σὲ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ καλοῦσαν τοὺς ἀθλητὲς νὰ πάρουν μέρος. Τὸ κήρυγμα αὐτὸ ὀνομάσθηκε *ἱερὴ ἐκνεχειρία* γιατί μόλις περνοῦσαν οἱ κήρυκες ἀπὸ ἕνα μέρος, ἀμέσως σταματοῦσαν οἱ γκρίνιες καὶ οἱ διχόνοιες. Μὰ καὶ αὐτοὶ οἱ πόλεμοι σταματοῦσαν ὅσο διακοῦσαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Κι ἔτσι ὅλες οἱ πολιτείες, μονοιασμένες καὶ ἀγαπημένες, ἔστελναν τούς ἀθλητὲς τοὺς στὴν Ὀλυμπία νὰ κερδίσουν τὸ κότινο τῆς νίκης καὶ νὰ δοξάσουν, σὲ εἰρηνικοὺς ἀγῶνες, τὴν πατρίδα τους καὶ τὸ ὄνομά τους.

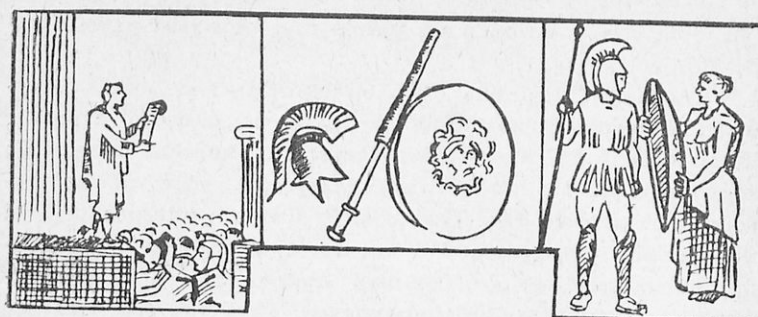
Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες γίνονταν ἀπὸ τὴν πανάρχαια ἐποχή. Μὰ ἀπὸ τὸ 776 π.Χ. ἄρχισαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες νὰ μετροῦν τίς Ὀλυμπιάδες. Δηλαδή, ἀπὸ τὸ 776 π.Χ. ἀρχίζει ἡ χρονολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐνῶ ἐμεῖς σήμερα ἀρχίζουμε ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΡΙΕΣ

- 1) Ποιὲς φυλὲς κατοίκησαν πρῶτα στὴν Ἑλλάδα;
- 2) Ποιὰ φυλὴ ἔφθασε στὴ Σπάρτη καὶ πῶς;
- 3) Πῶς λάτρευαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τοὺς θεοὺς των;
- 4) Ποιό Μαντεῖο ἦταν τὸ σπουδαιότερο; Πῶς μάντευαν οἱ ἀρχαῖοι τὸ θέλημα τῶν Θεῶν;
- 5) Τί ξέρετε γιὰ τίς ἀμφικτυονίες! Ὁφέλησαν τὴν Ἑλλάδα;
- 6) Τί ξέρετε γιὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες; Κατὰ τινε περίοδο τῶν ἀγῶνων εἶχαν πολέμους; Πῶς τιμοῦσαν τοὺς νικητὲς;

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΤΥΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1) Νὰ μελετήσετε τὴν ἴδια ἐνότητα καὶ σὲ ἄλλα βοηθητικὰ βιβλία ἱστορίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.
- 2) Νὰ ἐπισκεφθῆτε τὰ ἀρχαῖα κάστρα καὶ μνημεῖα τοῦ τόπου σας, ἐὰν ὑπάρχουν.
- 3) Νὰ σχεδιάσετε διάφορες σκηνὲς ἀπὸ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες.
- 4) Σὰ ἀναπαροιστήσετε μὲ ἕνα μικρὸ δικό σας σκῆτς τὴν Πυθίαν νὰ δίνη χορησμοῦ.
- 5) Νὰ γράψετε μιὰ σύντομη ἔκθεση (περίληψη) μέχρι 2—3 σελίδες τοῦ τετραδίου σας γιὰ ὀλόκληρη τὴν πρώτη ἱστορικὴ ἐνότητα.

ΣΠΑΡΤΗ ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΙΑΤΕΣ

ΟΙ ΔΩΡΙΕΙΣ ΚΑΤΕΒΑΙΝΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

Οί Δωριείς, όπως είδαμε πρωύτερα, κατέβηκαν μαζί με τις άλλες Έλληνικές φυλές από τὰ Βόρεια μέρη. Στην αρχή έγκαταστάθηκαν στη Θεσσαλία. Έκει ήρθαν και τους βρήκαν οί απόγονοι του Ήρακλή, οί *Ήρακλειδες*, διωγμένοι από τόν βασιλιά Εύρυσθέα, πού βασίλευε τότε στις Μυκήνες. Οί Δωριείς και οί Ήρακλειδες έζησαν μαζί στη Θεσσαλία και σέ λίγο ένώθηκαν σέ μιὰ Φυλή. Στη Θεσσαλία έμειναν αρκετό καιρό οί Δωριείς. Μά γρήγορα πλήθαιναν και άναγκάστηκαν νά κατέβουν κάτω στήν Δωρίδα. Μά και έκει, όσο περνούσε ό καιρός, δέν μπορούσαν νά ζήσουν και άπεφάσισαν νά κατεβούν στήν Πελοπόννησο. Άφου έτοίμασαν πολλά πλοία, πέρασαν τόν Κορινθιακό κόλπο και άρχισαν νά κυριεύουν μιὰ-μιὰ όλες τις πόλεις τής Πελοποννήσου. Πρώτα-πρώτα κατέλαβαν τις Μυκήνες, ύστερα τις άλλες πόλεις, και τελευταία τή Σπάρτη.

Οί Δωριείς φάνηκαν πολύ σκληροί πολεμιστές. Έκαναν πολλές καταστροφές στα μέρη πού πέρασαν. Ήταν άγριοι άνθρωποι και άμόρφωτοι. Γι' αυτό οί ντόπιοι κάτοικοι τής Πελοποννήσου τους πολέμησαν με φανατισμό. Μά στο τέλος νικήθηκαν και παραδόθηκαν. Άλλοι πάλι έφυγαν στήν ξενιτειά κι' έκει έκτισαν *Έλληνικές άποικίες*, πού θά τις δοϋμε παρακάτω. Όσοι παραδόθηκαν και δέν έφυγαν, έγιναν δοϋλοι στους Δωριείς.

Οί Δωριεῖς γίνονται Σπαρτιάτες

Μαζί με τις άλλες πόλεις της Πελοποννήσου οί Δωριεῖς κυρίεψαν καί τή Σπάρτη. "Όσοι ἀπό τοὺς κατοίκους της τοὺς δέχτηκαν χωρίς πόλεμο αὐτοὶ ἔμειναν ἐλεύθεροι νά κατοικήσουν γύρω ἀπὸ τή Σπάρτη καί νά καλλιεργοῦν τὰ χωράφια τους. "Όσοι τοὺς πολέμησαν ἔγιναν δοῦλοι. "Ετσι ἀπὸ ἐδῶ καί πέρα ἔχομε τρεῖς τάξεις στήν Σπάρτη:

1) *Τοὺς Σπαρτιάτες*, δηλαδή τοὺς Δωριεῖς πού ἔγιναν κύριοι τῆς πόλης. Αὐτοὶ εἶχαν ὅλη τὴν ἐξουσία, ἦταν ὅμως λίγοι, περίπου 9 χιλιάδες.

2) *Τοὺς περιοίκους*, δηλαδή ἐκείνους πού δέχτηκαν χωρίς πόλεμο τοὺς Δωριεῖς. Αὐτοὶ, ὅπως εἴπαμε, κατοίκησαν γύρω ἀπὸ τὴν πόλη καί κράτησαν τὴν περιουσία τους. ἦταν ἐλεύθεροι καί ἔπαιρναν μέρος στὸν πόλεμο.

Ὁ Λυκοῦργος

3) *Τοὺς εἰλωτες*, δηλαδή ἐκείνους πού ἀντιστάθηκαν στοὺς Δωριεῖς. Αὐτοὶ ἔχασαν ὅλα τὰ δικαιώματα καί ἔγιναν δοῦλοι. Μονάχα ἂν ἀνδραγαθοῦσαν στὸν πόλεμο γίνονταν ἐλεύθεροι. Μὰ δὲν μπορούσαν νά ἀνεβοῦν σὲ ἀξιώματα καί νά διοικήσουν. Οἱ εἰλωτες ἦταν περισσότεροι ἀπὸ τις άλλες δύο τάξεις.

Οἱ εἰλωτες μισοῦσαν τοὺς Σπαρτιάτες καί ἔκαναν συχνὰ ἐπαναστάσεις γιὰ νά ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερία τους. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ οἱ Σπαρτιάτες ἄρχισαν νά ὀργανώνονται καί νά γυμνάζονται στρατιωτικά.

Οἱ Σπαρτιάτες ἔγιναν μετὸν καιρὸ γνωστοὶ σ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καί θὰ τοὺς θαυμάσωμε παρακάτω, ὅταν μάθουμε τὰ λαμπρὰ καί ἔνδοξα κατορθώματά τους.

Λυκοῦργος—Ὁ σοφὸς νομοθέτης

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πρώτους βασιλιάδες τῆς Σπάρτης ἦταν ὁ **Εὐνόμος**. Παιδί του ἦταν ὁ σοφὸς νομοθέτης **Λυκοῦργος**, ποὺ ἀνέδειξε τὴ Σπάρτη σὲ περίλαμπρο κράτος. Ὁ Λυκοῦργος εἶχε κι' ἄλλο ἀδερφό, τὸν **Πολυδέκτη**. Ὅταν πέθανε ὁ Εὐνόμος ἔγινε βασιλιάς ὁ Πολυδέκτης. Σὲ λίγο ὅμως πέθανε κι' αὐτὸς κι' ἄφησε τὴ γυναίκα του ἐτοιμόγεννη. Ἔτσι ἦρθε ἡ σειρά τοῦ Λυκοῦργου νὰ βασιλέψη. Μὰ ὁ Λυκοῦργος, δὲν ἀγαποῦσε τὰ ἀξιώματα. Δὲν ἤθελε νὰ γίνῃ βασιλιάς. Δέχτηκε ὅμως προσωρινὰ νὰ γίνῃ ὥσπου νὰ γεννηθῇ τὸ παιδί τοῦ Πολυδέκτη. Πραγματικὰ μόλις γέννησε ἡ γυναίκα τοῦ ἀδελφοῦ του, ὁ Λυκοῦργος μάζεψε τοὺς Σπαρτιάτες καὶ τοὺς παρουσίασε τὸ παιδί λέγοντας: Χαρήτε, Σπαρτιάτες! Αὐτὸς εἶναι ὁ βασιλιάς σας ἀπὸ σήμερα!... Τόση ἦταν ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου τὴ μέρα ἐκείνη ποὺ τὸ νεογέννητο βασιλόπουλο πῆρε τὸ ὄνομα **Χαρίλαος**, δηλαδὴ χαρὰ τοῦ λαοῦ.

Ὅταν ὁ Χαρίλαος μεγάλωσε καὶ ἀνέλαβε τὸ θρόνο τοῦ ὁ Λυκοῦργος ἔφυγε σὲ μακρινὸ ταξίδι. Ἐπεσκέφθηκε πολλὰς ξένες χῶρες καὶ μελέτησε τοὺς νόμους, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμά τους.

Ὁ Λυκοῦργος ἤθελε νὰ συντάξῃ καλοὺς νόμους γιὰ τὴ Σπάρτη. Γι' αὐτό, ἀφοῦ γύρισε ὅλο τὸν κόσμο καὶ σύνταξε ὡραίους νόμους, ἐπέστρεψε στὴν πατρίδα του. Πέρασε πρῶτα ἀπὸ τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν καὶ ρώτησε ἂν οἱ νόμοι του ταίριαζαν γιὰ τὴ Σπάρτη. Τὸ μαντεῖο τοῦ ἀπάντησε:

— «Μὲ τοὺς νόμους σου, Λυκοῦργε, ἡ Σπάρτη θὰ δοξασθῇ καὶ θὰ μεγαλοουργήσῃ».

Χαρούμενος τότε ὁ Λυκοῦργος πῆγε στὴ Σπάρτη καὶ ἔβλεψε σὲ ἐφαρμογῇ τοὺς νόμους του. Ζήτησε ὅμως ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες νὰ τοὺς ἐφαρμόσουν πιστὰ ὅσο καιρὸ αὐτὸς ἔλειπε ἀπὸ τὴ Σπάρτη κι' ὕστερα ἂν δὲν ἔμεναν ἱκανοποιημένοι, μποροῦσαν νὰ τοὺς ἀλλάξουν. Μὰ γιὰ νὰ εἶναι πιὸ σίγουροι τοὺς ἔβαλε νὰ ὀρκιστοῦν πὼς δὲν θὰ τοὺς ἀλλάζαν πρὶν γυρῆναι. Κι' ἀφοῦ ὅλοι ὀρκίστηκαν ὑπακοὴ στοὺς νόμους του, ὁ Λυκοῦργος

κουργος ἔφυγε σὲ μακρυνὸ ταξίδι. Ὅταν πλησίαζε ὁ καιρὸς νὰ πεθάνη, διέταξε νὰ κάψουν τὸ σῶμα του καὶ τὴ στάχτη του νὰ τὴ σκορπίσουν στοὺς πέντε ἀνέμους. Ἔτσι δὲν θὰ μπορούσαν οἱ Σπαρτιάτες νὰ λύσουν τὸν ὄρκο τους ποτὲ καὶ νὰ ἀλλάξουν τοὺς νόμους αὐτοὺς, ποὺ τόσο θὰ ὠφελοῦσαν τὴν πατρίδα τους.

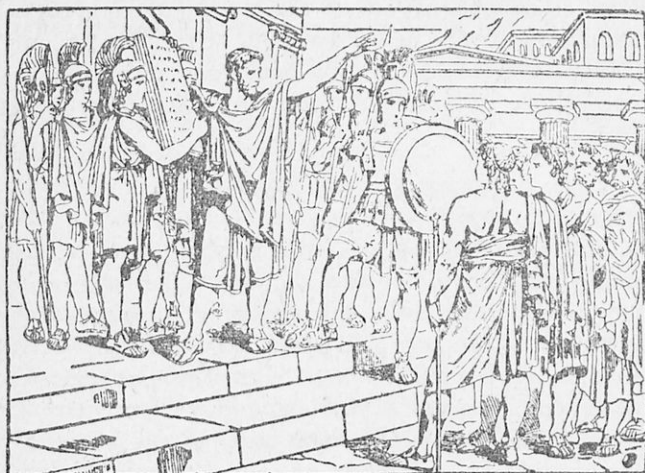
Οἱ Νόμοι τοῦ Λυκούργου

Α'. *Διανομὴ τῆς γῆς.* Ὁ Λυκούργος μοίρασε ὀλόκληρη τὴν περιοχὴ τῆς Σπάρτης σὲ ἴσα μερίδια. Ὅλοι οἱ Σπαρτιάτες πῆραν τὸ μερίδιό τους, τὸν κλῆρο τους, ποὺ ἀποτελοῦσε τὴν περιουσία τους. Καμμιά οἰκογένεια Σπαρτιατικὴ δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ πουλήσῃ τὸν κλῆρο της. Τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς ἔκαναν οἱ εἰλωτες. Μοναδικὴ ἀπασχόληση τῶν Σπαρτιατῶν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἐξάσκηση στὰ πολεμικὰ ἔργα. Καθένας Σπαρτιάτης δὲν μπορούσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ Σπάρτη καὶ νὰ ξενητευθῆ. Κι' οὔτε μπορούσε νὰ μάθῃ ἄλλη τέχνη ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολεμικὴ.

Β'. *Κατάργηση τοῦ χρήματος.* Ὁ Λυκούργος κατάργησε τὰ νομίσματα γιατί ἤξερε πῶς τὰ πολλὰ χρήματα κακὸ μποροῦν νὰ φέρουν στοὺς ἀνθρώπους κι ὄχι καλὸ. Ἔκοψε μεγάλα σιδερένια νομίσματα ποὺ καὶ στίς τσέπες δύσκολα χωροῦσαν μὰ καὶ δύσκολα μπορούσε νὰ τὰ μεταφέρῃ κανεὶς γιατί ἦταν πολὺ βαρειά. Κι ἔτσι οἱ Σπαρτιάτες συνήθισαν νὰ μὴ δίνουν σημασία στὰ χρήματα παρὰ φρόντιζαν νὰ δοξάσουν τὴν πατρίδα τους.

Γ'. *Ἡ διοίκηση τοῦ Κράτους.* 1. Τὸ Κράτος τῆς Σπάρτης θὰ εἶχε δυὸ βοσιλιάδες. Ὁ πρῶτος θὰ ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ κι ὁ δεῦτερος θὰ διοικούσε τίς ἄλλες ὑπηρεσίες.

2. Ἡ *Ἀπέλλα.* Ὅλοι οἱ Σπαρτιάτες ὅταν συμπλήρωναν τὰ τριάντα τους χρόνια, ἔπαιρναν μέρος στὴ γενικὴ *Συνέλευση τοῦ Λαοῦ*, ποὺ τὴν ἔλεγαν *Ἀπέλλα*. Ἡ Ἀπέλλα συγκεντρωνόταν στὴν ἀγορὰ καὶ διάλεγε διὰ βοῆς τοὺς *Πέντε Ἐφόρους* καὶ τὴ *Γερουσία*. Ἡ Ἀπέλλα ψήφισε ἢ κατεψήφισε τοὺς νόμους ποὺ ἐτοίμαζε ἡ γερουσία.

‘Ο Λυκούργος όρκίζει τούς Σπαρτιάτες νά φυλάγουν τούς νόμους του

3 Οί **Πέντε Έφοροι** είχαν τή μεγαλύτερη έξουσία μέσα στη Σπάρτη. Μπορούσαν νά δικάσουν καί τούς βασιλιάδες άκόμα. Έκλέγονταν για ένα χρόνο.

4 ‘Η **Γερουσία**. Τή γερουσία άποτελούσαν 28 γέροι, άπό τούς πιό καλούς καί πιό μορφωμένους πού είχε ή Σπάρτη. Οί γέροι αύτοι ήταν μεγαλύτεροι άπό 60 χρονών καί εκλέγονταν για όλη τους τή ζωή. Ήταν δηλαδή ισόβιοι. ‘Η Γερουσία ψήφισε τούς νόμους καί τιμωρούσε αύτούς πού δέν τούς έκτελούσαν.

Δ’ **‘Η άνατροφή τών παιδιών**. ‘Όταν γεννιόταν ένα παιδί ή μητέρα του τό πήγαινε στους **έφορους**. Αύτοι τό εξέταζαν καί άν τό εύρισκαν γερό τό έδιναν στη μητέρα του νά τό μεγαλώση μέχρι τά έφτά χρόνια του. ‘Αν όμως ήταν άσθενικό ή σακάτικο τότε τό έρριχναν σέ μιá χαράδρα του Ταυγέτου, στόν **Καιάδα**.

Τά γερά παιδιά οί Σπαρτιάτες τά είχαν μαζί τους ώσπου νά γίνουν έφτά χρονών καί έπειτα τά παρέδιναν στό κράτος. Αύτό τά μεγάλωνε καί τά άνάτρεφε όλα μαζί σάν στρατιώτες:

Τὰ συνήθιζε σὲ αὐστηρὴ πειθαρχία. Ἔτρωγαν ὑποχρεωτικὰ σὲ κοινὰ συσσίτια. Μοναδικὸ φαγητὸ τους ἦταν ὁ μέλας ζωμὸς δηλαδή μαυρο ζουμι ἀπὸ κρέας καὶ αἷμα χοιρινὸ μὲ ἀλάτι καὶ ἔυδι.

Μάθαιναν λίγα γράμματα, γυμναστική, πατριωτικὰ τραγούδια καὶ χορὸ, τὸν *πυρρὸ χορὸ*. Γιὰ νὰ συνηθίζουσι στὴ σκληραγωγία, φοροῦσαν ἓνα λεπτὸ φόρεμα, τὸ ἴδιο ὄλο τὸν χρόνον καὶ κοιμόντουσαν πάνω σὲ καλάμια κομμένα ἀπὸ τὸν *Ἐυρώγια* ποταμὸ.

Μάθαιναν νὰ σέβωνται τοὺς μεγαλύτερους τῶν, νὰ ἀγαποῦν τὴν πατρίδα τους περισσότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο καὶ νὰ δίνουν γι' αὐτὴ καὶ τὴ ζωὴ τους ἀκόμα. Ἐπίσης μάθαιναν νὰ μιλοῦν λίγο. Τὸ λιγόλογο αὐτὸ εἶναι γνωστὸ μὲ τὴ λέξη λακωνισμὸς ποὺ καὶ σήμερον θεωρεῖται ἀρετὴ.

Καὶ τὰ κορίτσια τους μὲ τὸν ἴδιον τρόπο τὰ ἀνάτρεφαν. Τὰ σκληραγωγοῦσαν, τὰ γύμναζαν καὶ τὰ μόρφωναν, γιὰ νὰ γίνουν καλὲς μητέρες καὶ ἄξιες Σπαρτιάτισσες. Ὅταν μεγάλωναν οἱ Σπαρτιατοπούλες καὶ γίνονταν μητέρες, ἔστελλαν τὰ παιδιὰ τους στὸν πόλεμον δίνοντάς τους μαζί μὲ τὴν ἀσπίδα καὶ τὴν εὐχὴ « *Ἦ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς* ». Δηλαδή « ἢ νὰ φέρῃς τὴν ἀσπίδα σου νικητὴς ἢ νὰ σὲ φέρουν νεκρὸ πάνω σ' αὐτήν ».

Μὲ αὐτοὺς τοὺς νόμους ἡ Σπάρτη ἔγινε ἀκατανίκητη καὶ δοξάστηκε πρὸ πολὺ. Οἱ Σπαρτιάτες ἀγαποῦσαν τὴν πατρίδα τους καὶ ἦταν πρόθυμοι νὰ δώσουν καὶ τὴ ζωὴ τους γιὰ τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ δόξα της. Μὰ σὰν τύχαινε κανεὶς Σπαρτιάτης νὰ φανῇ δειλὸς ἢ νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα του, μεγάλη καταφρόνια τὸν περίμενε. Κανεὶς δὲν τὸν χαιρετοῦσε πιά στὴ Σπάρτη καὶ κανεὶς δὲν τοῦ μιλοῦσε. Πέθαινε ἀπὸ μερασμὸ καὶ ἂν ἀκόμη γλύτωνε τὴ ζωὴ του ἀπὸ τὸ δικαστήριον.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΡΙΕΣ

1) Ποιὲς τάξεις ἔχομε στὴ Σπάρτη;

2) Ποιὸς ἦταν ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Σπάρτης καὶ γιατί ὁ Λυκοῦργος δὲν θέλησε νὰ γίνῃ βασιλεὺς;

3) Ποιὸς ἀπ' ὅλους τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου σᾶς ἔκαμε ἐντύπωση;

4) Τί γνώμη ἔχετε γιὰ τὴν ἀπέλλα καὶ ποιά τὰ δικαιώματά της;

5) Στὴ Σπάρτη κυβερνοῦσαν οἱ ἄρχοντες ἢ ὁ λαός;

6) Τί ξέρετε γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν στὴ Σπάρτη;

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΤΥΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Νὰ βρῆτε τὴ Σπάρτη στὸ χάρτη.

2. Ὅσα παιδάκια ταξιδέψετε στὴ σημερινὴ Σπάρτη μὴ λησμονήσετε νὰ ἐπισκεφθῆτε τὸν Εὐρώτα ποταμό, τὴν Ἄλτη, τὸν Καιάδα καὶ τὸ Μουσεῖο της.

3. Νὰ σχεδιάσετε σκηνὲς ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν.

4. Νὰ ἀναπαραστήσετε μὲ μικρὰ δικά σας σκετσάκια τὴν Σπαρτιατικὴ ἀνατροφή τῶν νέων.

5. Νὰ γράψετε μιὰ σύντομη ἔκθεση γιὰ τὴν ἐνότητα αὐτὴ μέχρι 2—3 σελίδες.

ΜΕΣ ΗΝΙΑΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος

Μὲ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου οἱ Σπαρτιάτες ἔκαναν κράτος δυνατό. Ἐπειδὴ ἦσαν καλοὶ πολεμιστὲς, ζητοῦσαν εὐκαιρία νὰ πολεμήσουν μὲ τοὺς γείτονές των καὶ νὰ κυριέψουν τὶς χώρες τους.

Στὸ δυτικὸ μέρος τῆς Σπάρτης βρισκόταν τὸ κράτος τῶν Μεσσηνίων. Ὁ τόπος τους ἦταν πολὺ πλούσιος. Οἱ Σπαρτιάτες ἔβαλαν στὸ νοῦ τους νὰ ὑποδουλώσουν τοὺς Μεσσηνίους. Ἄφορμὴ ζητοῦσαν νὰ τοὺς κηρύξουν τὸν πόλεμο. Ἡ ἀφορμὴ δὲν ἄργησε νὰ βρεθῇ.

Ἐνας ὠραίος καὶ περὶφημος ναὸς, τῆς θεᾶς Ἄρτεμης, ἦταν χτισμένος ἀνάμεσα στὴ Σπάρτη καὶ στὴ Μεσσηνία. Ἐκεῖ μαζεύονταν κάθε χρόνο καὶ λάτρευαν τὴ Θεὰ οἱ Μεσσηνιοὶ καὶ οἱ Σπαρτιάτες μαζί καὶ γίνονταν μεγάλο πανηγύρι. Σ' ἓνα τέτοιο πανηγύρι λίγοι ἄμυαλοι νέοι Μεσσηνιοὶ ὤρμησαν καὶ ἄρπαξαν τὰ κορίτσια τῶν Σπαρτιατῶν καὶ σκότωσαν τὸ βασιλιά τους. Αὐτὸ ἦταν βέβαια μεγάλῃ προσβολὴ γιὰ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ ἀποφάσισαν ἀμέσως νὰ τιμωρήσουν τοὺς Μεσσηνίους. Κήρυξαν τὸν πόλεμο κατὰ τῶν Μεσσηνίων καὶ ἀφοῦ τοὺς νίκησαν σὲ πολλὰ μάχες τοὺς περὶώρισαν τελικὰ στὸ φρούριο τῆς *Ἰθώμης*. Ἐκεῖ μέσα οἱ Μεσσηνιοὶ, περικυκλωμένοι ἀπὸ παντοῦ, ἦρθαν σὲ δύσκολη θέση Ἐστειλαν καὶ ρώτησαν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, τί

ἔπρεπε νὰ κάμουν. Τὸ μαντεῖο τοὺς ἀπάντησε ὅτι γιὰ νὰ νικήσουν τοὺς Σπαρτιάτες πρέπει νὰ θυσιάσουν μιὰ βασιλοπούλα.

Τότε ὁ βασιλιάς τῶν Μεσσηνίων Ἄριστόδημος, χωρίς καθόλου νὰ διστάσῃ, θυσίασε τὴν μονάκριβη θυγατέρα του. Οἱ Μεσσήνιοι πῆραν θάρρος, ὥρμησαν ἐναντὶ τῶν Σπαρτιατῶν, τοὺς νίκησαν, ἔπιασαν πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ σκότωσαν τὸ βασιλιά τους. Ἡ τύχη ὁμως κατέτρεχε τοὺς Μεσσηνίους. Ὁ βασιλιάς τους Ἄριστόδημος δὲν μπόρεσε ν' ἀντέξῃ τὴ λύπη γιὰ τὸ χαμὸ τῆς κόρης του καὶ αὐτοκτόνησε πάνω στὸν τάφο της. Μαθαίνοντας αὐτὰ οἱ Σπαρτιάτες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Μεσσηνίων, τοὺς νίκησαν καὶ τοὺς ξανάκλεισαν μέσα στὸ φρούριο τῆς Ἰθώμης. Οἱ Μεσσήνιοι δὲν μπόρεσαν ν' ἀνθέξουν καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ παραδοθοῦν.

Ἔτσι οἱ Σπαρτιᾶτες νίκησαν τοὺς Μεσσηνίους, τοὺς ἔκαναν δούλους των καὶ πῆραν τὴν ὠραία καὶ εὐφορὴ χώρα τους. Ὅσοι Μεσσήνιοι μπόρεσαν, ἔφυγαν σὲ μακρινὲς χώρες, γιὰ νὰ μὴ γίνουν δοῦλοι τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ πόλεμος αὐτὸς βάσταξε εἴκοσι χρόνια, ἀπὸ τὸ 743—724 π.Χ.

Ὁ δεῦτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος

Πέρασαν πολλὰ χρόνια, περίπου ὀγδόντα, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ οἱ Μεσσήνιοι ἔγιναν σκλάβοι τῶν Σπαρτιατῶν. Καὶ νῦν, παρουσιάζεται ἕνας γενναῖος πατριώτης ἀνάμεσά τους, ὁ Ἄριστομένης: Αὐτὸς κήρυξε ἐπανάσταση. Μάζεψε στρατὸ καὶ νίκησε παντοῦ τοὺς Σπαρτιάτες. Ἀπελευθέρωσε τὴν πατρίδα του καὶ βιάδιζε νὰ καταλάβῃ τὴ Σπάρτη. Κατῶρθωσε νὰ μπῆ κρυφὰ μέσα στὴ Σπάρτη καὶ κρέμασε στὸ ναὸ τῆς *Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς* μιὰ ἀσπίδα. Ἐπὼν σ' αὐτὴ ἔγραφε: «Ὁ Ἄριστομένης τὴ χαρίζει στὴ θεὰ ἀπὸ τὰ λάφυρα ποὺ πῆρε ἀπὸ τοὺς Σπαρτιᾶτες».

Τὴν ἄλλη μέρα, βλέποντας οἱ Σπαρτιᾶτες τὴν ἀσπίδα μὲ τὴν ἐπιγραφή, τρόμαξαν. Ἔστειλαν πρέσβεις στὴν Ἀθήνα καὶ ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ἐκεῖνοι

τούς ζήλευαν και για να τους περιπαίζουν τους έστειλαν για στρατηγό ένα κουτσό ποιητή που τον έλεγαν *Τυρταίο*.

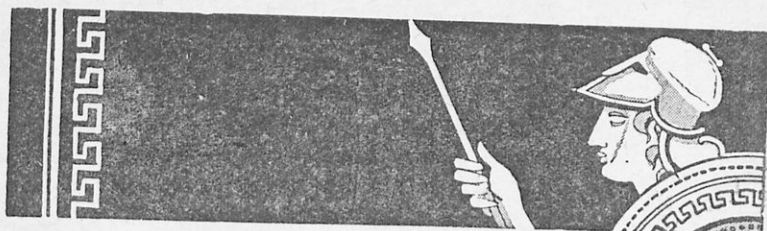
Όταν τον είδαν οι Σπαρτιάτες άρχηγοί γελοούσαν και δεν μπορούσαν να φανταστούν πως ο Τυρταίος θα ήταν ικανός να τους βοηθήσει. Κι όμως ο Τυρταίος έσωσε τη Σπάρτη. Με τα φλογερά του ποιήματα άναψε τον πατριωτισμό τους και άψηφώντας τον κίνδυνο ρίχνονται στη μάχη.

Στην άρχή δεν κατώρθωσαν μεγάλα πράγματα. Δεν ήταν εύκολο να νικηθεί ο Άριστομένης. Είχε και ισχυρούς συμμάχους τους κατοίκους της Άρκαδίας, της Συκουωνίας και του Άργους. Όλοι αυτοί μισούσαν τους Σπαρτιάτες, γιατί ήθελαν να κατακτήσουν και τα δικά τους μέρη.

Μά όσο περνούσε ο καιρός όλο και προώδευαν οι Σπαρτιάτες. Ο Τυρταίος δεν έπαυε να τονώνει τον πατριωτισμό τους, με τα πολεμικά τραγούδια του. Ένα άπ' αυτά είναι: «τι τιμή στο παληκάρι όταν πρώτο στη φωτιά, σκοτωθή για την πατρίδα με τη σπάθα στη δεξιά...» κλπ.

Στο μεταξύ οι Σπαρτιάτες κατώρθωσαν να πιάσουν φίλο το βασιλιά της Άρκαδίας. Έτσι σε μιá μεγάλη μάχη οι Μεσσήνιοι νικήθηκαν και αναγκάστηκαν να άνεβούν στα βουνά της Άρκαδίας για να σωθούν. Από εκεί με 800 διαλεχτά παληκάκια ο Άριστομένης σκέφτηκε να προσβάλει τη Σπάρτη. Μά το σχέδιό του προδόθηκε άπό το βασιλιά της Άρκαδίας. Άργότερα σε μιá μάχη πιάστηκε αίχμάλωτος και ο ίδιος ο Άριστομένης.

Οι Σπαρτιάτες τον έρριξαν στο βάραθρο του Ταυγέτου, τον Καιάδα. Για καλή του τύχη δεν σκοτώθηκε. Άλλά ακολουθώντας μιá άλεπού βρήκε κάποια έξοδο και σώθηκε. Συγκέντρωσε πάλι τους Μεσσηνίους και συνέχισε τον πόλεμο. Μά ο Τυρταίος είχε κάνει το θαύμα του. Ο Άριστομένης αναγκάστηκε να φύγει στην ξενιτιά με όσους Μεσσηνίους σώθηκαν. Πήγε στη Σικελία και έκτισε μιá ώραία πόλη που βρίσκεται και σήμερα ακόμα. Τη λένε *Μεσσήνη*. Έτσι τελείωσε και ο δεύτερος Μεσσηνιακός πόλεμος που βάσταξε 27 όλόκληρα χρόνια.

ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ

Ο ΚΟΔΡΟΣ

Τὴν ἐποχὴ πού κατέβηκαν οἱ Δωριεῖς στὴν Πελοπόννησο, στὴν Ἀθήνα βασιλεύει ὁ Κόδρος. Ἀπὸ τὸν Κόδρο ἀρχίζει ἡ ἱστορία τῆς Ἀθήνας. Οἱ Σπαρτιάτες, ἀφοῦ κυρίευσαν τὴ Μεσσηνία καὶ ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου, θέλησαν νὰ κατακτήσουν καὶ τὴν Ἀθήνα. Ξεκίνησαν μὲ πολὺ στρατὸ καὶ ἔφθασαν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη. Τότε ὁ Κόδρος ἔστειλε καὶ ρώτησε τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν: «τί ἔπρεπε νὰ κάνῃ γιὰ νὰ σωθῇ ἡ πατρίδα του». Ἡ Πυθία ἀπάντησε: «Ἐκεῖνος ὁ στρατὸς θὰ νικήσῃ τοῦ ὁποίου ὁ βασιλιάς του θὰ σκοτωθῇ ἀπὸ τὸν ἐχθρικό στρατό...».

Ὅταν πῆρε τὴν ἀπάντησιν αὐτὴ ὁ Κόδρος ἀποφάσισε νὰ θυσιάσῃ γιὰ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του. Ἦταν μεγάλος πατριώτης ὁ Κόδρος. Μιὰ μέρα ντύθηκε χωριάτικα, πῆρε τὸ τσεκούρι του καὶ κρυφὰ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους πῆγε σ' ἓνα δάσος, κοντὰ στὸ στρατόπεδο τῶν Σπαρτιατῶν γιὰ νὰ κόψῃ δῆθεν ξύλα. Ἐκεῖ τὸν ἀντάμωσε μιὰ ἐχθρική περίπολος καὶ χωρὶς τὰ ξέρητοιὸς εἶναι τὸν ἐφόνευσε. Μόλις ἔμαθαν οἱ Ἀθηναῖοι πὼς σκοτώθηκε ὁ βασιλιάς τους ἔστειλαν καὶ ζήτησαν τὸ σῶμα του γιὰ νὰ τὸ θάψουν μὲ τιμές. Τότε ἔμαθαν τὴν ἀλήθεια οἱ Σπαρτιάτες καὶ τόσο πολὺ φοβήθηκαν ὥστε ἀμέσως γύρισαν στὴν Σπάρτη ἄπρακτοι.

Τὸ πολίτευμα τῆς Ἀθήνας

Τὸ πολίτευμα τῆς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Θησέα ἦταν βασιλεία. Μὰ ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Κόδρου κατάλαβαν πῶς τέτοιους καλοὺς βασιλιάδες δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ξαναβροῦν. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ τοὺς καταργήσουν. Στὴ θέση τοὺς ἔβαλαν **Ἐννέα Ἄρχοντες**.

Τὸν πρῶτο τὸν ἔλεγαν **Ἐπώνυμο** ἄρχοντα. Αὐτὸς διοικούσε τὴν πόλη. Ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἐπώνυμου ἄρχοντα ἔπαιρνε καὶ τὴν ὀνομασία του ὁ χρόνος. Π. χ. ἂν κάποιος ἔτος ἦταν ἐπώνυμος ἄρχοντας ὁ Πυθόδωρος, οἱ Ἀθηναῖοι ὀνόμαζαν τὸ ἔτος αὐτὸ «ἔτος Πυθοδώρου».

Τὸν δεύτερο τὸν ἔλεγαν **Πολέμαρχο**. Αὐτὸς διοικούσε τὸ στρατὸ καὶ ἄλλα τὰ στρατιωτικὰ πράγματα. Τὸν τρίτο τὸν ἔλεγαν **Ἄρχοντα - Βασιλιά**. Αὐτὸς δικάζε μονάχα ἐκεῖνους ποὺ παρέβαιναν τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα καὶ ἐκεῖνους ποὺ ἔκαναν ἐγκλήματα. Οἱ ἄλλοι 6 ἄρχοντες λέγονταν **Θεσμοθέτες**. Εἶχαν ὡς καθήκον νὰ φυλάσσουν καὶ νὰ προστατεύουν τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα. Ἄν κανένας περὶ φρονούσε τὰ ἔθιμα τοῦ λαοῦ, δικαζόταν ἀπὸ τὰ δικαστήρια καὶ οἱ θεσμοθέτες ἔβγαζαν τὸ πόρισμα ἂν ἔφταιγε ἢ δὲν ἔφταιγε.

Οἱ 9 ἄρχοντες εἶχαν ἐξουσία γιὰ ἓνα χρόνο μονάχα. Ὅταν τέλειωνε ἡ θητεία τοὺς γίνονταν **Ἀρεοπαγῖτες** δηλαδὴ γίνονταν μόνιμοι δικαστὲς στὸν **Ἀρειο Πάγο**. Ὁ Ἀρειος Πάγος ἦταν τὸ μεγαλύτερο δικαστήριο τῆς Ἀθήνας καὶ ἔπαιρνε ἀποφάσεις γιὰ κάθε ζήτημα. Περισσότερο ὁμως φρόντιζε νὰ ἐφαρμόζωνται πιστὰ οἱ νόμοι καὶ νὰ διοικεῖται καλὰ ἡ πόλη. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν ἀκόμη καὶ τὴν **Ἐκκλησία τοῦ Δήμου**, ὅπως καὶ οἱ Σπαρτιάτες. Μὰ αὐτὴ, στὴν ἀρχή, δὲν εἶχε μεγάλη δύναμη.

Οἱ Νόμοι τοῦ Δράκοντα

Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ὁ λαὸς τῆς Ἀθήνας ὑπέφερε πολλὰ ἀπὸ τοὺς πλουσίους ἄρχοντές του. Ὅλα τὰ κτήματα καὶ

ὅλη τὴ γῆ τὴν εἶχα αὐτοὶ στὰ χεῖρια τοὺς καὶ ὁ λαὸς πέθαινε ἀπὸ τὴν πείνα. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο γίνονταν πολλὲς ταραχὲς καὶ ἐπαναστάσεις. Τέλος ἀναγκάστηκαν νὰ καλέσουν τὸ νομοβέτη *Δράκοντα* νὰ συντάξῃ καλύτερος νόμους γιὰ νὰ σωθῇ ὁ λαός. Ὁ Δράκοντας ἐφάρμοσε νέους νόμους. Προσπάθησε νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα. Μὰ οἱ νόμοι τοῦ ἦσαν πιὸ αὐστηροί. Καμιὰ ἀνακούφιση δὲν εἶδε ὁ λαός. Ἡ πείνα ἐξακολουθοῦσε. Οἱ φτωχοὶ πουλοῦσαν τὰ λίγα χωράφια τοὺς γιὰ μιὰ ὀκτὰ ψωμί. Καὶ δὲν ἐφθασε μονάχα αὐτό. Ἔβραζαν ἐνέχυρο καὶ τὸν ἑαυτὸ τοὺς καὶ τίς οἰκογένειές τοὺς, στὸν πλούσιο δανειστή. Ἔτσι, ὅποιος δὲν πλήρωσε στὴν καθωρισμένη προθεσμία τὸ χρέος του, ἔχανε καὶ τὰ χωράφια του καὶ τὴ λευτεριά του. Γινόταν δούλος στὸν ἀφέντη του. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Δράκοντα. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντα ἦταν πολὺ σκληροὶ καὶ ἄδικοι. Ἐὰν π.χ. ἔκλεβε κάποιος μιὰ κότα, τὸ δικαστήριον τὸν κατεδίκοζε σὲ θάνατο.

Ἐλεγαν λοιπὸν ὅτι οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντα δὲ γράφτηκαν μὲ μελάνι ἀλλὰ μὲ αἷμα. Γι' αὐτὸ καὶ σήμερα ὅταν οἱ νόμοι εἶναι σκληροὶ ὀνομάζονται «Δρακόντιοι Νόμοι». Κάλεσαν λοιπὸν τὸ σοφὸ νομοθέτη Σόλωνα νὰ συντάξῃ καλύτερος νόμους.

Οἱ Νόμοι τοῦ Σόλωνα

Ὁ Σόλωνας ἦταν ἀπὸ μεγάλη γενιά. Ὁ πατέρας του εἶχε ξοδέψῃ τὴν περιουσία του γιὰ νὰ βοηθᾷ τοὺς φτωχοὺς. Ἔτσι ὁ Σόλωνας ἀναγκάσθηκε ἀπὸ μικρὸς νὰ ριχτῇ στὸ ἐμπόριο γιὰ νὰ ζήσει. Ταξίδεψε σὲ πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου κι' ἔμαθε πολλὰ. Στὰ μέρη πού ταξίδευε μελετοῦσε τοὺς νόμους, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα. Τόσο σοφὸς εἶχε γίνει ὥστε ὅλοι σ' αὐτὸν κατέφευγαν νὰ ζητήσουν συμβουλές. Ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς 7 σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Καὶ ἐπειδὴ ἀγαποῦσε τοὺς πτωχοὺς συμπατριῶτες του, μὲ χαρὰ ἀνέλαβε νὰ συντάξῃ νέους νόμους γιὰ τὴν πατρίδα του, ὅταν τὸν κάλεσαν. Νὰ ποιοὶ ἦσαν οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα :

1) Χάρισε όλα τὰ χρέη ποὺ χρωστοῦσαν οἱ φτωχοὶ στοὺς πλουσίους. Τὸ χάρισμα αὐτὸ ὀνομάσθηκε **Σεισάχθεια**. Ὅσα κτήματα εἶχαν μὴ ἐνέχυρο δόθηκαν πίσω στοὺς ἀγρότες. Καὶ ὅσοι εἶχαν πωληθῆ σὰν δούλοι ἐλευθερώθηκαν ἀμέσως καὶ γύρισαν στὰ σπίτια τους.

2) Χώρισε ὅλους τοὺς πολίτες σὲ 4 τάξεις ἀνάλογα μὲ τὴν περιουσία καὶ τὴ παραγωγή τους, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ παίρνουν μέρος στὴν κυβέρνηση καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ποὺ εἶχαν μικρότερη περιουσία. Οἱ 4 τάξεις ἦταν οἱ ἐξῆς:

α) Οἱ **Πεντακοσιομέδιμνοι**, δηλαδή ἐκεῖνοι ποὺ ἔβγαζαν 300—500 μεδίμνους σιτάρι τὸ χρόνο. Μέδιμνος ἦταν ἓνα δοχεῖο ποὺ χωροῦσε 37 ὀκάδες σιτάρι.

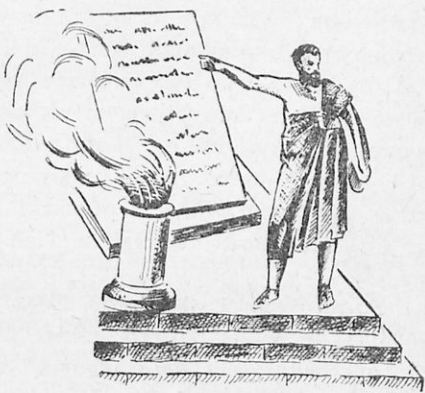
β) Οἱ **Τριακοσιομέδιμνοι**, δηλαδή ἐκεῖνοι ποὺ ἔβγαζαν 200—300 μεδίμνους. Αὐτοὶ λέγονταν καὶ ἱππεῖς, γιὰτὶ μποροῦσαν νὰ συντηρήσουν ἓνα ἢ περισσότερα ἄλογα.

γ) Οἱ **Διακοσιομέδιμνοι**, δηλαδή ἐκεῖνοι ποὺ ἔβγαζαν 200—300 μεδίμνους. Αὐτοὶ λέγονταν καὶ ζευγίτες.

δ) Οἱ **Θῆτες**, δηλαδή, ὅσοι ἔβγαζαν κάτω ἀπὸ 100 μεδίμνους.

3) Κανόνισε οἱ φόροι νὰ πέφτουν στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ πλούτη καὶ τὴν παραγωγή του. Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ πλήρωναν περισσότερα εἶχαν καὶ περισσότερα δικαιώματα. Ἀπὸ αὐτοὺς ἐκλέγονταν καὶ οἱ 9 ἄρχοντες.

4) Ἐδωσε μεγάλη δύναμη στὴν **Ἐκκλησία τοῦ Δήμου**. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα μονάχα ἡ ἐκκλησία τοῦ Δήμου, δηλαδή ἡ **Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Λαοῦ**, κυβερνοῦσε τὸν τόπο. Πρὶν ἀπὸ τὸ Σόλωνα ἡ ἐκκλησία τοῦ Δήμου δὲν εἶχε κανένα διοικητικὸ

Ὁ Σόλωνα παραδίδει τοὺς νόμους στοὺς Ἀθηναίους

δικαιώμα. Τώρα πήρε στα χέρια της την εξουσία. Στο χέρι του λαού ήταν ν' αποφασίση αν θά γίνη πόλεμος, αν θά αλλάξουν οί νόμοι κλπ. Στην έκκλησία του Δήμου έπαιρναν μέρος όλοι οί πολίτες από 20 χρονών και πάνω.

5) "Ωρισε μιὰ Βουλή που την αποτελούσαν 500 πολίτες που λέγονταν **Βουλευτές**. Η βουλή κανόνιζε τὸ πρόγραμμα και τὰ θέματα που συζητούσε ή έκκλησία του Δήμου. Οί βουλευτές εκλέγονταν κάθε χρόνο. Για νὰ γίνη κανείς βουλευτής, έπρεπε νὰ εἶναι πάνω από 30 χρόνια.

6) "Ίδρυσε ένα νέο δικαστήριο, την **'Ηλιαία**. Η ήλικία ήταν λαϊκό δικαστήριο. Έκλέγονταν 6000 πολίτες από τὸ λαό και δικάζαν όλες τις ύποθέσεις, εκτός από τὰ κακουργήματα. Για νὰ γίνονται πιο εύκολα οί δίκες και νὰ μπορη νὰ συνεδριάξη ή ήλιαία, τή χώρισαν σέ 10 μικρότερα δικαστήρια.

7) "Ο Σόλωνας διατήρησε και τὸν **"Αρειο Πάγο**. Δέν τὸν κατάργησε αλλά του περιώρισε πολὺ την εξουσία. Μονάχα τὰ κακουργήματα μπορούσε νὰ δικάση.

8) Μὲ τὸ νόμο του κανόνισε τὴν **ἀνατροφή τῶν παιδιῶν**. Οί γονεῖς ήταν ὑποχρεωμένοι νὰ μαθαίνουν στα παιδιά τους γυμναστική, ἀνάγνωση, γραφή, μουσική και διάφορες τέχνες και ἐπαγγέλματα. Δέν ὑπῆρχαν ὅμως δημόσια σχολεῖα ὅπως σήμερα, αλλά γυμναστήρια ὅπου γύμναζαν τὸ σῶμα και καλλιεργοῦσαν τὸ πνεῦμα. Πολλά παιδιά διδάσκονταν στο σπίτι.

Αὐτοί ήταν οί νόμοι του Σόλωνα. Μὲ λίγα λόγια οί νόμοι αὐτοί ἄλλαξαν ριζικά τὸ πολίτευμα τῆς Ἀθήνας. Πρὶν ἀπὸ τὸ Σόλωνα εἶχαμε **ἀριστοκρατικὸ πολίτευμα**. Κυβερνοῦσαν οί ἄριστοι, δηλαδή οί διαλεχτοί πλούσιοι. Τώρα μὲ τὸς νόμους του Σόλωνα ἔχομε **δημοκρατικὸ πολίτευμα**. Κυβερνοῦσε ὁ **Δῆμος**, δηλαδή ὁ λαός. "Ο Σόλωνας εἶναι ὁ πατέρας τῆς **Δημοκρατίας**.

"Ο πατριωτισμὸς τοῦ Σόλωνα

"Ο Σόλωνας δέν ήταν μονάχα μεγάλος νομοθέτης. "Η'

ταν και μεγάλος πατριώτης. Την εποχή εκείνη οι 'Αθηναίοι είχαν πολλές πόλεις στην κυριαρχία τους. 'Ανάμεσα σ' αυτές είχαν και τη Σαλαμίνα.

Κάποτε όμως οι Μεγαρίτες βρήκαν ευκαιρία και κατέλαβαν την Σαλαμίνα. Οι 'Αθηναίοι θύμωσαν και έκαναν πολλούς πολέμους για να την ξαναπάρουν. Μά στάθηκε αδύνατο. Οι Μεγαρίτες είχαν οχυρωθῆ γερὰ και τόσες καταστροφές έπαθαν οι 'Αθηναίοι στους πολέμους αυτούς, ώστε έκαναν νόμο και τιμωρούσαν με θάνατο εκείνον που θα ζητούσε πόλεμο με σκοπό να ξαναπάρουν τη Σαλαμίνα.

'Ο Σόλωνας όμως δεν μπορούσε να βλέπη αυτή την κατάσταση. 'Ο πατριωτισμός του είχε πληγωθῆ. 'Απεφάσισε να βοηθήση την πατρίδα του και να ξαναπάρη τη Σαλαμίνα. Μια μέρα έκανε τον τρελλό και βγήκε μισόγυμνος στο δρόμο. 'Ο λαός έτρεξε να δη τί συμβαίνει. 'Ο Σόλωνας βρήκε την ευκαιρία, ανέβηκε σ' ένα πεζούλι και τους μίλησε με φλογερό πατριωτισμό για την Σαλαμίνα. Τόσο πολύ τους ένθουσίασε, ώστε άμέσως άρπαξαν τα όπλα και με σκληρή μάχη πήραν πίσω τη Σαλαμίνα από τους Μεγαρίτες.

Κροΐσος και Σόλωνας

'Αφοῦ έβαλε τους νόμους του ο Σόλωνας, ζήτησε να όρκισθούν οι 'Αθηναίοι επάνω στην 'Ακρόπολη πώς θα τους φυλάξουν και δεν θα τους αλλάξουν τουλάχιστον για δέκα χρόνια. "Επειτα έφυγε πάλι σε ταξίδια, όπως είχε κάνει και ο Λυκούργος πρωτότερα. Φοβόταν μήπως οι 'Αθηναίοι πλούσιοι μετανιώσουν και τους αλλάξουν. Μά φοβόταν μήπως και οι φτωχοί δεν μείνουν ικανοποιημένοι και ζητήσουν περισσότερα δικαιώματα.

Φεύγοντας από την 'Αθήνα ο Σόλωνας ταξίδευσε σε πολλά μέρη. Κάποτε έφθασε και στη Λυδία, μια χώρα της Μ. 'Ασίας. 'Εκεί βασίλευε ο **Κροΐσος**, ένας πολύ πλούσιος βασιλιάς. 'Ο Κροΐσος είχε άκουσει το όνομα του Σόλωνα. "Ήξερε τη σοφία του και θέλησε να τον φιλοξενήση στο παλάτι του. "Ήταν όμως πολύ έγωϊστής, και άπ' όλους ζητούσε να τον κο-

λακεύουν. Γι' αυτό, μόλις ἔφθασε ὁ Σόλωνας στὸ χρυσοστολισμένο παλάτι του, ὁ Κροῖσος διέταξε τοὺς ὑπηρέτες του νὰ τοῦ δείξουν τὰ πλούτη καὶ τοὺς θησαυροὺς του. Νόμιζε πῶς θὰ τὸν κἀνὴ νὰ θαυμάσῃ τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν εὐτυχία του. Ὑστερα τὸν ἐρώτησε :

— Πές μου ἀλήθεια, Σόλωνα, γνωρίζεις κανέναν ἄλλον ἄνθρωπο εὐτυχέστερο ἀπὸ μένα ;

— Τὸν *Τέλον* τὸν Ἀθηναῖο, ἀπάντησε ὁ Σόλωνας. Αὐτὸς ἔκανε πολλὰ παιδιὰ καὶ θυγατέρες καὶ ὅλα θυσιάστηκαν γιὰ τὴν πατρίδα ! . . .

— Πολὺ καλὰ, εἶπε περίεργος ὁ Κροῖσος. Ξέρεις κανέναν ἄλλον, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Τέλον ;

— Καὶ βέβαια ! . . . Τὸν Κλέοβι καὶ τὸν Βίτωνα ποὺ ἦταν παιδιὰ μιᾶς ἱέρειας ἀπὸ τὸ Ἄργος ! . . . Αὐτοὶ πέθαναν εὐτυχισμένοι. Μιὰ μέρα ἔξεψαν τὸ ἀμάξι τους καὶ μετέφεραν τὴ γριά μητέρα τους στὸ ναὸ τῆς Ἥρας, γιατί εἶχαν ἀργήσει τὰ βόδια νὰ γυρίσουν ἀπὸ τὸ χωράφι. Γιὰ τὴν ἐνάρετη αὐτὴ πράξη τόσο πολὺ τιμήθηκαν ἀπὸ τὸ λαό, τὰ ἀδελφία αὐτά, ὥστε ὅταν τελείωσε ἡ λειτουργία, ἡ μητέρα τους παρακάλεσε τὸ θεὸ νὰ τοὺς δώσῃ τὴ μεγαλύτερη εὐτυχία στὸν κόσμο. Καὶ ἡ θεὰ τὰ ἀπεκοίμησε γιὰ πάντα στὴν καλύτερη στιγμή τῆς ζωῆς τους. Ὅταν πέθαναν, οἱ συμπατριῶτες τους τοὺς ἔκαναν ἀγάλματα ποὺ τὰ τιμοῦσαν σὰν θεοὺς. Κι' αὐτούς, ὦ Κροῖσε, τοὺς θεωρῶ εὐτυχέστερους ἀπὸ σένα ! Εἶπε ὁ Σόλωνας.

Τότε ἐκεῖνος θύμωσε περισσότερο καὶ εἶπε : « Ὡστε ἐμένα, ὦ Σόλωνα, μὲ θεωρεῖς κατώτερον ἀπὸ τοὺς κοινούς αὐτοὺς ἀνθρώπους ; . . . »

— Δὲν σὲ θεωρῶ κατώτερον οὔτε δυστυχέστερον, ἀποκρίθηκε ὁ σοφός. Ἀλλὰ *μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε* ! . . . Δηλαδή κανένα δὲν μποροῦμε νὰ τὸν καλοτυχήσωμε πρὶν ἰδοῦμε τὸ τέλος του ! . . .

Ὁ Κροῖσος θυμωμένος ἔδωξε ἀπὸ τὸ παλάτι του τὸ σοφὸ νομοθέτη. Δὲν πέρασε ὅμως πολὺς καιρὸς καὶ ὁ Κροῖσος θυμήθηκε τὰ λόγια τοῦ Σόλωνα. Ὁ Κῦρος, ὁ βασιλιάς τῆς Περσίας, τὸν νίκησε σὲ πόλεμο καί, ἀφοῦ τὸν ἔπιασε

αίχμαλωτο διέταξε νά τόν κάψουν ζωντανό. Τήν ὥρα ποῦ τόν εἶχαν βάλει ἐπάνω στή φωτιά θυμήθηκε τὰ λόγια τοῦ Σόλωνα καί φώναξε τρεῖς φορές : «Σόλωνα ! Σόλωνα ! Σόλωνα !». Περλεργος ὁ Κύρος ρώτησε νά μάθῃ τί σημαίνουν τὰ λόγια αὐτά. "Όταν ἔμαθε τήν αἰτία τόν ἐλευθέρωσε καί τοῦ χάρισε τή ζωή. Ποιὸς ξέρει ! Ἴσως νά σκέφτηκε καί αὐτὸς πῶς τὸ τέλος του μποροῦσε νά εἶναι τὸ ἴδιο !

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΡΙΕΣ

- 1) Πῶς ἔδειξε τὸν πατριωτισμὸ του ὁ Κόδρος ;
- 2) Ποιοὶ κυβερνοῦσαν στήν Ἀθήνα ; 3) Ὅταν λέμε «δρακόντιοι νόμοι» τί ἐννοοῦμε ;
- 3) Σᾶς ἀρέσουν οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα ; Γιατί ; Συγκρίνετε τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου καὶ Σόλωνα ;
- 4) Τί λέγεται ἀριστοκρατικὸ πολίτευμα καὶ τί δημοκρατικὸ ; Ποιὸ εἶναι καλύτερο, κατὰ τὴ γνώμη σας ;
- 5) Ποιὸς ἦταν ὁ Κροῖσος ; Τί δίδαγμα βγαίνει ἀπὸ τὴ συμπεριφορά του ;

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Οι έλληνικές αποικίες

Όταν κατέβηκαν στην Ελλάδα οι πρώτοι Έλληνες με άρχηγους τόν Ίωνα, τόν Αΐολο, τόν Δῶρο καί τόν Άχαιό, οί ντόπιοι κάτοικοι, ὅπως εἶδαμε, ἀναγκάστηκαν νά φύγουν σέ ξένα μέρη γιά νά ζήσουν ἤσυχοι, χωρίς φασαρίες καί πολέμους.

Άργότερα πάλι, πού κατέβηκαν οί Δωριεῖς καί οί Ἡρακλειῖδες ἀπό τή Θεσσαλία στήν Πελοπόννησο, πολλοί Ίωνες, Αἰολεῖς καί Άχαιοί ξενητεύτηκαν γιά νά μὴ γίνουν σκλάβοι τους.

Τό ἴδιο ἔγινε καί μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Σπάρτης, τῆς Λακωνίας καί τῆς Ἀττικῆς, ὅταν οί Δωριεῖς, κατέκτησαν τή Σπάρτη καί ἔγιναν Σπαρτιάτες. Τό ἴδιο ἔγινε καί μὲ τοὺς Μεσσηνίους ὅταν οί Σπαρτιάτες κατέκτησαν τή Μεσσηνία.

Μέ λίγα λόγια, πολλοί Έλληνες γιά νά γλυτώσουν ἀπό τίς φασαρίες καί τοὺς ἀδιάκοπους πολέμους καί καταστροφές, ἀναγκάστηκαν νά ξενητευθοῦν καί νά βροῦν τήν τύχη τους σέ ἄλλα μέρη.

Γι' αὐτό θά ἴδοῦμε, σ' ὅλες τίς ἄκρες τοῦ γνωστοῦ τότε κόσμου, ἐγκατεστημένους Έλληνες. Στήν Ἰταλία, στήν

Ἄφρική, στή Μακεδονία, στή Ρόδο, στή Μ. Ἀσία καί ἄλλοῦ. Σ' αὐτά τὰ παράλια καί πλούσια μέρη, ἔκτιζαν ὠραίες πολιτείες καί ζοῦσαν εὐτυχισμένοι. Οἱ πολιτείες αὐτές ὀνομάστηκαν *ἀποικίες* καί οἱ πόλεις ἀπό τίς ὁποῖες ἔφυγαν, ὀνομάστηκαν *μητροπόλεις*. Κάθε μεγάλη πόλη τῆς Ἑλλάδος ἦταν καί μητρόπολη δηλαδή «μητέρα—πόλη».

Σπουδαίες Ἑλληνικές ἀποικίες ἦταν στή Σικελία καί στή Νότιο Ἰταλία. Ἦταν τόσες πολλές ὥστε οἱ ἀρχαῖοι τίς ὀνόμαζαν «Μεγάλη Ἑλλάδα».

Οἱ ἀποικίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

Ἀπ' ὅλες τῆς Ἑλληνικές ἀποικίες πλουσιώτερες ἦταν ἐκεῖνες πού βρισκόνταν στά παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας : ἡ Ἐφεσος, ἡ Τροία, ἡ Φώκαια, ἡ Μίλητος, ἡ Ἀλικαρνασσός, κ.λ.π. Γιὰ νά ἰδρυθοῦν αὐτές οἱ ἀποικίες ἔγιναν πολλοὶ πόλεμοι. (Θυμᾶσθε τὸν Τρωϊκὸ πόλεμο μὲ τὸν Πάρι καί τὴν ὠραία Ἑλένη;). Οἱ ντόπιοι κάτοικοι μὲ κανένα τρόπο δὲν δέχονταν τοὺς Ἕλληνας στὸν τόπο τους. Μὰ ποιὸς μποροῦσε νά τὰ βάλῃ μὲ τοὺς προγόνους μας. Οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐνίκησαν καί πῆραν τὸν τόπο τους.

Ἔτσι ἰδρύθηκαν οἱ πρῶτες Ἑλληνικές ἀποικίες καί φούντωσαν μὲ τὸν καιρὸ καί πλούτισαν πολὺ. Ξεπέρασαν καί τίς μητροπόλεις τους σὲ δύναμη καί σὲ δόξα. Οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ πλοῖα τους ἔσχιζαν ὅλες τίς θάλασσες καί μετέφεραν διάφορα ἐμπορεύματα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο.

Μὰ καί στά γράμματα προόδεψαν πολὺ. Ἐκεῖ γεννήθηκαν καί δοξάστηκαν οἱ μεγάλοι ποιητὲς καί σοφοὶ : ὁ *Ὅμηρος*, ὁ *Ἡρόδοτος*, ὁ *Πυθαγόρας*, ὁ *Θαλῆς*, ἡ *Σαπφὼ* κ.ἄ.

Οἱ Ἕλληνες φεύγοντας ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ποτὲ δὲν ξεχνοῦσαν τὴν πατρίδα τους. Πολλές φορές ἔστελναν τὰ παιδιὰ τους νά μορφωθοῦν σὲ σχολεῖα τῆς Μητροπόλης καί οἱ ἴδιοι ἐπέστρεφαν μὲ διάφορα δῶρα καί ἐμπορεύματα.

Ἔτσι σιγὰ σιγὰ ἄρχισε μιὰ ἐμπορική κίνηση ἀνάμεσα στίς μητροπόλεις καί στίς ἀποικίες, πού βοήθησε πολὺ νά ἀναπτυχθῇ ἡ πατρίδα μας.

“Όλο τὸ ἐμπόριο ἐκείνου τοῦ καιροῦ πέρασε στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ὄνομα «Ἕλληνες» προφέρονταν ἀπὸ ὅλους μὲ σεβασμό. Οἱ Ἕλληνες πάλι τὸ εἶχαν πάρει πολὺ ἐπάνω τους καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους λαοὺς τοὺς θεωροῦσαν κατωτέρους καὶ τοὺς ἔλεγαν «βερβάρους».

Στὴν ἀρχὴ οἱ Ἑλληνικὲς ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας δὲν εἶχαν χωριστὴν σὲ ξεχωριστὰς ζώνες. Ὅπου πρόφθαιναν ἴδρυσαν ἀποικίαι καὶ οἱ τρεῖς Ἑλληνικὲς φυλές : οἱ Δωριεῖς, οἱ Αἰολεῖς καὶ οἱ Ἴωνες. Μὰ σιγὰ-σιγὰ χωρίσθηκαν σὲ χωριστὰς περιοχάς. Ἔτσι εἶχαμε :

1. *Τῆς Αἰολικῆς ἀποικίαι* στὰ βόρεια καὶ δυτικὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας μὲ μεγαλύτερες πολιτεῖαι τὴν καταστραμμένην *Τροία*, τὴν *Σμύρνη* καὶ τὴν *Μυτιλήνη*.

2. *Τῆς Ἴωνικῆς ἀποικίαι* στὰ κεντρικὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας δηλαδὴ στὴν περιοχὴ ποὺ διασχιζοῦται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς : *Μαίανδρο* καὶ *Καῦσιρο*. Κυριώτερες πολιτεῖαι τοὺς ἦταν ἡ *Μίλητος*, ἡ *Ἐφεσος*, ἡ *Φώκαια* κ. ἄ.

3. *Τῆς Δωρικῆς ἀποικίαι* στὰ νότια παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ στὰ νησιά Ρόδο καὶ Κῶ μὲ μεγαλύτερες πολιτεῖαι τὴν *Ἀλικαρνασσὸ* καὶ τὴν *Κνίδο*.

Ἴωνικὴ ἐπανάσταση

Ἀπὸ ὅλες τῆς ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας σπουδαιότερες καὶ πλουσιώτερες ἦταν οἱ Ἴωνικὲς. Οἱ Ἴωνες σὲ λίγα χρόνια ἀπέκτησαν τόσο μεγάλη δύναμη ὥστε οἱ βασιλιάδες τῆς Ἀνατολῆς (Λυδοί, Πέρσες) ζητοῦσαν νὰ τὰ ἔχουν καλὰ μαζί τους. Μὰ πάντα ζήλευαν καὶ μισοῦσαν τοὺς Ἕλληνες καὶ προσπαθοῦσαν νὰ τοὺς διώξουν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσία ἢ νὰ τοὺς ἀναγκάσουν νὰ πληρῶνουν φόρους.

Δὲν ἄργησε νὰ φθάσῃ ἡ στιγμή ποὺ οἱ Ἴωνες σκλαβώθηκαν στὸ βασιλεῖο τῆς Περσίας Κῦρο. Αὐτὸς μὲ πολὺ στρατὸ κυριεύσει ὁλόκληρην τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ μαζί μ' αὐτὴ καὶ τῆς Ἴωνικῆς ἀποικίαι.

Γιὰ νὰ ξεγελάσῃ καλύτερα τοὺς Ἴωνες καὶ νὰ μὴ καταλάβουν τὴν σκλαβιά τους, ἔβαλε νὰ τοὺς κυβερνήσῃ

μερικοί πλούσιοι συμπατριῶτες τους. Αὐτοὺς οἱ Πέρσες τὸς
ὀνόμασαν *Σατράπες* καὶ οἱ Ἴωνες *Τυράννους*.

Τὸ κακὸ παράγινε ὅταν πέθανε ὁ Κύρος καὶ βασιλιάς
τῶν Περσῶν ἔγινε ὁ Δαρεῖος. Οἱ φόροι ἐπολλαπλασιάσθησαν.
Οἱ Ἕλληνες δὲν μπόρεσαν νὰ ἀνθέξουν ἄλλο. Ἀπεφάσισαν
νὰ κάνουν ἐπανάσταση μὲ ἀρχηγό τους τὸν *Ἀρισταγόρα* ἀπὸ
τὴ Μίλητο.

Πρὶν γίνῃ ἡ ἐπανάσταση αὐτὴ ὁ Ἀρισταγόρας ζήτησε
βοήθεια ἀπὸ τὴ Σπάρτη καὶ τὴν Ἀθήνα καὶ ἀπὸ τὶς ἄλλες
Ἑλληνικὰς πόλεις. Πῆγε μόνος του στὶς πολιτεῖες αὐτές.
Οἱ Σπαρτιάτες ἀρνῆθησαν. Μονάχα οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν 20
πλοῖα καὶ ἀρκετὸ στρατό. Ἐπίσης μιὰ ἄλλη πόλη μικρὴ τῆς
Εὐβοίας, ἡ *Ἐρέτρια*, ἔστειλε 5 πλοῖα.

Μὲ αὐτὴ τὴ βοήθεια καὶ μὲ τὸ δικό τους στρατὸ οἱ Ἴωνες
ἄρχισαν τὴν ἐπανάσταση ἐναντίον τοῦ Δαρείου.

Στὴν ἀρχὴ ἡ ἐπανάσταση πῆγαινε καλά. Οἱ Ἕλληνες
προχώρησαν πολὺ βαθειὰ μέσα στὸ Περσικὸ κράτος. Ἐφθα-
σαν μάλιστα μέχρι τὴν πρωτεύουσα τῆς Λυδίας, τὶς *Σάρδεις*,
τὴν ὁποία ἔκαψαν. Μὰ γρήγορα ἀναγκάσθησαν νὰ δώσουν
μάχη μὲ τὸν ὄγκο τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ἦταν λί-
γοὶ νικῆθηκαν.

Τότε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἀναγκάσθησαν νὰ
γυρῶσιν στὴν Ἑλλάδα καὶ ἄφησαν τοὺς Ἴωνες στὴν τύχη
τους. Σὲ λίγο ὁ Ἀρισταγόρας ἔφυγε καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς
Ἰωνίας Μίλητος ἔπεσε στὰ χέρια τοῦ Δαρείου. Αὐτὸ ἦταν τὸ
τέλος τῆς Ἰωνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Μαρδόνιος ἐκστρατεύει στὴν Ἑλλάδα

Ὁ Δαρεῖος θύμωσε πολὺ, ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρε-
τριεῖς βοήθησαν τοὺς Ἴωνες. Γι' αὐτὸ ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ
στρατὸ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ. Τόσο πολὺ θύμωσε ὥστε διέταξε
ἓνα δοῦλο του νὰ τοῦ θυμίζῃ κάθε μέρα τοὺς Ἀθηναίους !...

— Ἀφέντη, τοῦ ἔλεγε, μὴν ξεχνᾶς τοὺς Ἀθηναίους.

Στὴν πραγματικότητα δὲν θὰ ἔκανε τὸν πόλεμο γιὰ νὰ
τιμωρήσῃ μονάχα τὴν Ἀθήνα. Ἦθελε νὰ καταλάβῃ ὅλο-

5. *A. X. Πάση—Ἀρχαία Ἑλλάδα*

κληρη την 'Ελλάδα που σάν μιὰ μεγάλη Μητρόπολη τὸν ἐνοχλοῦσε τόσο πολὺ μὲ τις πλούσιες ἀποικίες της. Ὁ Δαρεῖος ἤθελε ὅλον τὸν κόσμον δικό του. Μὰ τὰ σχέδια του τὰ ἀνέτρεψαν, ὅπως θὰ ἴδοῦμε, οἱ ἔνδοξοι πρόγονοί μας.

Μὲ αὐτὴ τὴν ἀφορμὴ ἄρχισαν οἱ Περσικοὶ πόλεμοι.

Γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιό του ὁ Δαρεῖος καὶ νὰ βάλῃ στὸ χέρι του τὴν ὠραία 'Ελλάδα μας, ἐτοίμασε πολὺ στρατὸ καὶ στόλο. Ἐνῶ ἐτοιμαζόταν, ἔστειλε κήρυκες στὴν 'Ελλάδα νὰ ζητήσουν «γῆν καὶ ὕδωρ», σημεῖο ὑποταγῆς ἄνευ πολέμου. Πολλὲς πόλεις ἔδωσαν. Μόνον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάτες δὲν ἔδωσαν. Μάλιστα οἱ Σπαρτιάτες σκότωσαν τοὺς κήρυκες.

Γιὰ νὰ διορθωθῇ ἡ ἀπρεπὴς αὐτὴ πράξη ἔπρεπε νὰ σταλοῦν δύο Σπαρτιάτες στὸ Δαρεῖο καὶ νὰ τοῦ προσφέρουν τὴ ζωὴ τους σ' ἀντάλλαγμα τῆς ζωῆς τῶν δύο κηρύκων. Δύο νέοι, ὁ *Σπερθίας* καὶ ὁ *Βούλης*, παρουσιάσθησαν μόνοι τους στοὺς ἐφόρους καὶ δέχθησαν νὰ πᾶνε στὸ Δαρεῖο. Ὁ Δαρεῖος ὄχι μόνο δὲν τοὺς σκότωτε ἀλλὰ καὶ τοὺς συνεχάρη καὶ σκέφτηκε ὅτι στὴν 'Ελλάδα ὑπάρχουν ἄνθρωποι γενναϊόδωροι ποὺ θυσιάζουν καὶ τὴν ζωὴ τους γιὰ τὴν τιμὴ τῆς Πατρίδος τῶν. "Ἄρα, γιὰ νὰ τοὺς νικήσῃ πρέπει νὰ ἔχη πολυάριθμη δύναμη σὲ πεζικό, καὶ σὲ ναυτικό.

Οἱ ἐτοιμασίες αὐτὲς βάσταξαν ἓνα ὀλόκληρο χρόνο. Ἐπειτα διέταξε τὸ γαμβρὸ του *Μαρδόνιο* νὰ ἐκστρατεύσῃ στὴν 'Ελλάδα. Αὐτός, ἀφοῦ πῆρε τὸ στρατὸ καὶ τὸ στόλο ξεκίνησε. Μὰ δὲν στάθηκε τυχερός. Τὰ πλοῖα του βούλιαξαν ὅλα στὸ ἀκρωτήριο *Ἄθω*, ποὺ σήμερα ὀνομάζεται "*Ἅγιον Ὄρος*". Ἐκεῖ τὰ βρῆκε μεγάλη τρικυμία. Μὰ καὶ ὁ στρατός του δὲν εἶχε καλύτερη τύχη. "Ὅταν ἔμαθαν οἱ κάτοικοι τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας τὴν καταστροφὴ τοῦ Περσικοῦ στόλου στὸν Ἄθω, ἐπετέθησαν ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τοῦ Μαρδονίου καὶ τὸν διεσκόρπισαν. Ἐτσι καταντροπιασμένος μάζεψε τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ του καὶ γύρισε ἄπρακτος στὴν Περσία.

Ὁ Μιλτιάδης καὶ ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα

Μόλις ἔμαθε τὴν καταστροφὴ τοῦ στρατοῦ τοῦ ὁ Δαρείου θύμωσε πολὺ. Διέταξε νὰ ἐτοιμασθῇ δευτέρη ἐκστρατεία. Μάζεψε 100.000 στρατό, 10.000 ἵππικὸ καὶ 600 πλοῖα. Δύο ὀλόκληρα χρόνια ἔκανε ἐτοιμασίες. Ἐπειτα διέταξε τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Δάτι καὶ Ἀριαφέρνη νὰ πάρουν τὸ στρατὸ καὶ νὰ ξεκινήσουν.

Οἱ δύο Πέρσες στρατηγοὶ ἀμέσως ξεκίνησαν παίρνοντας γιὰ ὁδηγὸ ἓναν προδότῃ Ἀθηναῖο, τὸν Ἴππία, πὺ νόμιζε πὺς ἂν νικοῦσαν οἱ Πέρσες θὰ γινόταν Τύραννος καὶ Σατράπης τῆς Ἀθήνας.

Ὁ Ἴππίας ὡδήγησε τοὺς Πέρσες νὰ φθάσουν στὴν Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ πάθουν καταστροφές στο δρόμο. Τὰ πλοῖα τους δὲν πέρασαν ἀπὸ τὸν Ἄθω μὰ διέσχισαν τὸ Αἰγαῖο πέλαγος καὶ ἀπὸ νησὶ σὲ νησὶ ἀποβιβάστηκαν στὴν Εὐβοία γιὰ νὰ τιμωρήσουν τὴν Ἐρέτρια. Τὴν πολιόρκησαν καὶ σὲ λίγο τὴν κυριεύσαν καὶ σκλάβωσαν τὸν περήφανο λαὸ τῆς.

Ἐπειτα πέρασαν ἀπέναντι στὴν Ἀττικὴ. Ἀποβιβάστηκαν καὶ στρατοπέδευαν σὲ μιὰ πεδιάδα τῆς Ἀττικῆς, πὺ λέγεται **Μαραθῶνας**. Ἐκεῖ ἔγινε φοβερὴ μάχη μὲ τοὺς Ἀθηναίους πὺ τοὺς περιέμεναν.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν πολὺ στρατό. Μονάχα 10.000 ἄνδρες. Τοὺς βοηθοῦσαν καὶ 100 στρατιῶτες ἀπὸ τὶς **Πλαταιεῖς**. Ἐστειλαν τὸν **Φιδιπίδη**, τὸν πὺ γρήγορο ταχυδρόμο, νὰ

πάη στή Σπάρτη νά ζητήση βοήθεια. Μέσα σέ 48 ὥρες ὁ Φπίδης παρουσιάσθηκε στούς Ἐφόρους καί τοὺς εἶπε ὅτι ὁ ἀόνας τῶν Ἀθηναίων εἶναι γιὰ ὅλη τὴν Ἑλλάδα καί ἂν τύχη καί πέση ἢ Ἀθήνα, κανένας δὲν θά μπορέση νά συγκρατήσῃ τὸν χεῖμαρρο τῶν Περσῶν.

Οἱ Σπαρτιάτες δὲν ἔστειλαν βοήθεια γιὰ τὸ φεγγάρι δὲν εἶχε γεμίσει ἀκόμη. Κι αὐτοὶ δὲν συνήθιζαν νά κάνουν πόλεμο πρὶν γίνῃ πανσέληνος! Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειναν μονάχοι τοὺς. Μὰ δὲν φοβήθηκαν. Εἶχαν 10 διαλεχτοὺς στρατηγούς. Ὁ καθένας διοικοῦσε τὸ στρατὸ ἀπὸ μιὰ ἡμέρα μὲ τὴ σειρά. Πρῶτος ἦταν ὁ Ἀριστείδης, ὁ ὁποῖος ἀναγνωρίζοντας τίς ἱκανότητες τοῦ Μιλτιάδη, παρεχώρησε τὴν ἡμέρα του σ' αὐτόν. Τὸ ἴδιο ἔκαναν καί οἱ ἄλλοι στρατηγοί. Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τοὺς 10 διαλεχτοὺς στρατηγούς των καί μὲ ἀρχηγὸ τὸ Μιλτιάδη, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε πῶθ πολεμοῦσαν οἱ Πέρσες, ἀντιστάθηκαν γενναῖα.

*
* *

Ὁ Μιλτιάδης παρέταξε ἔτσι τὸ στρατὸ του ὥστε στὸ κέντρο νά εἶναι ἀδύνατος (ἀραιὸς) καί στὰ δύο ἅκρα τῆς παρατάξης πολὺ δυνατὸς (πυκνὸς) καί βαρεῖα ὅπλασμένους.

Πρωτὶ - πρωτὶ ἄρχισαν τὴν ἐπίθεσὴ τους οἱ Ἀθηναῖοι. Μὲ πολεμικὰ σαλπίσματα καί βροντερὲς φωνὲς ὤρμησαν ἐπάνω στοὺς Πέρσες. Ἐκεῖνοι στὴν ἀρχὴ τοὺς πῆραν γιὰ τρελλοὺς! Γελοῦσαν γιὰ τὴν τόλμη τους. Δὲν μποροῦσαν νά φαντασθοῦν ὅτι ἦταν δυνατόν ποτὲ νά νικηθοῦν ἀπὸ μιὰ χούφτα ἀνθρώπους. Μὰ δὲν ἄργησαν νά καταλάβουν μὲ ποιοὺς εἶχαν νά κάνουν.

Οἱ Ἕλληνες πολεμοῦσαν γιὰ τὴ λευτεριά καί τὴν ἀνεξαρτησία τῆς πατρίδος των. Γιὰ τὰ σπίτια τους. Γιὰ τὰ παιδιά τους. Γιὰ τὴ ζωὴ τους. Αὐτὸ τοὺς ἀναβε τὸν πατριωτισμὸ. Πολεμοῦσαν σὰν λιοντάρια.

Σὲ λίγες ὥρες εἶχαν περικυκλώσει τὸν περσικὸ στρατὸ, ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἀφοῦ πρῶτα τὸν νίκησαν στὶς δυὸ ἅκρες. ὅπως εἶδαμε, εἶχαν ἐνισχύσει τὴν παράταξή τους. Τὸ τί ἔγινε δὲν περιγράφεται! Μὲ τὰ κοντάρια τους, ποῦ

αν μακρύτερα από τὰ περσικά, τούς τρυποῦσαν πέρα γιά πέρα καί τούς σώριαζαν κατά γῆς. Οἱ Πέρσες δὲν πρόφτασαν νὰ μεταχειρισθοῦν τίς χιλιάδες βέλη πού εἶχαν, γιατί κυκλώθηκαν ξαφνικά. Τὰ ἔχασαν καί τὸ ἔβαλαν στά πόδια.

Μὰ ποῦ νὰ πῆγαιναν! Ἀπό τὸ ἕνα μέρος τούς κτυποῦσαν καί τούς κατεδίωκαν οἱ Ἕλληνες καί ἀπό τὸ ἄλλο τούς περίμενε ἡ θάλασσα!

Βιαστικά μπῆκαν στά πλοῖα νὰ φύγουν. Μὰ οἱ Ἀθηναῖοι τούς κυνηγοῦσαν καταπόδι! Στὴν παραλία ἔγινε ἡ μεγαλύτερη μάχη. Οἱ Πέρσες κοίταζαν νὰ μποῦν στά πλοῖα καί οἱ Ἕλλη-προσπαθοῦσαν νὰ τούς τὰ κάψουν.

Τόση ἦταν ἡ μανία τῶν δικῶν μας πού λένε ὅτι ἕνας Ἀθηναῖος, ὁ **Κυνέγειρος**, ἄρπαξε ἕνα πλοῖο μὲ τὸ δεξί του χέρι καί τὸ κρατοῦσε νὰ μὴ φύγη, γιὰ νὰ προφθάσουν οἱ σύντροφοί του νὰ φονεύσουν τούς ἐχθρούς πού ἦταν μέσα. Μὰ ἕνας Πέρσης ναύτης τοῦ ἔκοψε τὸ χέρι μὲ τὸ τσεκούρι. Τότε ὁ Κυνέγειρος ἄρπαξε τὸ πλοῖο μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι. Μὰ καί αὐτὸ τοῦ τὸ ἔκοψε ὁ Πέρσης. Ὁ Κυνέγειρος θύμωσε περισσότερο κι' ἄρπαξε τὸ πλοῖο μὲ τὰ δόντια του. Τότε τοῦ ἔκοψαν καί τὸ κεφάλι. Ἔτσι πέθανε ὁ μέγας πατριώτης μὲ τὸ χαμόγελο στά χεῖλη, γιατί στὸ μεταξύ εἶχαν προφθάσει οἱ Ἕλληνες καί εἶχαν βάλει φωτιά σὲ πολλὰ πλοῖα.

Ἄλλος πάλι Ἀθηναῖος, ἀπὸ τὴ χαρά του, ἔτρεξε ἀπὸ τὸ Μαραθῶνα νὰ φέρῃ τὴν εἶδηση τῆς νίκης στὴν Ἀθήνα. Δὲν ὑπῆρχαν τότε ταχυδρομεῖα καί τηλεγράφοι. Ἔτρεξε 42 χιλιομέτρα χωρὶς νὰ ξεκουρασθῇ μὲ μιὰ ἀνάσα.

— Χαρήτε νικήσαμε! . . .

Φώναξε στοὺς ἀνυπομόνους Ἀθηναίους κι' ἀμέσως ἔπεσε νεκρός. Εἶχε κάνει κι' αὐτὸς τὸ καθῆκον του πρὸς τὴν πατρίδα.

*
**

Ἐπὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ νίκη τους οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαναν μεγάλες πορτές. Ἐθαψαν τούς 192 νεκρούς πού εἶχαν καί χωριστὰ τούς 6.400 σκοτωμένους Πέρσες. Κατόπιν ἔκτισαν ἕνα ὠραῖο τινεμῖο, καί ἐπάνω στὴν πλάκα του ἔγραψαν τὰ λόγια αὐτά:

«Οἱ Ἀθηναῖοι πολέμησαν πρῶτοι στὸν Μαραθῶνα γιὰ λευτεριά ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ νίκησαν τὸ στρατὸ τῶν χυσοφορεμένων Περσῶν».

Οἱ Πέρσες, φεύγονταν ἀπὸ τὸ Μαραθῶνα, σκέφθηκαν νὰ κυριεύσουν κρυφὰ τὴν Ἀθήνα, ἀπὸ τῆ θάλασσα. Φαντάστηκαν πὼς δὲν θὰ ὑπῆρχε στρατὸς ἐκεῖ. Μὰ ὁ Μιλτιάδης κατάλαβε τὸ σκοπὸ τους. Ἔδωσε διαταγὴ νὰ βαδίσουν δλόκληρη τῆ νύχτα καὶ τὸ πρῶτὸ στρατὸς βρισκόταν στὸ Φάληρο. Αὐτὴ ἡ ἐνέργεια τοῦ Μιλτιάδη ἦταν πολὺ σωστὴ. Γιατὶ οἱ Πέρσες φεύγοντας ἀπὸ τὸν Μαραθῶνα, ἔπλευσαν πρὸς τὸν Πειραιᾶ γιὰ νὰ καταλάβουν τὴν Ἀθήνα με ἀπόβαση. Μόλις τοὺς εἶδαν οἱ Πέρσες ἀπὸ μακρὰ φοβήθηκαν καὶ γύρισαν στὴν Περσία ἡττημένοι καὶ ντροπιασμένοι γιὰ δευτέρη φορά. Στὸ μεταξὺ, κάτω στὴ Σπάρτη, εἶχε γεμίσει τὸ φεγγάρι καὶ 4.000 Σπαρτιατικὸς στρατὸς ξεκίνησε κι' ἔφθασε στὴν Ἀθήνα, δυὸ μέρες ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχη. Στενοχωρήθηκαν ποὺ δὲν μπόρεσαν καὶ αὐτοὶ νὰ βοηθήσουν. Κι' ἀφοῦ συνεχάρηκαν τοὺς Ἀθηναίους, γιὰ τὴ λαμπρὴ νίκη τους, ἐπεσκέφθηκαν τὸ Μαραθῶνα γιὰ νὰ ἰδοῦν τοὺς νεκροὺς Πέρσες καὶ τὰ πλοῦσια λάφυρα ποὺ ἄφησαν. Κατόπιν γύρισαν στὴν πατρίδα τους.

*
*
*

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα ἔγινε τὸ 490 π.Χ. καὶ δόξα σὲ τὴν Ἀθήνα καὶ τὸν ἔνδοξο στρατηγὸ τῆς τὸν Μιλτιάδη.

Ὁ νικητὴς τοῦ Μαραθῶνα, Μιλτιάδης, τιμῆθηκε πολὺ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ κυβέρνησε ἀρκετὸ καιρὸ τὴν Ἀθήνα. Μὰ σὲ ἓνα πόλεμο ποὺ ἔκαμε ὁ Μιλτιάδης ἐναντίον τῆς νήσου Πάρου, οἱ Ἀθηναῖοι τὸν θεώρησαν ὑπεύθυνο γιὰ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς, τὸν κατηγορήσαν στὸ δικαστήριον καὶ τὸν κατεδίκασαν νὰ πληρώσῃ 50 τάλαντα πρόστιμο. Ἐπειδὴ δὲν εἶχε χρήματα τὸν ἔβαλαν φυλακῆ. Ἐκεῖ πέθανε σὲ μεγάλη φτώχεια. Τὸ πρόστιμο πλήρωσε ἀργότερα ὁ γιὸς του **Κίμωνας**. Τόσο ἄσχημα φέρθηκαν οἱ Ἀθηναῖοι στὸ νικητὴ τοῦ Μαραθῶνα.

Ο ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΑΙ Ο ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

Ὁ Ἀριστείδης

Ἀνάμεσα στους 10 στρατηγούς που διηγήθηκαν τη μάχη του Μαραθώνα ήταν ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς. Ἦταν δύο ἀντίθετοι χαρακτήρες. Ὁ Ἀριστείδης πολὺ ἡσυχος καὶ ἄκακος σὰν ἀρνί. Ὁ Θεμιστοκλῆς πολὺ ἐξυπνος, ζωῆρός, τετραπέρατος καὶ ἀρκετὰ πονηρός. Ὅταν διοικούσε φρόντιζε νὰ ἱκανοποιητὰ συμφέροντα τῶν φίλων του, ἔστω καὶ ἂν ζημίω-

νε ἡ πολιτεία. Ἔτσι κατῶρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ πολλοὺς φίλους.

Ὁ Ἀριστείδης ἦταν πολὺ τίμιος. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ὀνόμασαν *Δίκαια*. Στὸ Μαραθώνα, αὐτὸν εἶχαν βάλει νὰ φυλάξῃ τὰ λάφυρα. Τόσο δίκαιος ἦταν, πὺ ὅλοι σ' αὐτὸν κατέφευγαν νὰ λύσῃ τίς διαφορές τους. Ἐπειδὴ ὅμως κατεδίωκε τὴν ἀδικία, δυσσαρεστοῦσε τοὺς φίλους του, τοὺς ἔχανε κι ἔτσι λιγότευε ἡ δύναμή του. Ἐνῶ λοιπὸν στὴν ἀρχὴ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν θαύμαζαν γιὰ τὴ δικαιοσύνη του, σιγά-σιγά ἄρχισε νὰ δημιουργῆ ἔχθρους.

Κι ὅταν ἀργότερα οἱ δύο ἄνδρες, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἦρθαν σὲ πολιτικὴ ἀντίθεση, ὁ Θεμιστοκλῆς κατήγόρησε τὸν Ἀριστείδη ὡς ἐπικίνδυνον. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐξορισθῆ μὲ *ἔξοστρακισμό*. Λένε ὅτι τὸν πλησίασε κάποιος ἀγράμματος Ἀθηναῖος καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ γράψῃ στὸ κοκκάλινο ψηφοδέλτιο τὸ ὄνομα «Ἀριστείδης». Ὁ Δίκαιος Ἀριστείδης δὲν θύμωσε ἀλλὰ πρόθυμα ἔγραψε τὸ ὄνο-

μά του. Ἐψήφισε δηλαδή τὴν ἔξορία του, ἐνῶ μποροῦσε νὰ γράψῃ ἄλλο ὄνομα. Ἐρώτησε μονάχα τὸν ἀγράμματο συμπατριώτη του :

— Καὶ τί σοῦ ἔκανε αὐτὸς ὁ Ἀριστείδης ποῦ θέλεις νὰ ἐξορισθῇ;

— Τίποτε, ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος. Μὰ βαρέθηκα νὰ ἀκούω νὰ τὸν λένε δίκαιο!

Ὁ Ἀριστείδης ὠφέλησε πολὺ τὴν πατρίδα του. Πῆρε μέρος σὲ πολλοὺς πολέμους καὶ πολλές φορές κυβέρνησε τὴν Ἀθήνα μὲ δικαιοσύνη.

Ἀντίθετα ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν πολὺ περήφανος. Ἀπὸ μικρὸς σπούδαζε νὰ γίνῃ πολιτικός. Οἱ δάσκαλοί του ἔλεγαν: «ἢ μέγας πολιτικός θὰ γίνῃ ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ἂν δοξάσῃ τὴν πατρίδα του ἢ μὲ τίς τρέλλες του θὰ τὴν καταστρέψῃ». Ὅταν τελείωσε ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγε στοὺς φίλους του:

— Δὲν μὲ ἀφήνει νὰ ἡσυχάσω τὸ τρόπαιο (νίκη) τοῦ Μιλτιάδη στὸ Μαραθῶνα!...

Τὸ ὄνειρο τοῦ Θεμιστοκλῆ ἦταν νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἀθήνα. Καὶ δὲν ἄργησε νὰ τὸ πραγματοποιήσῃ, ὅπως θὰ ἴδοῦμε παρακάτω.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξη στὴν Ἑλλάδα

Ὅταν ἔμαθε τὴν καταστροφὴ τοῦ στρατοῦ του στὸ Μαραθῶνα, ὁ Δαρεῖος ἔσκασε ἀπὸ τὸ κακό του. Διέταξε νὰ ἐτοιμασθῇ μέγας στρατός γιὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ ὁ ἴδιος στὴν Ἑλλάδα. Μὰ πέθανε ξαφνικά.

Τὰ μεγάλα του σχέδια ἀνέλαβε νὰ ἀποτελειώσῃ τὸ παιδί του, ὁ Ξέρξης, ποῦ τὸν διαδέχθηκε στὸν θρόνο.

Ὁ Ξέρξης μάζεψε ἓνα ἑκατομμύριο στρατό, 1200 πλοῖα καὶ ξεκίνησε. Ἐξεψε τὸν Ἑλλησποντο μὲ βάρκες καὶ ἔκανε γεφύρι νὰ περάσῃ χωρὶς κίνδυνο ὁ στρατός του. Μὰ ἡ τρικυμία κατέστρεψε τὸ γεφύρι. Θύμωσε ὁ Ξέρξης καὶ—λένε ὅτι—διέταξε νὰ δώσουν 300... βουρδουλιὲς στὴ θάλασσα καὶ νὰ τὴ δέσουν μὲ ἀλυσσίδες. Ἐπειτα ἄλλοι μηχανικοὶ

ἔκαναν δύο νέες γέφυρες καὶ πέρασε ὁλος ὁ στρατὸς μέσα σὲ ἑπτὰ μερόνυχτα.

Ὅταν ὁ Ξέρξης εἶδε τὸν πολυάριθμο στρατὸ του νὰ παρελαύνη μπροστά του εἶπε στὸν ἐξόριστο Σπαρτιάτη *Δημάρατο* ὅτι δὲν θὰ τολμήσουν οἱ Ἕλληνες νὰ ἀντισταθοῦν. Μὰ ὁ Δημάρατος τοῦ ἀπάντησε :

— Καθὼς γνωρίζω, ὅλοι οἱ Ἕλληνες καὶ μάλιστα οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Σπαρτιάτες θὰ σκοτωθοῦν μέχρι τὸν τελευταῖο γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδος των.

Ὅταν ὁ περσικὸς στρατὸς ἔφθασε στὴ Χαλκιδικὴ ἔκοψε τὸν ἰσθμὸ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω καὶ ἔκανε διώρυγα γιὰ νὰ περάσουν ἀπὸ ἐκεῖ τὰ πλοῖα του καὶ νὰ μὴ πνιγοῦν ἀπὸ τὴν τρικυμίαν, ὅπως ἔπαθε ὁ Μαρδόνιος τὴν πρώτη φορά.

Ἔτσι στρατὸς καὶ στόλος, βάδιζαν μαζί, ἄλλοι ἀπὸ τὴ στεριά κι ἄλλοι ἀπὸ τὴ θάλασσα. Πέρασαν τὴ Θράκη, τὴ Μακεδονίαν κι ἔφθασαν στὴ Θεσσαλία. Ἐτοιμάζονταν νὰ κατεβοῦν στὴν Ἀττικὴ καὶ στὴν Πελοπόννησο γιὰ νὰ σκλαβώσουν ὁλόκληρην τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Ἕλληνες ἐτοιμάζονται νὰ ἀμυνθοῦν

Οἱ Ἕλληνες μάθαιναν τίς ἐτοιμασίες τοῦ Ξέρξη. Λάβαιναν κι αὐτοὶ τὰ μέτρα τους. Συνεννοήθηκαν ὅλοι μαζί, Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιάτες, νὰ πολεμήσουν τοὺς Πέρσες καὶ νὰ σώσουν τὴν πατρίδα μας. Ἀρχηγὸς τότε τῶν Ἀθηναίων ἦταν ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ βασιλιάς στὴ Σπάρτη ὁ Λεωνίδας. Ἄλλος δυνατὸς πολιτικὸς στὴν Ἀθήνα ἦταν ὁ Ἀριστείδης καὶ στὴ Σπάρτη ὁ *Ἐϋρυβιάδης*.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπὸ καιρὸ περίμενε τὴν ἐπίθεση τοῦ Ξέρξη. Γι' αὐτὸ παρώτρυνε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κάνουν δυνατὸ στόλο. Προτιμοῦσε νὰ πολεμήσῃ τοὺς Πέρσες στὴ θάλασσα παρά στὴν ξηρά.

Ὁ Ἀριστείδης εἶχε ἀντίθετη γνώμη.

Οἱ Ἀθηναῖοι πῆγαν μὲ τὸ μέρος τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ ἐξόρισαν τὸν Ἀριστείδην. Ὁ Θεμιστοκλῆς, μέσα σὲ 10 χρό-

νια από τη μάχη του Μαραθώνα, κατώρθωσε να έτοιμάση 200 πλοία, έξοπλισμένα με τρεις σειρές κουπιά, που τὰ ἔλεγαν *τριήρεις*. Ἄρκετὰ πλοία εἶχαν καὶ οἱ Σπαρτιάτες.

Οἱ Ἕλληνες, μόλις ἔμαθαν ὅτι ὁ Ξέρξης ξεκίνησε, ἔκαμαν συμβούλιο στὸν Ἴσθμό καὶ ἀπεφάσισαν 1) νὰ ἐνώσουν τοὺς δυὸ στόλους καὶ νὰ δώσουν τὴν τελειωτικὴ μάχη με τοὺς Πέρσες στὴν θάλασσα. 2) Οἱ Σπαρτιάτες ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἀνέλαβαν νὰ στείλουν τὸ βασιλιά τους Λεωνίδα στὶς *Θερμοπύλες*, νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Ξέρξη νὰ κατεβῆ παρακάτω. Κι ἔτσι νὰ δοθῆ καιρὸς στοὺς Ἕλληνες νὰ συμπληρώσουν τὶς προετοιμασίες τους. Ὁ στόλος τους πάλι με ἀρχηγὸ τὸ ναύαρχο τῆς Σπάρτης Εὐρυβιάδην, πῆρε διαταγὴ νὰ περιμένῃ τὰ Περσικὰ πλοία στὸ ἀκρωτήριο *Ἀρτεμίσιον*, ποὺ εἶναι στὴ βόρεια πλευρὰ τῆς Εὐβοίας.

Ὁ Λεωνίδας καὶ ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν

Αὐτὰ γίνονταν στὰ 480 π. Χ. δηλ. δέκα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθώνα. Ὁ Ξέρξης βρισκόταν στὴ Θεσσαλία στὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, κοντὰ στὴ Λαμία. Ἐκεῖ τοῦ εἶχε κλείσει τὸ δρόμο καὶ τὸν περίμενε ὁ ἀτρόμητος βασιλιάς τῆς Σπάρτης ὁ Λεωνίδας με 4000 στρατό. Ἀπὸ αὐτοὺς μονάχα 300 ἦταν Σπαρτιάτες. Οἱ ἄλλοι ἦταν ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου. Μαζὶ τους βρίσκονταν καὶ 200 *Θεσπιεῖς*. Οἱ κάτοικοι τῆς Θεσσαλίας εἶχαν προσχωρήσει με τὸ μέρος τοῦ Ξέρξη.

Ὅταν ἔμαθε ὁ Ξέρξης ὅτι στὶς Θερμοπύλες τὸν περίμενε ὁ Λεωνίδας με τόσο λίγο στρατό, γέλασε κι ἔστειλε κήρυκες νὰ τοῦ ποῦν νὰ παραδοθῆ.

— Ὁ πολυχρονεμένος βασιλιάς, εἶπαν οἱ κήρυκες, σὰς καλεῖ νὰ παραδώσετε τὰ δπλα, γιατί ἄδικα θὰ σκοτωθῆτε. Εἴμαστε τόσο πολλοὶ ὥστε ὁ ἥλιος θὰ σκεπασθῆ ἀπὸ τὰ βέλη μας.

Μὰ ὁ γενναῖος Λεωνίδας ἔδωσε τούτῃ τὴν ἱστορικὴ ἀπάντηση :

— «Μολὼν λαβέ»!... Δηλαδή νὰ πῆτε στὸ βασιλιά

σας τὸν Ξέρξη πῶς οἱ Ἕλληνες ποτὲ δὲν παραδίνουν τὰ ὄπλα στοὺς βαρβάρους ἐχθρούς. Ἄς ἔρθῃ νὰ τὰ πάρῃ μόνος του!

Ὁ δὲ Σπαρτιάτης *Διενέκης*, ὅταν ἄκουσε πῶς εἶναι πολλοὶ οἱ Πέρσες, λένε ὅτι εἶπε:—Πολὺ καλὰ, θὰ πολεμήσωμε ὑπὸ σκιάν. . .

Ὁ Ξέρξης θύμωσε καὶ διέταξε τὸ στρατό του νὰ ἐπι-

τεθῆ. Μὰ δὲν κατόρθωσε νὰ πετύχῃ τίποτε γιατί ὅσους ἔστειλε τοὺς σκότωσαν οἱ Σπαρτιάτες. Τότε ἔστειλε μεγαλύτερες δυνάμεις. Μὰ καὶ αὐτοὶ γύρισαν πίσω ἄπρακτοι, ἀφήνοντας πολλοὺς νεκροὺς στὸ πεδίο τῆς μάχης. Θύμωσε τότε ἀκόμη περισσότερο ὁ Ξέρξης καὶ διέταξε τὸ σῶμα τῶν ἀθανάτων, δηλαδή τὴν προσωπικὴ σωματοφυλακὴ του, νὰ ἐπιτεθῆ καὶ νὰ σαρώσῃ τὰ 800 παληκάρια τοῦ Λεωνίδα. Μὰ καὶ αὐτοὶ δὲν κατόρθωσαν τίποτε. Γύρισαν σὲ κακὰ χάλια στὸ Περσικὸ στρατόπεδο.

Βλέποντας τὴν κατάστασι αὐτὴ ὁ Ξέρξης κάλεσε τοὺς στρατηγούς του καὶ ὀργισμένος τοὺς εἶπε.

— Δὲν ντρεπόσαστε! Μιὰ χούφτα Ἕλληνες νὰ μᾶς κλείνουν τὸ δρόμο καὶ νὰ μὴ μποροῦμε νὰ τοὺς νικήσωμε.

Σας διατάζω αυτή τη στιγμή να έπιτεθητε με όλες τις δυνάμεις που έχουμε έναντιον του Λεωνίδα και, άφου νικήσετε τους Έλληνες, να μου τον φέρετε ζωντανό!...

Τόν Ιούλιο, λοιπόν, του 480 π.Χ. άρχισε στις Θερμοπύλες μιá από τις φοβερώτερες μάχες που αναφέρει ή ιστορία. Οί Πέρσες όρμοον κατά χιλιάδες επάνω στους ήρωϊκούς υπερασπιστές των Θερμοπυλών. Μά και páλι δεκατίζοντα, γιατί τό μέρος είναι στενό και δέν χωρούσε να παραταχθ ή δλόκληρος ό Περσικός στρατός.

Ό Ξέρξης απέλπιστηκε. Δέν ήξερε τί να κάνη. Από τη δύσκολη θέση τόν έβγαλε ένας Έλληνας προδότης, ό **Εφιάλτης**. Τό όνομά του θα μείνη άβυσστο στίγμα στην ιστορία. Ό προδότης αυτός πήρε χρήματα από τόν Ξέρξη και ώδήγησε 20.000 περσικό στρατό από ένα μονοπάτι του βουνού στα νώτα των Έλλήνων.

Ό Λεωνίδας όταν έμαθε την προδοτική πράξη του Έφιάλτη κατάλαβε πώς δέν υπήρχε έλπίδα να κρατηθούν τά στενά. Λυπήθηκε να θυσιάση όλο τό στρατό του άσκοπα και έδωσε διαταγή να φύγουν όλοι. Να κατεβούν στην Άθήνα, όπου θα τους χρειαζόταν ή πατρίδα. Αυτός έμεινε στη θέση του με τους 300 Σπαρτιάτες και 1000 Θεσπιείς, που δέν δέχτηκαν να τόν έγκαταλείψουν. Έμεινε εκεί να έκτελέση τό καθήκον του προς την πατρίδα. Σε λίγο περικυκλώθηκε από χιλιάδες περσικό στρατό. Έγινε φονική μάχη. Σκοτώθηκαν ένας - ένας όλοι οί σύντροφοί του. Τελευταία σκοτώθηκε και ό ίδιος. Δυό Σπαρτιάτες που βρέθηκαν άρρωστοι και δέν είχαν λάβει μέρος στη μάχη μπορούσαν να σωθούν. Ό ένας διέταξε τόν υπηρέτη του να τόν οδηγήση στο πεδίο της μάχης, όπου έπεσε μαχόμενος ήρωϊκά. Ό άλλος γύρισε στη Σπάρτη. Τόση ήταν ή περιφρόνηση των συμπατριωτών του, ώστε ζητούσε ευκαιρία να δείξη τη μετάνοιά του. Στις Πλαταιές άργότερα σκοτώθηκε σάν ήρωας.

Ό δρόμος τώρα έμεινε άνοιχτός στον έπιδρομέα Ξέρξη να κατεβή στην Άθήνα και στην Πελοπόννησο.

Μά εκείνο που επεδίωκαν οί Έλληνες στις Θερμοπύλες

τὸ πέτυχαν. Τὸς δόθηκε πολύτιμος χρόνος νὰ ἐτοιμασθοῦν γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν Ξέρξη. Τὸ κατόρθωμα τοῦ Λεωνίδα θὰ μείνη γιὰ πάντα γραμμένο μὲ χρυσὰ γράμματα στὴν ἱστορία μας. "Ὅταν ἀργότερα ἡ Ἑλλάδα σώθηκε ἀπὸ τὸ βάρβαρο κατακτητὴ καὶ οἱ Πέρσες νικημένοι εἶχαν γυρίσει στὴν Ἀσία, οἱ Ἕλληνες δὲν λησμόνησαν τὸ Λεωνίδα καὶ τοὺς 300 συντρόφους του. Ἔχτισαν στίς Θερμοπύλες ἕνα μνημεῖο καὶ ἐπάνω ἔγραψαν τὰ λόγια αὐτά .

— «ὦ, διαβάτη, πήγαινε νὰ πῆς κάτω στοὺς Σπαρτιάτες, (Λακεδαιμονίους), ὅτι ἐδῶ θαφτήκαμε ὑπακούοντας στοὺς νόμους τῆς πατρίδας μας».

Οἱ Πέρσες καταλαμβάνουν τὴν Ἀθήνα

Κανεὶς πιά δὲν μποροῦσε νὰ σταματήσει τὴν προέλαση τῶν περσικῶν στρατευμάτων πρὸς νότο. Ὑστερα ἀπὸ τὴ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν βιάδισαν πρὸς τὴν Ἀθήνα. Ἔπρεπε νὰ κυριέψουν γρήγορα τὴν ἔνδοξη πόλη, πού τοὺς νίκησε στὸ Μαραθῶνα κι' ὕστερα νὰ καταλάβουν ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Ἐφτάσαν στὴν Ἀθήνα, χωρὶς καμμιὰ ἀντίσταση. Ἐτριβαν τὰ μάτια τοὺς γι' αὐτό. Μὰ τί συνέβαινε ; Γιατί οἱ Ἀθηναῖοι ἄφησαν ἀνυπεράσπιστη τὴν πόλη τοὺς ;

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν ρωτήσει τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Καὶ αὐτὸ ἀπάντησε : «οἱ Ἕλληνες θὰ σωθοῦν μὲ τὰ ξύλινα τείχη». Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξήγησε τότε ὅτι τὰ «ξύλινα τείχη» εἶναι τὰ πλοῖα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἄκουσαν τὴ συμβουλή του καὶ τὰ μὲν γυναικόπαιδα πέρασαν στὰ νησιά : Αἴγινα, Σαλαμίνα καὶ στὴν παραλία τῆς Πελοποννήσου, πού εἶναι κοντὰ στὴν Τροιζήνα, οἱ δὲ γέροντες εἶχαν μείνει σὲ ξύλινες παράγκες πού εἶχαν κτίσει στὴν Ἀκρόπολη. Ἔτσι ἐξηγοῦσαν τὸ χρῆσμό τοῦ Μαντείου.

Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας

Ὅσοι ἀπὸ τοὺς Ἀθημαίους μποροῦσαν νὰ πολεμήσουν

μπήκαν στα πλοία και τράβηξαν για τὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας, μαζί με τὸ Θεμιστοκλῆ τὸν ἀρχηγό τους. Ἐκεῖ τοὺς περίμενε καὶ ὁ Σπαρτιατικὸς στόλος με ἀρχηγὸ τὸ ναύαρχο Εὐρυβιάδη.

Ὁ Θεμιστοκλῆς

Πρὶν ἀράξουν στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας εἶχαν ναυμαχήσει με τὸν περσικὸ στόλο στὸ ἀκρωτήριο Ἄρτεμῖο τῆς Εὐβοίας. Βοηθοῦσαν τότε ἀπὸ τὴ θάλασσα τὸ Λεωνίδα στὶς Θερμοπύλες. Στὴ ναυμαχία ποὺ ἔγινε στὸ Ἄρτεμῖο, ὁ Ἕλληνικὸς στόλος βγῆκε νικητὴς καὶ βούλιαξε πολλὰ ἐχθρικά πλοῖα. Μὰ τώρα ποὺ οἱ Θερμοπύλες εἶχαν πέσει, ὁ

στόλος δὲν χρειαζόταν πιά ἐκεῖ ἐπάνω γι' αὐτὸ κατέβηκε στὴ Σαλαμίνα καὶ περίμενε νέες διαταγὲς γιὰ δράση.

Ὅπως εἶπαμε, ἀρχιναύαρχος τὸν ἐννόμενο Ἕλληνικὸ στόλο ἦταν ὁ Σπαρτιάτης Εὐρυβιάδης. Ὅχι γιατί ἦταν ἀνώτερος ἀπὸ τὸ Θεμιστοκλῆ, ἀλλὰ γιατί ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν ἤθελε νὰ παραπονεθῆ κανέναν. Ἐδῶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔδειξε μετριοφροσύνη καὶ ψυχικὴ ἀνωτερότητα, πράγμα ποὺ δὲν θὰ περίμενε κανεὶς ἀπὸ ἓνα τόσο φιλόδοξο καὶ περήφανο ἀρχηγό.

Ἐκεῖ, στό στενὸ τῆς Σαλαμίνας, ἐπέμενε ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ ναυμαχήσουν μὲ τὸν Περσικὸ στόλο. Μὰ ὁ Εὐρυβιάδης μὲ κανέναν τρόπο δὲν δεχόταν. Ἦθελε νὰ πᾶνε στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου, ὥστε, ἅμα ἔβλεπαν τὸν κίνδυνο, νὰ παρατήσουν τὰ πλοῖα καὶ νὰ φύγουν μὲ τίς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τους σὲ ξένα μέρη.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἤξερε πὼς ἂν πήγαιναν στὸν Ἴσθμὸ, ὅπου ἡ θάλασσα εἶναι πλατιά, δὲν θὰ τὰ ἔβγαζαν πέρα μὲ τὸν Περσικὸ στόλο, γιατί εἶχε 1200 πλοῖα κι' οἱ Ἕλληνες ὅλοι μαζί 400 μικρότερα. Ἐπέμενε νὰ μείνουν στὴ Σαλαμίνα ὅπου τὸ στενὸ δὲν χωροῦσε νὰ παραταχθῇ ὁλόκληρος ὁ ἐχθρικός στόλος. Ἔτσι σὰν ἴσοι πρὸς ἴσους ὑπῆρχε ἐλπίδα νὰ νικήσουν τοὺς Πέρσες.

Ὁ Εὐρυβιάδης θύμωσε. Νόμιζε πὼς ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελε νὰ μείνουν στὴ Σαλαμίνα, γιὰ νὰ εἶναι κοντὰ στὴν Ἀθήνα. Πάνω στὸ θυμὸ του σήκωσε τὸ μπαστούνι του καὶ ἐτοιμάσθηκε νὰ τὸν κτυπήσῃ. Μὰ ἐκεῖνος ἀτάραχος εἶπε τὰ ἀθάνατα αὐτὰ λόγια :

— «Παταξον μὲν, ἄκουσον δέ».

Δηλαδή χτύπησέ με, Εὐρυβιάδη, μὰ ἄκουσέ με !

Βλέποντας ὁ Θεμιστοκλῆς πὼς ὁ Εὐρυβιάδης δὲν ἄλλαζε γνώμη καὶ πὼς ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος κινδύνευε, ἀποφάσισε νὰ κάνῃ μιὰ πονηριά. Ἔστειλε τὸ δάσκαλο τοῦ παιδιοῦ του, Σίκίνο, μὲ γράμμα στὸν Ξέρξη καὶ τοῦ ἔγραφε πὼς εἶναι φίλος του κι ἂν πραγματικά θέλῃ νὰ καταστρέψῃ τοὺς Ἕλληνες πρέπει νὰ τοὺς κυκλώσῃ μὲ τὰ πλοῖα του στὴ Σαλαμίνα !

Ὁ Ξέρξης γελάστηκε. Καὶ πρὶν καλὰ - καλὰ χαράξῃ, ὁ Ἕλληνικός στόλος ἦταν περικυκλωμένος ἀπ' ὅλα τὰ μέρη. Τότε ὁ Εὐρυβιάδης—ποὺ δὲν ἤξερε τὸ τέχνασμα τοῦ Θεμιστοκλῆ—συμφώνησε νὰ ναυμαχήσουν στὴ Σαλαμίνα. Τὰ μεσάνυχτα ἔφθασε καὶ ὁ ἐξόριστος Ἀριστείδης καὶ ζήτησε κι αὐτὸς νὰ πολεμήσῃ. Ἀγκαλιάζονται μὲ τὸν Θεμιστοκλῆ καὶ ὀρκίζονται νὰ θυσιάσουν καὶ τῇ ζωῇ τους γιὰ τὴν πατρίδα.

Μόλις ξημέρωσε καλά τὰ Ἑλληνικά πλοῖα ἐτοιμάζονται γιὰ τὴ ναυμαχία. Ὁ Ξέρξης εἶχε ἀνεβῆ στὴν κορυφὴ τοῦ *Αἰγάλεω*, ἑνὸς μικροῦ βουνοῦ ἐκεῖ κοντὰ στὴν παραλία τῆς Ἀτικῆς, γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὴ ναυμαχία.

Χωρὶς ἀργοπορία οἱ Ἕλληνες ἄρχισαν πρῶτοι τὴν ἐπίθεση, μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου. Πρῶτῃ ἔπιασε ναυμαχία μὴ ἀθηναϊκὴ τριήρης μὲ μὴ φοινικικὴ. Ἡ φοινικικὴ (περσικὴ) βυθίστηκε ἀμέσως. Οἱ Ἕλληνες πῆραν θάρρος καὶ ἡ ναυμαχία γενικεύθηκε. Πολεμικὰ σαλπίσματα καὶ πατριωτικὲς κραυγὲς ἀκούγονταν ἀπὸ τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων.

— «ὦ παιδιὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐμπρός! Ριχθῆτε ὅλοι μαζί ἐπάνω στοὺς ἐχθροὺς γιὰ νὰ ἰδῆτε τὴν πατρίδα σας ἐλεύθερη καὶ νὰ ζήσετε εὐτυχισμένοι μὲ τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς γονεῖς σας».

Τὰ Ἑλληνικά πλοῖα εἶχαν στὸ μπροστινὸ μέρος ἓνα σιδερένιο σουβλί ποῦ τὸ ἔλεγαν *ἔμβολο*. Μ' αὐτὸ τρυπούσαν τὰ ἐχθρικά πλοῖα στὰ πλευρὰ καὶ τὰ βύθιζαν ἀμέσως.

Ὁ περσικὸς στόλος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ φάνηκε πὼς θὰ νικηθῆ. Γιατί οἱ κινήσεις του ἦταν ἀργὲς καὶ τὸ στενὸ δὲν τὸν χωροῦσε νὰ κινηθῆ. Ἐγινε δηλαδὴ ἐκεῖνο ποῦ πρόβλεψε ὁ Θεμιστοκλῆς.

Δὲν εἶχε καλὰ καλὰ βασιλέψει ὁ ἥλιος κι οἱ Πέρσες, ἀφοῦ ἔχασαν τὰ καλύτερα πλοῖα τους, ἄρχισαν νὰ ὑποχωροῦν.

Οἱ Ἕλληνες τοὺς κυνήγησαν ὡς τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου.

Μάλιστα ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελε νὰ τοὺς κυνηγήσῃ μὲχρι τὸν Ἑλλήσποντο, νὰ καταστρέψῃ τὸ γεφύρι τοῦ Ξέρξη, γιὰ νὰ μείνῃ ἔτσι ἀποκομμένος στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ χάσῃ τὸ στρατό του. Μὰ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ δὲν δέχθηκαν. Κι ἔτσι ὁ Ξέρξης δταν εἶδε τὴν καταστροφὴ τοῦ στόλου του στὴ Σαλαμίνα μάζεψε τὸ στρατό του κι ἔφυγε ἀπὸ τὴ στεριά—ὅπως εἶχε ἔρθει—γιὰ τὴν Περσία. Στὴ Θεσσαλία ἄφησε τὸ γαμπρό του *Μαρδόνιο* μὲ 300.000 στρατό γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμο τὴν ἄλλη χρονιά.

Ἡ νίκη τῆς Σαλαμίνας (480 π. Χ) ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ βέβαιη καταστροφή. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ποὺ ἦταν ὁ κύριος παράγοντας τῆς νίκης αὐτῆς, δοξάσθηκε ὅσο κανένας ἄλλος ἀρχηγός. Ἐχθροὶ καὶ φίλοι πρόφεραν τὸ ὄνομά του μὲ σεβασμό.

Μάχη στὶς Πλαταιὲς—Θάνατος τοῦ

Μαρδονίου (479 π. Χ.)

Ὁ Μαρδόνιος ἀφοῦ ξεχειμώνιασε στὴ Θεσσαλία, ἀποφάσισε τὴν ἔνοιξη νὰ κυριέψη τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις γιὰ νὰ πετύχη ἐκεῖνο ποὺ δὲν πέτυχε ὁ βασιλιάς του Ξέρξης. Στὴν ἀρχὴ σκέφθηκε νὰ καλοπιάσῃ τοὺς Ἀθηναίους. Τοὺς ὑποσχέθηκε νὰ τοὺς ξανακτίσῃ τὴν καταστραμμένη πόλη καὶ νὰ τοὺς παραδώσῃ ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα στὴν κυριαρχία τους ἂν σταματοῦσαν νὰ τὸν πολεμοῦν. Μὰ αὐτοὶ τοῦ μῆνυσαν :

—« Ἄν ὁ ἥλιος ἀλλάξῃ τὸ δρόμο του τότε θὰ πάψωμε νὰ σὲ πολεμοῦμε».

Ὁ Μαρδόνιος ὅταν ἄκουσε τὴν ἀπάντηση αὐτὴ θύμωσε καί, ἀφοῦ ἔκαψε γιὰ δεύτερη φορὰ τὴν ἀκατοίκητη Ἀθήνα, στρατοπέδευσε σὲ μιὰ πεδιάδα, κοντὰ στὴν πόλη τῆς Βοιωτίας *Πλαταιὲς*. Ἐκεῖ ἔσκαψε χαρακώματα γερὰ καὶ περιμένε τοὺς Ἕλληνας.

Πραγματικὰ δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ μάζεψαν 110 χιλιάδες στρατό, παρατάχθηκαν ἀπέναντί του στὶς Πλαταιὲς γιὰ νὰ δώσουν ἓνα ὀριστικὸ τέλος στὴν Περσικὴ ἐκστρατεία. Ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἦταν ὁ Σπαρτιάτης Πausanias.

Οἱ δυὸ στρατοὶ ἔμειναν ἀρκετὲς ἡμέρες ἄπρακτοὶ κά-

νοντας διάφορες έτοιμασίες και θυσίες στους θεούς. Και πράγμα παράξενο. Οί θυσίες και τών δύο δέν έδειχναν καλά σημάδια για κείνον που θά άρχιζε πρώτος την μάχη. Και κανείς δέν τολμούσε να έπιτεθῆ. Τέλος ο Μαρδόσιος άρχιζει πρώτος την έπίθεση. Άπέναντί του είχε τους Σπαρτιάτες.

Οί Σπαρτιάτες εκείνη τῆ μέρα άλλαζαν θέσεις για να βρουν μέρος με νερό. Γιατί τῆ *Γαργαφία πηγή*, που βρισκόταν στο μέρος αυτό, την είχαν σκεπάσει με χώματα οί Πέρσες για να μή βρίσκουν νερό οί Έλληνες. Οί Άθηναίοι είχαν πιάσει μάχη με τους Θεσσαλους και τους Θηβαίους, που ήταν φίλοι τών Περσών. Δέν μπορούσαν λοιπόν να βοηθήσουν τους Σπαρτιάτες. Έτσι οί Σπαρτιάτες αναγκάστηκαν να πολεμήσουν μονάχοι τους στην άρχή. Μα και πάλι πολέμησαν τόσο γενναία που ανάγκασαν τὸ Μαρδόσιο να κλεισθῆ στο περιχαρακωμένο στρατόπεδό του.

Έπάνω στη μάχη, που συνεχιζόταν με σφοδρότητα, σκοτώθηκε ο Μαρδόσιος. Οί Πέρσες όταν είδαν νεκρό τὸν άρχηγό τους έχασαν τὸ θάρρος τους. Στο μεταξύ έρχονται και οί Άθηναίοι, που είχαν ξεμπλέξει με τους Θεσσαλους και τους Θηβαίους, και ρίχνονται από τὸ άλλο μέρος έπάνω στους Πέρσες. Αυτοί τότε τὰ έχασαν και όπου φύγη - φύγη. Οί περισσότεροι σκοτώθηκαν. Άλλοι πιάστηκαν αιχμάλωτοι. Από τις 300 χιλιάδες σώθηκαν 50 χιλιάδες και γύρισαν σε κακή κατάσταση στην πατρίδα τους, αφού δεκατίσθηκαν στο δρόμο από την πείνα και τις άρρώστειες.

Η μάχη στις Πλαταιές ήταν τὸ τελευταίο κτύπημα στην περήφανη στρατιά του Ξέρξη που σκόπευε να κατακτήσει τὴν Ελλάδα. Από τότε οί Πέρσες έπαψαν πιά να ένοχλούν τὴν Ελλάδα μας. Από έδω και πέρα θά ιδουμε τους Έλληνες να έχουν πρωτοβουλία και να πολεμοῦν τους Πέρσες μέσα στη χώρα τους, για να έλευθερώσουν και τὰ άλλα Έλληνικά μέρη στη Μ, Ασία, στα παράλια και στα νησιά.

Ἡ μάχη στίς Πλαταιές ἔγινε στά 479 π.Χ. τήν "Ἀνοιξη, ἕνα χρόνο ὕστερα ἀπό τή ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας.

Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης

Τήν ἴδια μέρα πού νικοῦσαν οἱ "Ἕλληνες στίς Πλαταιές, ὁ Ἑλληνικός στόλος μέ ἀρχηγούς τὸ Σπαρτιατὴ *Δεοτυχίδη* καί τὸν Ἀθηναῖο *Ξάνθιππο* ναυμαχοῦσαν καί νικοῦσαν τὸν Περσικὸ στόλο στὴ *Μυκάλη*, ἕνα ἀκρωτήριο ἀπέναντι ἀπὸ τὴν *Σάμο*. Τὰ Περσικὰ πλοῖα ἦταν περισσότερα. Μὰ οἱ "Ἕλληνες τὰ κυνήγησαν καί ἀνάγκασαν τοὺς Πέρσες νὰ βγοῦν ἔξω στὴν παραλία τῆς Μυκάλης καί νὰ πεζομαχήσουν ἐκεῖ. Οἱ Πέρσες κατανικήθηκαν. "Ἔτσι σὲ μιὰ μέρα οἱ "Ἕλληνες κέρδισαν δύο νίκες : μιὰ στίς Πλαταιές, καί μιὰ στὴν παραλία τῆς Μυκάλης, ὅπου 60 χιλιάδες Περσικὸς στρατὸς καταστράφηκε σχεδὸν ὀλόκληρος.

Θάνατος τοῦ Πausανίας

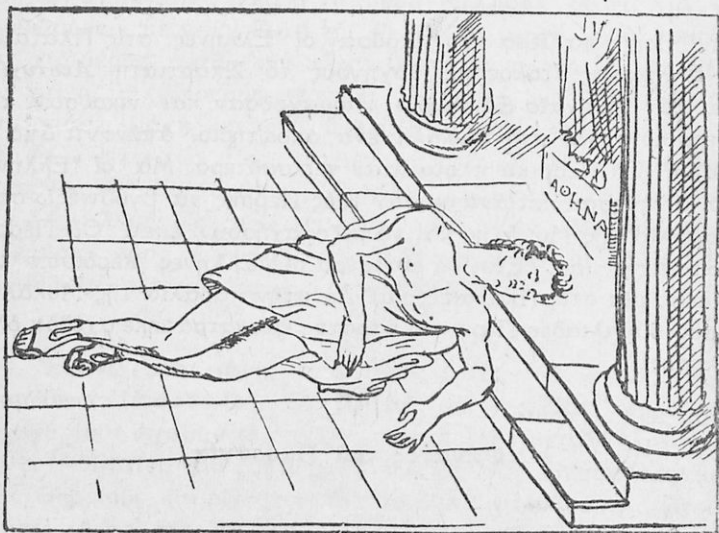
Μὲ τὴ μάχη τῶν Πλαταιῶν ὁ *Πausανίας* ἀπέκτησε μεγάλη φήμη. Γι' αὐτὸ ἐξακολούθησε νὰ διευθύνῃ τὸ στρατὸ τῆς ξηρᾶς.

Ἐφοῦ ἔφυγαν οἱ Πέρσες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὁ Πausανίας πῆρε διαταγὴ νὰ τοὺς κυνηγήσῃ καί νὰ ἐλευθερώσῃ ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ μέρη κι' ὅλες τίς ἑλληνικὲς ἀποικίες, πού μέχρι τότε ἦταν ὑποδουλωμένες στοὺς Πέρσες, ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἰωνικὴ Ἐπανάσταση.

Ὁ Πausανίας ἀπελευθέρωσε πρῶτα τὸ νησί *Κύπρος*. Κατόπι πῆγε μέ τὸ στρατὸ του στὴ *Θράκη*. "Ἐδίωξε κι' ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς Πέρσες καί κατέλαβε τὸ Βυζάντιο, πού ἦταν ἀποι-

κία τῶν *Μεγαρέων*. Τὸ *Βυζάντιο* τὸ εἶχε κτίσει ὁ Βύζας ἀπὸ τὰ Μέγαρα. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Κωνσταντινούπολη*.

Στοὺς πολέμους αὐτοὺς ὁ Πausanias ἔπιασε πολλοὺς Πέρσες αἰχμαλώτους. Ἀνάμεσά τους ἦταν στρατηγοί, εὐγενεῖς καὶ ἀξιωματοῦχοι τοῦ Περσικοῦ κράτους. Αὐτοὺς τοὺς περιποιήθηκε πολὺ ὁ Πausanias. Σιγὰ - σιγὰ κατάντησε νὰ τοὺς

Ὁ Πausanias ἀναίσθητος στὸ ναὸ

ζηλεύη, γιατί ζούσαν τόσο πλούσια κι εἶχαν εὐγενικοὺς τρόπους καὶ φερσιματα ἄγνωστα στοὺς Σπαρτιάτες πού ἔτρωγαν τὸ «μέλινα ζωμὸ» καὶ κοιμόνταν στὶς καλαμένιες ψάθες. Ἄρχισε νὰ τοῦ ἀρέση ἡ καλοπέραση καὶ οἱ διασκεδάσεις. Σκέφθηκε μάλιστα νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὸν Ξέρξη καὶ νὰ γίνῃ γαμπρός του κι' ἔτσι μὲ τὴ βοήθειά του νὰ κυβερνήσῃ ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Μ' ἄλλα λόγια ὁ Πausanias χωρὶς καλὰ - καλὰ νὰ τὸ καταλάβῃ, ἀπὸ θερμὸς πατριώτης, ἔγινε ὁ μεγαλύτερος προδότης τῆς Πατρίδας του.

Ὁ Ξέρξης πού τὰ μάθαινε ὄλα αὐτὰ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς αἰχμαλώτους πού ἄφηνε ἐλεύθερους ὁ Πausanias, προσπά-

ησε να τον κάνει δικό του. Κι όταν κάποτε του έγραψε ο Πausανίας ζητώντας την κόρη του για γυναίκα, του απάντησε πως με χαρά του θα τον έκανε γαμπρό, αν του παρέδινε την Ελλάδα.

Η συμπεριφορά του Πausανία έγινε γνωστή στην Ελλάδα. Πρώτοι οι Αθηναίοι τον απέκέρυξαν. Τότε οι έφοροι της Σπάρτης τον κάλεσαν και τον έδίκασαν. Την πρώτη φορά τον άθώωσαν, επειδή δεν είχαν επιβαρυντικά στοιχεία. Τού άφαιραν όμως την αρχηγία του στρατού.

Μα ο Πausανίας εξακολούθησε να συνεννοηται κρυφά με τον Ξέρξη και να έτοιμάζει επανάσταση στη Σπάρτη με τους Ίλωτες, τάχα για να τους ελευθερώσει. Ένα γράμμα όμως του έστειλε στον Ξέρξη με το δούλο του, έπεσε στα χέρια των φόρων και αυτοί έτρεξαν να τον πιάσουν. Ο Πausανίας κατάλαβε και κλείστηκε στο ναό της Χαλκιοίκου Αθηνάς όπου ανέναντος δεν είχε δικαίωμα να τον πλησιάσει. Τότε οι έφοροι έχτισαν τις πόρτες και τα παράθυρα του ναού και κρέμισαν τη στέγη για να πεθάνει από το κρύο και την πείνα. Λένε πως πρώτη την πέτρα έβαλε η μητέρα του Θεανώ. Τη στιγμή που πλησίαζε να πεθάνει τον τράβηξαν έξω από το ναό, να μην τον μολύνει. Έτσι τιμωρούσαν τους προδότες οι αρχαίοι Έλληνες.

Θάνατος του Θεμιστοκλή

Ύστερα από τη ναυμαχία της Σαλαμίνας, ο Θεμιστοκλής απέκτησε μεγάλο όνομα και, όπως είδαμε, κυβέρνησε την Αθήνα για αρκετό καιρό. Τότε σκέφθηκε να εξασφαλίσει την Αθήνα από μελλοντικές έχθρικές επιθέσεις, από στεριά και θάλασσα. Πρότεινε λοιπόν στους Αθηναίους να περιτείχισουν την πόλη με γερά και ψηλά κάστρα, που να φθάνουν μέχρι τον Πειραιά. Και στον Πειραιά πρότεινε να κάνουν ένα ναύσταθμο, όπου να ναυπηγούν πλοία και να μην έχουν ανάγκη κανένα.

Οι Αθηναίοι βρήκαν σωστές τις προτάσεις του Θεμιστοκλή και άμέσως έβαλαν σ' εφαρμογή το σχέδιό του.

Ἐκτισαν τείχη 11 χιλιομέτρων γύρω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα τὰ λεγόμενα *μακρὰ τεῖχη*, ποὺ θὰ τὴν προφύλασσαν ἀπὸ κάθε ἐχθρική ἐπίθεση. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ἔκαμε καὶ τὸ τεῖχος τοῦ Πειραιᾶ καὶ μάλιστα τόσο ἰσχυρὸ ὥστε καὶ οἱ γέροι μποροῦσαν νὰ τὸ ὑπερασπισθοῦν. Ἦταν πολὺ χοντρὸ ὥστε ἐπάνω στὸ τεῖχος περνοῦσαν δύο ἀμάξια.

Μὰ οἱ Σπαρτιάτες φοβόνταν μὴ γίνῃ πολὺ δυνατὴ ἡ Ἀθήνα καὶ τοὺς πάρῃ τὴν ἡγεμονία καὶ στὴν ξηρὰ, ὅπως τὴν εἶχε πάρει καὶ στὴ θάλασσα. Γι' αὐτὸ ἔστειλαν πρέσβεις καὶ εἶπαν στοὺς Ἀθηναίους ὅτι «δὲν ἐβλεπαν τὸ λόγο νὰ χτίζου τείχη ἀφοῦ κανένας δὲν τοὺς φοβέριζε».

Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως, γιὰ νὰ ξεγελάσῃ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ νὰ κερδίσῃ χρόνο, πῆγε ὁ ἴδιος στὴ Σπάρτη καὶ κατῴρθωσε νὰ τοὺς ἀπασχολήσῃ ὥσπου οἱ Ἀθηναῖοι τελειώσαν τὰ τεῖχη. Αὐτὸ ἦταν μιὰ μεγάλη ὑπηρεσία ποὺ πρόσφερε ὁ Θεμιστοκλῆς στὴν Πατρίδα του.

Ἐκεῖ στὴν Σπάρτη, ὁ νικητὴς τῆς Σαλαμίνας δέχθηκε μεγάλες τιμές. Ὑστερα πῆγε καὶ στὴν Ὀλυμπία νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες. Καὶ ἐκεῖ τὸν τίμησαν πολὺ. Ὁλος ὁ κόσμος παράτησε τοὺς ἀγῶνες καὶ φώναζε:

— Νά, αὐτὸς εἶναι ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Σωτήρας τῆς Ἑλλάδος!

Αὐτὸ τὸν συνεκίνησε τόσο πολὺ καὶ ἔλεγε πὼς ἐκείνη ἡ μέρα ἦταν ἡ πιὸ εὐτυχισμένη τῆς ζωῆς του. Γυρίζοντας ὅμως στὴν Ἀθήνα μεγάλες πίκρες τὸν περίμεναν. Οἱ ἀντίπαλοι του πολιτικοί, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Κίμωνας, φρόντισαν νὰ τὸν ἐξορίσουν στὸ Ἄργος. Μὰ κι ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ἐδιώξαν, ὥστε ἀπὸ ἀπαίτηση τῶν ἀντιπάλων του. Ἀναγκάστηκε νὰ φύγῃ καὶ νὰ φιλοξενηθῇ ἀπὸ τὸ Βασιλεῖο τῆς Περσίας *Ἀρταξέρξης*, ὁ ὁποῖος τοῦ παραχώρησε 3 πόλεις: τὴ Μαγνησία, τὴ Λάμψακα καὶ τὴ Μυοῦντα.

Αὐτὸ ἦταν μεγάλο σφάλμα τοῦ Θεμιστοκλῆ ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ θεωρήσῃ κανένας καὶ σὰν προδοσία.

Εὐτυχῶς τὸ διόρθωσε μόνος του, γιατί, ὅταν ἀργότερα ὁ Πέρσης βασιλεὺς *Ἀρταξέρξης* τοῦ ζήτησε νὰ ὀδηγήσῃ τὸ στρατό του γιὰ νὰ καταλάβῃ τὴν Ἑλλάδα, πῆρε δηλητή-

ριο καὶ αὐτοκτόνησε γιὰ νὰ μὴ γίνῃ προδότης τῆς πατρίδος του. Αὐτὸ ἔκανε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μετανοιώσουν γιὰ τὴ συμπεριφορά τους ἀπέναντι στὸν ἥρωα κι ἀργότερα μάζεψαν τὰ ὄστα του καὶ τὰ ἔθαψαν στὸν Πειραιᾶ, κοντὰ στὴ θάλασσα. Ἐκεῖ ἔστησαν καὶ ἓνα ἀνδριάντα του.

Οἱ συμμαχίες τῶν Ἀθηναίων — Θάνατος τοῦ Ἀριστείδη

Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Πausανία, οἱ Σπαρτιάτες ἔχασαν τὸ γόητρό τους ἀπέναντι στοὺς συμμάχους τοὺς Ἀθηναίους Ἀναγκάσθηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ Βυζάντιο καὶ νὰ γυρίσουν στὴ Σπάρτη. Μὰ ὁ πόλεμος δὲν σταμάτησε. Τὴν πρωτοβουλία τώρα πῆραν οἱ Ἀθηναῖοι. Αὐτοὶ ἐξακολούθησαν νὰ πολεμοῦν τοὺς Πέρσες ὅπου κι' ἂν τοὺς συναντοῦσαν. Ὅλοι οἱ ἄλλοι σύμμαχοι βοήθουσαν τοὺς Ἀθηναίους μὲ στρατό, πλοῖα καὶ χρήματα. Γιὰ νὰ εἶναι ὅμως βέβαιοι οἱ Ἀθηναῖοι πὼς δὲν θὰ τοὺς νικήσουν ποτὲ πιά οἱ Πέρσες, ἀποφάσισαν νὰ κάνουν μιὰ μόνιμη *συμμαχία* μὲ πολλὰς ἄλλες πόλεις ἢ ἀποικίες. Ἐβγαλαν ἀρχηγὸ τους τὸν Ἀριστείδη τὸν Δίκαιο καὶ τοῦ ἀνέθεσαν νὰ κανονίσῃ τίς λεπτομέρειες.

Ὁ Ἀριστείδης ἀμέσως κατέστρωσε τὸ σχέδιο τῆς συμμαχίας καὶ ὥρισε πόσο στρατό, πόσα πλοῖα καὶ πόσα χρήματα θὰ πλήρωνε κάθε συμμαχικὴ πόλη. Στὴ συμμαχία πῆραν μέρος ἡ Ἀθήνα, τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καθὼς καὶ οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας. Τὰ χρήματα τὰ κατέθεσαν σὲ κοινὸ ταμεῖο πού τὸ διαχειριζόταν ὁ Ἀριστείδης. Τὸ ταμεῖο ἦταν στὸ νησί *Δῆλο*, στὸ νὰὸ τοῦ Ἀπόλλωνα.

Ἐπειτα, ὅταν σταμάτησαν οἱ πόλεμοι καὶ ὁ κίνδυνος εἶχε περάσει, οἱ συμμαχικὲς πόλεις πρότειναν στοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ διαλύσουν τὴ συμμαχία τους μὰ ἀντὶ γιὰ στρατὸ καὶ πλοῖα νὰ δίνουν μονάχα χρήματα. Οἱ Ἀθηναῖοι τὰ δέχτηκαν καὶ μὲ τὰ συμμαχικὰ χρήματα συντηροῦσαν δικό τους στρατὸ

καί στόλο, έτοιμο νά υπερασπίση τούς συμμάχους, άν ποτέ κινδύνευαν.

Άργότερα τὸ κοινὸ ταμεῖο μεταφέρθηκε στήν Ἀθήνα. Γιά ἀσφάλεια τὸ ἔβαλαν στό ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπάνω στήν Ἀκρόπολη.

Ὁ Ἀριστείδης καί σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση διαχειρίστηκε τόσο δίκαια τίς ὑποθέσεις τῶν συμμάχων ὥστε κανένα παράπονο δὲν ἀκούσθηκε ἀπὸ πουθενά. Κι ἐνῶ εἶχε στὰ χέρια του τόσο χρυσάφι καί τόσοις θησαυροὺς δὲν ἄγγιξε οὔτε μιὰ δεκάρα. Σὲ λίγο πέθανε πάμπτωχος καί δὲν ἄφησε οὔτε τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας του, οὔτε ἓνα ποσὸν γιὰ νὰ προικιστοῦν οἱ δύο θυγατέρες του.

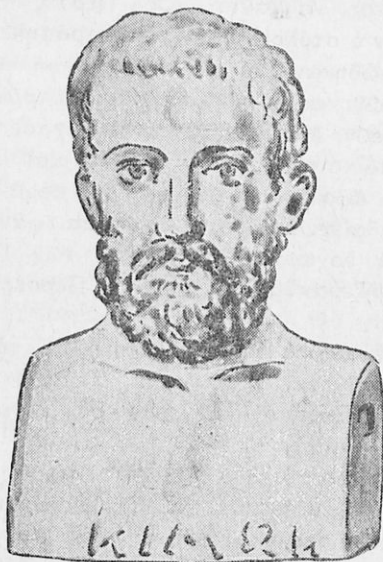
Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκτιμώντας τὸ μεγάλο πατριώτη καί ἐνάρετο ἀρχηγό τους, τὸν κήδεψαν μὲ ἔξοδα τοῦ δημοσίου καί προίκισαν τίς θυγατέρες του.

Ὁ Κίμωνας — Νέες νίκες τῶν Ἑλλήνων

Ύστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἀριστείδη, οἱ Ἀθηναῖοι ἔβγαλαν γιὰ ἀρχηγό τους τὸ γυιὸ τοῦ Μιλτιάδη, *Κίμωνα*. Ὁ Κίμωνας εἶχε πολλὰ χαρίσματα. Ἀναδείχθηκε γρήγορα σὲ μεγάλο στρατιωτικὸ καί πολιτικὸ ἀρχηγὸ τῆς Ἀθήνας. Νίκησε πολλές φορές τούς Πέρσες στήν ξηρὰ καί στὴ θάλασσα καί τὸ ὄνομά του ἔγινε ξακουστὸ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Εἶχε καταντήσει ὁ φόβος καί τρόμος τῶν Περσῶν.

Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ οἱ Πέρσες εἶχαν ἀνασυγκροτηθῆ καί εἶχαν καταλάβει ἀρκετὲς πόλεις στὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καί τῆς Θράκης. Ἐπίσης εἶχαν καταλάβει τίς περισσότερες Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, ἐκτὸς ἀπὸ τίς παραλιακὲς καί τὴν Κύπρο. Σὲ πολλὰ νησιά πάλι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους εἶχαν ἐγκατασταθῆ πειρατὲς καί λήστευαν τὰ καράβια πού περνοῦσαν. Τὸ ἐμπόριο κινδύνευε νὰ σταματήσει. Ὅλες οἱ συμμαχικὲς πόλεις ζητοῦσαν ἄμεση βοήθεια. Οἱ Ἀθηναῖοι βρέθηκαν σὲ δύσκολη θέση. Μὰ ὁ Κίμωνας ἀγρυπνοῦσε. Μόλις οἱ σύμμαχοι τοῦ ἀνέθεσαν τὴν γενικὴ ἀρχηγία, πήρε τὸ συμμαχικὸ στόλο καί μιὰ - μιὰ ἀπελευθέρωσε τίς

παραλιακές πόλεις Μακεδονίας και της Θράκης. Έπειτα άπελευθέρωσε τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, πού τὰ κατείχαν οἱ

Ὁ Κίμωνας

πειρατές. Αὐτοὺς τοὺς κινήγησε καὶ τοὺς τιμώρησε τόσο σκληρὰ πού ποτέ πιά δὲν ξαναφάνηκαν στίς Ἑλληνικές θάλασσες.

465 π. Χ.

Ἡ Ναυμαχία καὶ ἡ μάχη τοῦ Εὐρυμέδοντα

“Ὑστερα, χωρὶς νὰ χάση καιρὸ πῆρε 200 τριήρεις, τὸ ἔτος 465 π. Χ., καὶ ἐπλευσε στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας μὲ σκοπὸ νὰ συναντήσῃ τὸν περσικὸ στόλο καὶ νὰ ξεκαθαρίσῃ μιὰ καὶ καλὴ τοὺς λογαριασμοὺς του μὲ τοὺς Πέρσες.

Ὁ περσικὸς στόλος τὸν περίμενε στὶς ἐκβολὲς τοῦ Εὐρυμέδοντα ποταμοῦ, στὰ νότια παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Σὲ λίγο ἔφτασε καὶ ὁ ἐνωμένος Ἑλληνικὸς στόλος μὲ τὸν Κίμωνα καὶ ἀρχίζει φοβερὴ ναυμαχία. Οἱ Πέρσες νικῆθηκαν καὶ ὀλόκληρος σχεδὸν ὁ στόλος τους καταστράφηκε. Ἐγκατέλειψαν ὅσα πλοῖα σώθηκαν ἀπὸ τὴν καταστροφή καὶ βγῆκαν στὴ στεριά. Ἐκεῖ ἐνώθησαν μὲ ἄλλο περσικὸ στρατὸ καὶ ἐτοιμάσθηκαν νὰ ἀμυνθοῦν. Μὰ ὁ Κίμωνας δὲν ἔχασε καιρό. Βγάζει τὸ στρατὸ του ἀπὸ τὰ πλοῖα στὴν παραλία καὶ ἀρχίζει πεζομαχία. Σὲ λίγη ὥρα νικᾷ γιὰ δεύτερη φορὰ τοὺς Πέρσες. Τὴν ἴδια μέρα μαθαίνει πὼς στὴ θάλασσα φάνηκαν 30 φοινικικὰ πλοῖα νὰ ἔρχονται σὲ βοήθεια τῶν Περσῶν. Γιατὶ οἱ Φοῖνικες δὲν ἤξεραν βέβαια πὼς οἱ Πέρσες εἶχαν νικηθῆ δυὸ φορές.

Μόλις τὸ ἔμαθε ὁ Κίμωνας μῆκε μὲ τὸ στρατὸ του στὰ πλοῖα καὶ κυνήγησε τὰ φοινικικά. Σὲ λίγο τὰ συνάντησε καὶ τὰ βούλιαξε. Ἔτσι οἱ Ἕλληνες σὲ μιὰ μέρα κέρδισαν τρεῖς νίκες.

Μὲ τὶς νίκες του αὐτὲς ὁ Κίμωνας στερέωσε τὸ γόητρο τῆς Ἀθήνας καὶ ἐλευθέρωσε τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ Πέρσες τρομοκρατήθηκαν καὶ ἔφυγαν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἀπέραντης χώρας τους. Τότε διαδόθηκε πὼς ζήτησαν νὰ ὑπογράψουν εἰρήνη μὲ τὸν Κίμωνα. Ὁ κόσμος τὸ πίστεψε, γιατί ἀπὸ τότε οἱ Πέρσες δὲν ξαναπαίραξαν τοὺς Ἕλληνες. Τὴν εἰρήνη αὐτὴ τὴν ὀνόμασαν *Κιμώνειο εἰρήνη*.

Τρίτος Μεσσηνιακὸς πῆλεμος. Θάνατος τοῦ Κίμωνα

Ἦστερα ἀπὸ τὴ νίκη αὐτὴ ὁ Κίμωνας γύρισε στὴν Ἀθήνα ὅπου τὸν ὑποδέχθηκαν μὲ μεγάλες τιμές. Τὴν ἄλλη χρονιά ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐξόρισαν. Καὶ νὰ γιὰ ποῖο λόγο. Στὰ 464 π. Χ. ἔγινε μεγάλος σεισμὸς στὴ Σπάρτη. Τὰ σπιτὰ γκρεμίστηκαν. Εἴκοσι χιλιάδες (20.000) ἄνθρωποι σκοτώθηκαν. Οἱ Σπαρτιάτες ἔμειναν στὸ δρόμο καὶ δὲν ἤξευραν τί νὰ κάνουν. Καὶ δὲν ἔφθανε αὐτό. Οἱ Μεσσηνιοὶ βρῆκαν

τὴν εὐκαιρία νὰ κάνουν ἐπανάσταση, γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν.
"Ἔτσι ἄρχισε ἕνας *τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος*.

Οἱ Σπαρτιάτες τοὺς περικύκλωσαν στὸ ἰσχυρὸ φρούριον τῆς *Ἰθώμης*. Μὰ δὲν μποροῦσαν νὰ τοὺς νικήσουν. Τότε ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Κίμωνας, ποὺ ἦταν συντηρητικὸς πολιτικὸς καὶ δὲν συμπαθοῦσε τὶς ἐπαναστάσεις, πῆρε 4 χιλ. στρατὸ καὶ πῆγε ὁ ἴδιος νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σπαρτιάτες. Μὰ ὁ καιρὸς περνοῦσε καὶ ἡ Ἰθώμη δὲν ἔπεφτε. Οἱ Σπαρτιάτες ὑποπεύθησαν πὼς ὁ Κίμωνας δὲν βοηθοῦσε ὅσο ἔπρεπε γιὰ νὰ νικήσουν. Νόμιζαν πὼς ἦταν συνεννοημένος μὲ τοὺς Μεσσηνίους. Γι' αὐτὸ μὲ εὐγενικὸ τρόπο εἶπαν στοὺς Ἀθηναίους :

— Σᾶς εὐχαριστοῦμε πολὺ ποὺ μᾶς βοηθήσατε μέχρι σήμερα. Τώρα δὲν θέλομε ἄλλη βοήθεια. Θὰ τὰ βγάλωμε μονάχοι πέρα.

Ὁ Κίμωνας πῆρε τὸ στρατὸ του καὶ γύρισε στὴν Ἀθήνα. Μὰ οἱ Ἀθηναῖοι θεώρησαν προσηλητικὸ νὰ τοὺς φερθοῦν ἔτσι οἱ Σπαρτιάτες. Γι' αὐτὸ ἐξόρισαν τὸν Κίμωνα.

Θάνατος τοῦ Κίμωνα

Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μετάνοιωσαν καὶ ἔφεραν πίσω τὸν Κίμωνα ἀπὸ τὴν ἐξορία. Μόλις γύρισε στὴν Ἀθήνα ὁ Κίμωνας σκέφθηκε νὰ κάνῃ καινούργιες ἐκστρατεῖες καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ ἄλλα μέρη ἀπὸ τοὺς Πέρσες.

Μὰ γιὰ νὰ εἶναι ἡσυχος ἔκλεισε εἰρήνη μὲ τοὺς Σπαρτιάτες. Τώρα ἦταν ἐλεύθερος νὰ ἐκστρατεύσῃ. Πῆρε μαζί του 200 πλοῖα καὶ ἔπλευσε πρὸς τὴν Κύπρο. Ὅταν ἔφθασε ἐκεῖ, πολιορκίησε τὸ *Κίτιο*, τὴν μεγαλύτερη πόλη τῆς ἀρχαίας Κύπρου. Σ' αὐτὴ τὴν πολιορκία πληγώθηκε ὁ Κίμωνας. Τὸν μετέφεραν στὸ πλοῖο του καὶ σὲ λίγο πέθανε. Πρὶν πεθάνῃ ὁμῶς εἶπε στοὺς φίλους του νὰ λύσουν τὴν πολιορκία καὶ νὰ γυρῶσιν στὴν Ἀθήνα. Ἐκεῖνοι τὸν ἄκουσαν καὶ σὲ κανέναν δὲν ἀνεκοίνωσαν τὸ θάνατό του. Γιατὶ ἂν τὸ μάθαιναν οἱ Πέρσες θὰ ἔπαιρναν θάρρος καὶ μποροῦσε νὰ γίνῃ μεγάλο

κακό. Στο γυρισμό έδωσαν δυο μάχες με τους Πέρσες, μιá στην παραλία της Κύπρου, τήν ώρα που έφευγαν και μιá στη θάλασσα. Και τις δυο φορές νίκησαν, γιατί κανένας δέν ήξερε πώς είχε πεθάνει ó Κίμωνας. Έτσι ó δοξασμένος στρατηγός και νεκρός ακόμη νικοσε τους Πέρσες!

Άνακεφαλαιωτικές έρωτήσεις και άπορίες

- 1) Για ποιό σκοπό έγιναν οί Περσικοί πόλεμοι; Τι έπεδίωκε ó βασιλιάς τών Περσών;
- 2) Ποῦ άποδίδετε τή νίκη τοῦ Μιλτιάδη στο Μαραθώνα;
- 3) Πώς χαρακτηρίζετε τήν αὐτοθυσία τοῦ Λεωνίδα και τών 300 Σπαρτιατῶν στις Θερμοπύλες;
- 4) Τί ξέρετε για τή ναυμαχία στο Άρτεμίσιο;
- 5) Διηγηθῆτε με κάθε λεπτομέρεια τή ναυμαχία της Σαλαμίνας και τή μάχη τών Πλαταιῶν.
- 6) Τί ξέρετε για τή ναυμαχία της Μυκάλης;
- 7) Συγκρίνετε τὰ κύρια ιστορικά πρόσωπα: Θεμιστοκλή, Εὐρυβιάδη, Άριστείδη, Πausανία, Κίμωνας;
- 8) Ό Pausanias ἦταν προδότης; Κατὰ τί διαφέρει ó Θεμιστοκλής από τὸν Pausanias;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ:

1. Νά διαβάσετε τους περσικούς πολέμους και σε άλλες ιστορίες.
2. Νά φέρετε πληροφορίες και από διάφορα λεξικά.

Ὁ Χρυσὸς αἰώνας τοῦ Περικλῆ

“Ὅπως εἶδαμε προηγουμένως, ὕστερα ἀπὸ τὴν νίκη τοῦ Κίμωνα στὴν ξηρὰ καὶ στὴ θάλασσα, οἱ Πέρσες δὲν ἐτόλμησαν νὰ πειράξουν τοὺς Ἕλληνας. Ἡ Ἀθήνα ἔγινε ἡ μεγαλύτερη δύναμη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ οἱ συμμαχίες τῆς ὀλοένα μεγάλωναν. Ἦρθε ἡ στιγμή πού ἡ *ἡγεμονία τῆς Ἀθήνας* εἶχε στὴ δύναμή της 300 Ἑλληνικὲς πόλεις δηλ. τὸ μισὸ πληθυσμὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Τὴν ἀποτελοῦσαν, ἡ Ἀττικὴ, τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς Θράκης, ἡ Εὐβοία, τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους κλπ.

Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὰ χρήματα τῶν συμμάχων τοὺς εἶχαν κάνει μεγάλο καὶ ἰσχυρὸ στόλο. Ἡ Ἀθήνα ἔγινε ἡ πρώτη ναυτικὴ δύναμη τῆς Ἑλλάδος. Ὅλο τὸ ἐμπόριο πέρασε στὰ χέρια της. Δὲν ἔμεινε μέρος τοῦ γνωστοῦ τότε κόσμου πού νὰ μὴν τὸ ἐπισκέπτονταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔμποροι. Στὴν Αἴγυπτο, στὶς ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας, στὶς πόλεις τῆς Μαύρης Θάλασσας, στὴν κάτω Ἰταλία καὶ στὰ νησιά μετέφεραν καὶ πωλοῦσαν ἀγγεῖα κάθε λογῆς, ἀγαλματάκια, διάφορα ἐργαλεῖα καὶ ἀθηναϊκὰ προϊόντα κι ἀπὸ ἐκεῖ μετέφεραν σιτάρι, βαφές, πολύτιμα πετράδια, ἀρωματικὰ φυτὰ κ. λ. π. Καμμιά ἄλλη πόλη τῆς Ἑλλάδος δὲν μποροῦσε νὰ συναγωνισθῇ τὴν Ἀθήνα στὸ ἐμπόριο. Μὰ κι ἂν δοκίμαζε νὰ τὸ κἀνῃ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν τὴ δύναμη σὲ μιὰ μέρα νὰ τοὺς πολεμήσουν καὶ νὰ τοὺς νικήσουν. Γι' αὐτὸ ὅλες οἱ σύμμαχες πόλεις, πού ἦταν στὴν ἡγεμονία τῆς Ἀθήνας, δὲν μποροῦσαν νὰ κά-

νον χωριστό εμπόριο. Μονάχα οι Ἀθηναῖοι εἶχαν δικαίωμα νὰ πωλοῦν καὶ νὰ ἀγοράζουν τὰ προϊόντα τους. Αὐτὸς ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ ἡ Ἀθήνα πλούτισε ἀφάνταστα καὶ ἔφθασε στὴ μεγαλύτερη ἀκμὴ της καὶ ποὺ ἔγινε ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὅπως θὰ ἴδουμε παρακάτω.

•Ο Περικλῆς

Ἐκεῖνος ποὺ ἀνέδειξε καὶ δόξασε τὴν Ἀθήνα στὰ χρόνια αὐτὰ ἦταν ὁ μεγαλύτερος πολιτικὸς τῆς ἀρχαιότητος, *Περικλῆς*.

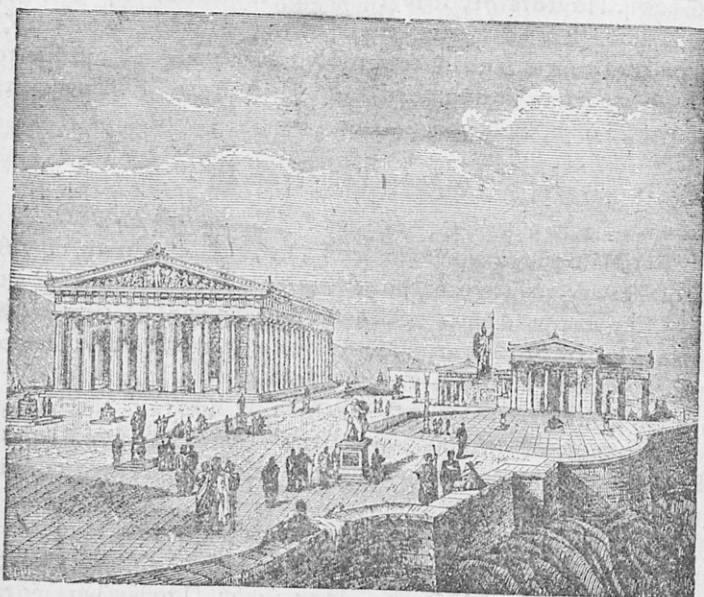
Ἐκεῖνος ποὺ ἀνέδειξε καὶ δόξασε τὴν Ἀθήνα στὰ χρόνια αὐτὰ ἦταν ὁ μεγαλύτερος πολιτικὸς τῆς ἀρχαιότητος, *Περικλῆς*.

Ἐκεῖνος ποὺ ἀνέδειξε καὶ δόξασε τὴν Ἀθήνα στὰ χρόνια αὐτὰ ἦταν ὁ μεγαλύτερος πολιτικὸς τῆς ἀρχαιότητος, *Περικλῆς*.

Ἐκεῖνος ποὺ ἀνέδειξε καὶ δόξασε τὴν Ἀθήνα στὰ χρόνια αὐτὰ ἦταν ὁ μεγαλύτερος πολιτικὸς τῆς ἀρχαιότητος, *Περικλῆς*.

χαν. Γιατί τότε ή 'Αθήνα έφθασε στην μεγαλύτερη άκμή της. Τήν έποχή εκείνη τó όνομα 'Αθηναίος προφερόταν με θαυμασμό. Τότε έγιναν όλα τά άθάνατα άριστουργήματα της τέχνης, πού σήμερα θαυμάζει όλόκληρη ή άνθρωπότητα :

‘Η 'Ακρόπολη κατά τήν έποχή του Περικλή

στην 'Ακρόπολη, στην Πνύκα, στο λόφο του Φιλοπάπου κλπ.

‘Ο Περικλής καταγόταν από άρχοντική γεννιά. ‘Ηταν παιδί του ναυάρχου Ξανθίππου πού, όπως είδαμε, ένίκησε τους Πέρσες στη Μυκάλη, τήν ίδια μέρα πού γινόταν ή μάχη στις Πλαταιές.

‘Ο Περικλής σπούδασε και μορφώθηκε καλά. ‘Ηταν πολύ έξυπνος, φρόνιμος, δίκαιος, τολμηρός και άφθαστος ρήτορας. Τή ρητορική τέχνη τήν είχε σπουδάσει στη σχολή. Μά τόν βοήθησε σ’ αυτό και ή γυναίκα του ή 'Δοσπασία. “Όταν μι-

λουσε δὲν ἔβγαζε φωνές, δὲν ἔκανέ νευρικές χειρονομίες. Ἦταν ἦσυχος καὶ μεγαλοπρεπής σάν τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου. Γι' αὐτὸ πολλοὶ τὸν ὀνόμαζαν **Ὀλύμπιο**. Ποτὲ δὲν βιαζόταν. Μελετοῦσε προσεχτικὰ ὅλα τὰ ζητήματα κι ὕστερα ἔπαιρνε ἀπόφαση. Πάντοτε σεβόταν τὴ γνῶμη τοῦ λαοῦ, τὴν ἐκκλησία τοῦ Δήμου. Ἐκεῖ ἀνέβαινε στὸ βῆμα καὶ μὲ ὑπέροχη ὁμιλία ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς συμπατριῶτες του νὰ ἐγκρίνουν τὰ σχέδιά του γιὰ τὴν προκοπὴ καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἀθήνας. Κυβέρνησε τὴν Ἀθήνα 25 ὀλόκληρα χρόνια.

Τὰ ἔργα τοῦ Περικλῆ

1) Μὲ ἀφθονα χρήματα, ποὺ ἔδιναν οἱ σύμμαχοι, οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαναν τὸν ἰσχυρότερο πολεμικὸ στόλο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκανε τὴν Ἀθήνα πρώτη ναυτικὴ δύναμη. Πρώτη στὸ ἐμπόριο. Πρώτη στὰ πλούτη. Ἐκανε τρία λιμάνια στὸν Πειραιᾶ γιὰ νὰ χωροῦν πολλὰ ἐμπορικὰ πλοῖα.

2) Συμπλήρωσε καὶ τελειοποίησε τὰ Κάστρα τῆς Ἀθήνας καὶ τὰ μακρὰ τείχη, ποὺ ἔνωναν τὴν Ἀθήνα μὲ τὸν Πειραιᾶ. Ἐκτισε καὶ ἄλλο ἐσωτερικὸ τεῖχος. Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι ἦταν ἦσυχοι ἀπὸ ἐχθρικές ἐπιθέσεις.

3) Στόλισε τὴν Ἀθήνα μὲ χιλιάδες ἀριστουργήματα τέχνης. Ἐκτισε τὸν **Παρθενῶνα** στὴν Ἀκρόπολη, νὰ ἀφιερωμένο στὴν Παρθένο Ἀθηνᾶ. Μέσα στὸν Παρθενῶνα ἔστησε ἓνα χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ἔργο τοῦ γλύπτη **Φειδία**. Ἐκτισε καὶ τὰ **Προπύλαια**, στὴν εἴσοδο τῆς ἀκρόπολης, τὸ νὰ τῆς **Ἀπιτέρου Νίκης** καὶ τὸ **Ἐρεχθεῖο**, ποὺ συμπληρώθηκε ἀργότερα. Ἐβαλε τὸν Φειδία νὰ στολίσῃ τὴν Ἀκρόπολη καὶ τὴν Ἀθήνα μὲ ὅ,τι καλύτερο καὶ ωραιότερο στολίδι μποροῦσε νὰ γίνῃ. Ὁ Φειδίας, κοντὰ στὰ ἄλλα, ἔκανε ἓνα πελώριο χάλκινο ἄγαλμα τῆς **Προμάχου Ἀθηνᾶς** καὶ τὸ ἔστησε στὴν ἀκρόπολη γιὰ νὰ φαίνεται κι ἀπὸ τὸ Σούνιο ἀκόμη.

Ὁ Περικλῆς δὲν λογάρισε χρήματα γιὰ τὸ στολισμὸ τῆς Ἀθήνας. Ὅλοι οἱ δρόμοι τῆς πόλης στολίσθηκαν μὲ ὄψεις δένδροστοιχίες καὶ ὅλες οἱ πλατεῖες μὲ μικρότερα

ἔργα τέχνης. Τὰ χρήματα γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ξοδεύονταν ἀπὸ τὸ δημόσιο ταμεῖο, ποῦ τὸ ἐνίσχυαν οἱ συμμαχικὲς πόλεις.

4) Ὁ Περικλῆς ἔκανε τὴν Ἀθήνα τὸ *μεγαλύτερο πνευματικὸ κέντρο* τῆς ἀρχαιότητος. Τότε ἀναδείχθηκαν μεγάλοι καλλιτέχνες, ζωγράφοι, γλύπτες, ἀρχιτέκτονες, ὡς τὸ *Φειδία*, τὸν *Ζεύξη*, τὸν *Καλλιμάχη*. Ποιητὲς ὡς τὸν *Δισχύλο*, τὸν *Σοφοκλῆ*, τὸν *Εὐριπίδη*. Ρήτορες ὡς τὸ *Λυσία*.

Γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔργα τοῦ ἡ ἱστορία θεωρεῖ τὸν Περικλῆ ὡς ἓνα ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους πολιτικοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Τὰ χρόνια ποῦ κυβέρνησε αὐτὸς τὴν Ἀθήνα, οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ἔλεγον *Χρυσὸν αἰῶνα τοῦ Περικλῆ*.

5) Ὁ Περικλῆς δὲν εἶχε μονάχα καλλιτεχνικὴ ψυχὴ. Ἦταν καὶ μέγας πατριώτης. Δὲν ἦταν μονάχα Ἀθηναῖος μὰ καὶ μέγας Ἕλληνας. Ἦθελε τὸ μεγαλεῖο ὀλόκληρης τῆς Ἑλλάδος κι ὄχι μονάχα τῆς Ἀθήνας. Ὀνειρεύθηκε νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνες σ' ἓνα κράτος. Μὰ δὲν τὸ κατώρθωσε γιατί ἂν καὶ πολλὲς πόλεις δέχτηκαν τὸ σχέδιο αὐτό, ἡ Σπάρτη δὲν συνεφώνησε.

Ὁ Περικλῆς εἶχε καλέσει ἓνα συνέδριο στὴν Ἀθήνα μὲ ἀντιπροσώπους ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Μὰ οἱ Σπαρτιάτες φοβήθηκαν μὴ χάσουν τὴ δύναμή τους καὶ ἔξω ἀφῆσαν τοὺς δικούς των συμμάχους νὰ λάβουν μέρος. Ἔτσι ἡ μεγάλη αὐτὴ προσπάθεια τοῦ Περικλῆ ἀπέτυχε καὶ τὸ ὄνειρό του τὸ πραγματοποιοῖ ἄργότερα ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὅπως θὰ ἴδοῦμε.

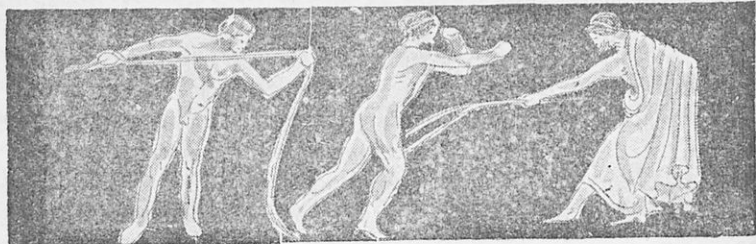
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΡΙΕΣ

- 1) Σὲ ποιά αἰτία ὀφείλεται ἡ ἀνάδειξη τῆς Ἀθήνας σὲ ἡγεμονίδα πόλη; Ποῦ ὀφείλεται ὁ πλοῦτος καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς;
- 2) Πόσο χρόνο διήρκεσε ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηναίων;
- 3) Ποιά εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Περικλῆ ποῦ τὰ θαυμάζει σήμερα ὀλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα;
- 4) Ποιά ὀνόματα καλλιτεχνῶν θυμᾶστε, τί ἔκανε ὁ καθένας τους;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ: 1) Νὰ διαβάσετε τὸ κεφάλαιο αὐτὸ καὶ σὲ ἄλλες ιστορίες. 2) Νὰ πάρετε πληροφορίες ἀπὸ τὰ λεξικά.

7. Α. Χ. Πάτση—Ἀρχαία Ἑλλάδα

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Γιατί έγινε ο Πελοποννησιακός πόλεμος

431 - 404 π. Χ.

“Όπως είδαμε στα προηγούμενα, ή Αθήνα με τὸ Μιλτιάδη, τὸ Θεμιστοκλή, τὸν Ἀριστείδη, τὸν Κίμωνα καὶ τελευταία με τὸν Περικλή, απέκτησε μεγάλη δύναμη. Ἡ Σπάρτη ὅμως δὲν ἔβλεπε με καλὸ μάτι τὴ δόξα τῆς Ἀθήνας.

Ἡ Ἀθήνα ἦταν ἡ μεγαλύτερη ναυτικὴ δύναμη. Ὅλο τὸ ἐμπόριο κι ὅλες οἱ θάλασσες ἦταν στὴ διάθεσή της. Ὁ στόλος της ἦταν πανίσχυρος.

Ἡ Σπάρτη πάλι ἦταν πολὺ δυνατὴ στὴν ξηρὰ. Κανένας στρατὸς δὲν μπορούσε νὰ νικήσῃ τὸ δικὸ της. Μὰ δὲν εἶχε μεγάλο στόλο καὶ τὸ ἐμπόριό της ἦταν περιορισμένο. Ἀναγκάζοταν νὰ ἀγοράζῃ ἐμπορεύματα ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Κορινθίους.

Ἔτσι, ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς, ἡ ἀντιζηλιὰ ἀνάμεσα στὶς δυὸ πόλεις ἔγινε φοβερὸ μῖσος. Κάθε μιὰ ζητοῦσε ἀφορμὴ νὰ παραμερίσῃ τὴν ἄλλη καὶ νὰ καταλάβῃ ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα.

Γιὰ νὰ πετύχουν αὐτὸ τὸ σκοπὸ καὶ οἱ δυὸ πόλεις, ἄρχισαν νὰ συνάπτουν συμμαχίες με τὶς ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

δος. Ἄρχισε ἕνας ἐπικίνδυνος ἀνταγωνισμὸς μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χωρισθοῦν οἱ Ἕλληνες σὲ δυὸ παρατάξεις :

1) *στὴν Ἀθηναϊκὴ συμμαχία* πού τὴν ἀποτελοῦσαν ὅλες οἱ παράλιες πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τὰ νησιά.

2) *στὴν Πελοποννησιακὴ συμμαχία* πού τὴν ἀποτελοῦσαν ἡ Σπάρτη, ἡ Κόρινθος, τὸ Ἄργος καὶ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Στὴν ἀρχὴ οἱ δυὸ ἀντίπαλοι ζοῦσαν εἰρηνικὰ μεταξὺ τους γιὰτὶ φοβόνταν τοὺς Πέρσες. Ὅταν ὅμως πέρασε ὁ φόβος αὐτὸς ἄρχισαν νὰ ἐτοιμάζονται γιὰ πόλεμο. Ἀφορμὴ ζητοῦσαν κι αὐτὴ τοὺς τὴν ἔδωσε ἡ Κόρινθος.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἡ Κόρινθος εἶχε κάνει πόλεμο μὲ τοὺς Κερκυραίους. Πλούσιο νησί ἡ Κέρκυρα. Πλούσια πόλη κι ἡ Κόρινθος. Τὰ πλοῖα τους γύριζαν σ' ὅλες τὶς θάλασσες. Τὸ μεγαλύτερο ἐμπόριό τους γινόταν μὲ τὴ Σικελία καὶ τὴν Κάτω Ἰταλία. Ἐκεῖ μὲ κάποια ἀφορμὴ, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Κερκυραῖοι ἄρχισαν νὰ πολεμοῦν μεταξὺ τους, γιὰ τὴν ἀποικία Ἐπίδαμνο. Οἱ Ἀθηναῖοι βοήθησαν τοὺς Κερκυραίους καὶ νίκησαν τοὺς Κορινθίους. Οἱ Κορίνθιοι, πού δὲν μποροῦσαν νὰ τὰ βάλουν μὲ τὴν Ἀθήνα, εἶπαν τὸ παράπονό τους στὴ Σπάρτη καὶ ζήτησαν ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Ἀθήνας.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ζητοῦσαν κι οἱ Σπαρτιάτες. Ἄδικα ὁ βασιλιάς τῆς Σπάρτης *Ἀγχιδάμος* συμβούλεψε τοὺς Σπαρτιάτες νὰ ἴσχεθοῦν τὶς συνέπειες. Μὰ αὐτοὶ κήρυξαν τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων. Ἔτσι ἄρχισε ἕνας ἐμφύλιος πόλεμος, φοβερός, καταστρεπτικός, σκληρὸς καὶ ἀτελείωτος. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ὀνομάστηκε «*Πελοποννησιακὸς πόλεμος*» καὶ διήρκεσε 27 ὀλόκληρα χρόνια. Ἄρχισε στὰ 431 π.Χ. καὶ τετέλειωσε στὰ 404 π.Χ. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἔγινε σὲ τρεῖς περιόδους.

Πρώτος Πελοποννησιακός πόλεμος (431—421 π.Χ.)

Δέκα χρόνια διήρκεσε ή πρώτη περίοδος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Τὸν πρώτο χρόνο καί οἱ δυὸ στρατοὶ ἔκαναν μεγάλες ἐτοιμασίες. Δὲν τόλμησαν νὰ κτυπηθοῦν. Οἱ Σπαρτιάτες ἔμπαιναν στὴν Ἀττική, ἄρπαζαν ὅ,τι μπορούσαν, ἔβαζαν φωτιά στὰ σπαρτιά καὶ στὰ δάση καὶ γύριζαν στὴν Πελοπόννησο. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλι μὲ τὰ πλοῖα τους πήγαιναν στὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔκαναν μεγάλες καταστροφές.

Θάνατος τοῦ Περικλῆ

Τὸ δεύτερο χρόνο οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθαν μιὰ μεγάλη συμφορά. Πέθανε ὁ Περικλῆς ἀπὸ μιὰν ἀγιάτρευτη ἀρρώστεια, ἀπὸ ἓνα *λοιμό*, ποῦ εἶχε πέσει σ' ὅλη τὴν Ἀθήνα. Ὁ *λοιμός* αὐτὸς ἦρθε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Τὸν ἔφεραν ταξιδιώτες ἀπ' ἐκεῖ. Ἴσως κι ἀπὸ μολυσμένα ποντίκια ποῦ εἶχαν ἔρθει μὲ ἔμπορικά πλοῖα. Ἡ ἀρρώστεια βρῆκε τοὺς Ἀθηναίους κλεισμένους μέσα στὰ τεῖχη τῆς πόλης καὶ τοὺς θέρισε. Βάσταξε 3 χρόνια καὶ στοίχισε χιλιάδες νεκρούς. Ἀνάμεσά τους ἦταν καὶ ὁ μέγανος Περικλῆς.

Ὁ μέγανος ἀρχηγὸς τῆς Ἀθήνας πέθανε ἀφοῦ εἶδε πρῶτα νὰ πεθαίνουν ὅλοι οἱ σπιτικοὶ του: τὰ παιδιά του καὶ ἡ ἀδελφή του.

Ὁ θάνατός του ἐλύπησε βαθεῖα τοὺς Ἀθηναίους. Λίγο ἔλειψε νὰ χάσουν τὸ θάρρος τους. Στὴ δύσκολη αὐτὴ περίστασι φάνηκαν δυὸ νέοι ἀρχηγοί. Ὁ *Νικίας* καὶ ὁ *Κλέωνας*. Ἦσαν δυὸ ἀντίθετοι χαρακτήρες. Ὁ Νικίας ζητοῦσε τὴν εἰρήνη καὶ ἤθελε νὰ σταματήσῃ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Ὁ Κλέωνας ἤθελε πόλεμο. Νόμιζε πὼς θὰ νικοῦσαν τοὺς Σπαρτιάτες καὶ θὰ θριάμβευαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι πήγαν μὲ τὸ μέρος τοῦ Κλέωνα. Κι ὁ πόλεμος ἐξακολούθησε ἄλλα ἑπτὰ χρόνια χωρὶς τελειωμό.

Ἡ μάχη τῆς Ἀμφίπολης

Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ τὴν ἀρχηγία τῆς Σπάρτης ἀνέλαβε ὁ στρατηγὸς *Βρασιδᾶς*. Αὐτὸς στὰ 421 π. Χ πῆρε τὸ στρατὸ τοῦ καὶ πῆγε στὴν Μακεδονία, νὰ κυριέψη τίς συμμαχικὲς πόλεις τῆς Ἀθήνας. Ἔτσι θὰ χῶριζε τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοὺς συμμάχους τῶν. Ἦλπιζε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο νὰ τοὺς νικήσῃ.

Μὰ ὁ Κλέωνας πῆρε τὸν Ἀθηναϊκὸ στρατὸ κι ἔτρεξε στὴ Μακεδονία. Οἱ δυὸ στρατοὶ συναντήθηκαν στὴν *Ἀμφίπολη*. Ἀμέσως ἄρχισε φοβερὴ μάχη. Οἱ Ἀθηναῖοι νικήθηκαν. Μὰ καὶ οἱ δυὸ ἀρχηγοὶ σκοτώθηκαν. Ὁ Νικίας τότε ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κλείσουν εἰρήνη μὲ τοὺς Σπαρτιάτες. Καὶ οἱ δυὸ ἀντίπαλοι ὑπέγραψαν γιὰ πενήντα χρόνια εἰρήνη. Ἡ εἰρήνη αὐτὴ ὀνομάσθηκε *Νικίϊος εἰρήνη*, γιατί τὴν πραγματοποίησε ὁ εἰρηνόφιλος Νικίας.

Δεύτερος Πελοποννησιακὸς πόλεμος (421 - 413)

Ὁ Ἀλκιβιάδης

Λίγο καιρὸ βάσταξε ἡ εἰρήνη τοῦ Νικία. Σ' αὐτὸ ἔφταιξε ἓνας νέος πολιτικὸς ποὺ φάνηκε στὴν Ἀθήνα, ὁ *Ἀλκιβιάδης*. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἦταν παιδί τοῦ *Κλινία*. Καταγόταν ἀπὸ ἀριστοκρατικὴ γενιά. Ἐπειδὴ ἔμεινε ὀρφανὸς ἀπὸ πατέρα ἢ μητέρα τοῦ τοῦ ἔδωσε μεγάλη μόρφωση ἀλλὰ καὶ τὸν κακόμαθε, σὰ χαϊδεμένο μοναχογιό. Ἦταν πολὺ ζωηρὸς, ἐπιδεικτικὸς καὶ φιλόδοξος. Ἦθελε νὰ ἀκουσθῇ τὸ ὄνομά του μὲ κάθε τρόπο. Κάθε μέρα μιλοῦσε στοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς παρακινοῦσε γιὰ πόλεμο. Ἦταν δυνατὸς ρήτορας καὶ δὲν ἄργησε νὰ τοὺς παρασύρῃ. Ὁ Νικίας ἄδικα παιδεύταν νὰ τὸν συγκρατήσῃ. Αὐτὸς δὲν ἄκουγε κανέναν. Τὰ φιλόδοξα σχέδιά του μπόρεσε νὰ ἱκανοποιήσῃ ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅταν οἱ *Ἐξεσταῖοι* ποὺ ἦταν κάτοικοι τῆς Σικελίας, ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους γιὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς *Σελιουντίους*.

Ἡ ἐκστρατεία τῆς Σικελίας

Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 415 ξεκίνησαν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ 134

πλοία και 30.000 στρατός για τη Σικελία με αρχηγούς τον 'Αλκιβιάδη, τον *Λάμαχο* και το *Νικία*.

"Όταν έφθασαν στη Σικελία πολιόρκησαν την πρωτεύουσα της τις *Συρακοῦσες*. 'Ο στρατός είχε ένθουσιασθή από τους ρητορικούς λόγους του 'Αλκιβιάδη και ρίχθηκε με όρμη στη μάχη. Μά στην κρίσιμη αυτή στιγμή οι άρχοντες της 'Αθήνας έκαναν ένα δεύτερο σφάλμα. "Εστειλαν ένα πλοίο να συλλάβη τον 'Αλκιβιάδη και να τον φέρη στην 'Αθήνα να δικασθῆ. Τόν κατηγοροῦσαν πῶς πρὶν φύγη γιὰ τὴ Σικελία εἶχε σπάσει, μεθυσμένος με φίλους του μερικά αγαλματάκια με τὸ κεφάλι τοῦ 'Ερμῆ, πὸυ τὰ ἔλεγαν *'Ερμέες*, πὸυ ἦταν στημένα στοὺς δρόμους, ὅπως τὰ σημερινὰ εἰκονίσματα.

'Ο 'Αλκιβιάδης στὴ Σπάρτη

"Όταν τὸ ἔμαθε ὁ 'Αλκιβιάδης θύμωσε πολὺ. Εἶτε γιὰ τὸ θεώρησε προσβολή, εἶτε γιὰ τὸ ἦταν φταίχτης, ἀντὶ νὰ γυρίσῃ στὴν 'Αθήνα, ἔφυγε καὶ πῆγε στὴ Σπάρτη. 'Εκεῖ εἶπε στοὺς Σπαρτιάτες τί ἔπρεπε νὰ κάνουν γιὰ νὰ νικήσουν τοὺς 'Αθηναίους. Οἱ Σπαρτιάτες ἀμέσως ἐτοίμασαν στρατὸ καὶ πῆγαν στὴ Σικελία. 'Ενώθηκαν με τοὺς Συρακοῦσους καὶ μαζί τους νίκησαν τοὺς 'Αθηναίους σὲ φοβερὴ μάχη. 'Ο 'Αθηναϊκὸς στρατὸς καταστράφηκε ὁλόκληρος. Μαζί του σκοτώθηκαν καὶ οἱ ἀρχηγοὶ Νικίας καὶ Λάμαχος. 'Η μάχη αὐτὴ ἔγινε στὰ 413 π.Χ., στολχισε δὲ πολλὰ στοὺς 'Αθηναίους. "Ετσι, ἀπὸ μιὰ ἐπιπολαιότητα δική τους καὶ ἀπὸ μιὰ προ-

'Ο 'Αλκιβιάδης

δοσία τοῦ Ἀλκιβιάδη, ἢ Ἀθήνα κινδύνεψε νὰ καταστραφῆ, ὅπως θὰ ἴδοῦμε ἀμέσως παρακάτω.

Τρίτος Πελοποννησιακὸς πόλεμος (413—404 π.Χ.)

Τὸ πάθημα τῆς Σικελίας κλόνισε τὸ γόητρο τῆς Ἀθήνας. Οἱ σύμμαχοί της ἕνας· ἕνας ἄρχισαν νὰ τὴν ἐγκαταλείπουν. Κατάλαβαν πὼς δὲν μπορούσαν πιά νὰ στηρίζονται στοὺς Ἀθηναίους. Προτίμησαν νὰ πᾶνε μὲ τοὺς Σπαρτιάτες. Σ' αὐτὸ βέβαια βοήθησε καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης πού, ὅπως εἶδαμε, εἶχε καταφύγει στὴ Σπάρτη. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔφερε σὲ συνεννόηση τοὺς Σπαρτιάτες καὶ τοὺς Πέρσες μὲ τὴ συμφωνία: α) οἱ Πέρσες νὰ δώσουν χρήματα στοὺς Σπαρτιάτες γιὰ νὰ κάνουν μεγάλο στόλο καὶ β) οἱ Σπαρτιάτες νὰ ἐπιτρέψουν στοὺς Πέρσες νὰ καταλάβουν τίς Ἑλληνικὲς ἀποικίες στὴ Μ. Ἀσία καὶ τὰ κοντινὰ νησιά.

Ἡ συμφωνία αὐτὴ κλείστηκε καὶ μπῆκε σὲ ἐφαρμογή. Μὰ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θορυβήθηκαν. Ἐξακολούθησαν τὸν πόλεμο μὲ τοὺς πιστοὺς συμμάχους των. Ὁ στόλος τους ἦταν πολὺ δυνατὸς ἀκόμη καὶ δύσκολα μπορούσε νὰ τοὺς νικήσῃ κανεὶς στὴ θάλασσα.

Ὅταν εἶδαν οἱ Σπαρτιάτες πὼς ὁ πόλεμος δὲν τελείωνε μ' ὄλη τὴ βοήθεια πού ἔπαιρναν ἀπὸ τοὺς Πέρσες, ζήτησαν τὴ συμβουλὴ τοῦ Ἀλκιβιάδη. Αὐτὸς τοὺς συμβούλεψε νὰ καταλάβουν τὴν *Δεκέλεια*, ἕνα φρούριο ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἐκεῖ πού εἶναι τὸ σημερινὸ *Τατόι*. Τοὺς εἶπε νὰ τὸ ὀχυρῶσουν καλὰ καὶ νὰ βάλουν στρατὸ μέσα γιὰ νὰ μὴ μπορούν νὰ βρῖσκουν τροφίμα οἱ κλεισμένοι στὰ κάστρα τους Ἀθηναῖοι.

Οἱ Σπαρτιάτες ἄκουσαν τὴν συμβουλὴ τοῦ Ἀλκιβιάδη καὶ ἀπὸ τότε οἱ Ἀθηναῖοι δὲν μπορούσαν νὰ κυκλοφοροῦν ἐλεύθερα στὴν Ἀττικὴ.

Θάνατος τοῦ Ἀλκιβιάδη

Βλέποντας ὁ Ἀλκιβιάδης πὼς οἱ Σπαρτιάτες κατέστρε-

φαν τὴν πατρίδα του, μετάνοιωσε. Φαίνεται πὼς δὲν ἦταν γεννημένος γιὰ προδότης. Φιλονίκησε μὲ τοὺς Σπαρτιάτες κι ἔφυγε κρυφὰ γιὰ τὴ Σάμο. Σὲ λίγο οἱ φίλοι του, πού κυβερνοῦσαν τὴν Ἀθήνα, τὸν συγχώρησαν καὶ τὸν ἔφεραν πίσω. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔγινε στρατηγὸς καὶ μὲ τὸ στρατό του νίκησε σὲ πολλὲς μάχες τοὺς Σπαρτιάτες καὶ δόξασε, ὅσο μίπορεσε, τὰ Ἀθηναϊκὰ ὄπλα. Στὰ 408 π.Χ. γύρισε ἀπὸ τὴ Θράκη στὴν Ἀθήνα μὲ πλοῦσια λάφυρα καὶ μεγάλη δόξα. Ἔτσι ξέπλυνε τὸ κακὸ πού εἶχε κάνει στὴ Σικελία.

Δὲν κάθησε ὅμως πολὺ καιρὸ ἡσυχος στὴν Ἀθήνα. Ὁ ἐγωϊσμὸς του καὶ ὁ ἄστατος χαρακτήρας του ἔκανε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὸν μισήσουν καὶ γρήγορα τὸν ἔστειλαν ἐξορία στὴ Θράκη. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔφυγε κρυφὰ καὶ πῆγε στὴν Περσία ὅπου πέθανε δολοφονημένος σὲ ἡλικία 44 χρονῶν.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου

Ὁ πόλεμος ἐξακολουθοῦσε σκληρὸς κι ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Οἱ Σπαρτιάτες βρῖσκονταν σὲ κυλῦτερη θέση. Μὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος των. Ὁ στόλος τους κυριαρχοῦσε στὸ Αἰγαῖο πέλαγος καὶ προκαλοῦσε τὸ Σπαρτιατικὸ στόλο σὲ ναυμαχία. Σὲ μιὰ ναυμαχία πού ἔγινε στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, στὰ νησιά Ἀργινοῦσες, νίκησαν τὸ στόλο τῶν Σπαρτιατῶν καὶ σκότωσαν τὸ ναύαρχό τους Καλλικρατίδα. Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τίς νίκες αὐτὲς τὸ πῆραν ἐπάνω τους. Πολλὲς φορές ἄφηναν τὰ πλοῖα τους ἄδεια ἀπὸ ναῦτες στὴν παραλία καὶ αὐτοὶ γύριζαν στὴ χώρα γιὰ τροφίμα.

Ὁ *Λύσανδρος*, ὁ νέος ναύαρχος τοῦ Σπαρτιατικοῦ στόλου ἀπέφευγε νὰ κἀνὴ ναυμαχία. Πέριμενε κατάλληλη εὐκαιρία νὰ καταστρέψῃ τὸν Ἀθηναϊκὸ στόλο μὲ πονηριά. Καὶ ἡ εὐκαιρία δὲν ἄργησε νὰ παρουσιασθῇ.

Στὰ 405 π.Χ. ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος βρισκόταν στὴ Σάμο γιὰ νὰ προφυλάξῃ τὸ νησί ἀπὸ ἐχθρική ἐπίθεση. Ὁ Λύσανδρος, μὴ θέλοντας νὰ συναντηθῇ μὲ τὸ στόλο τῶν Ἀθηναίων, πῆγε στὸν Ἑλλήσποντο κι ἀφοῦ κυρίεψε τὴν πόλη *Δάμψακον*

πού ήταν σύμμαχος τῆς Ἀθήνας, ἔκρυψε τὸ στόλο του στὸ ἀσφαλισμένο λιμάνι τῆς. Σὲ λίγο ἔφθασε στὸν Ἑλλησποντο καὶ ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος καὶ προκαλοῦσε τὸ Λύσανδρο σὲ ναυμαχία. Μὰ ὁ Λύσανδρος δὲν ἔδινε προσοχή.

Αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι τὸ πῆραν γιὰ ἀδυναμία του. Γι' αὐτὸ ἔδεσαν τὸ στόλο τους στὴν ἀντικρυνὴ παραλία καὶ βγήκαν στὴ ξηρὰ νὰ κυνηγήσουν καὶ νὰ βροῦν τρόφιμα. Τὸ μέρος ἐκεῖνο λεγόταν *Αἰγὸς ποταμοί*.

Αὐτὸ ζητοῦσε ὁ Λύσανδρος. Ἀμέσως ἔπλευσε στοὺς Αἰγὸς ποταμούς, ἔκαψε τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων κι ὅσα μπόρεσε τὰ αἰχμαλώτισε. Ἔπιασε αἰχμαλώτους 3000 Ἀθηναίους καὶ τοὺς ἔσφαξε. Ἀπὸ τὰ 180 πλοῖα τῶν Ἀθηναίων μονάχα 9 γλύτωσαν. Ὅκτῳ πρόφθασε καὶ πῆρε ὁ στρατηγὸς *Κόνωνας*, πού ἔφυγε γιὰ τὴν Κύπρο καὶ ἓνα ἄλλο μὲ τὸ ὄνομα *Πάραλος* ἔφερε τὴν κακὴ εἶδηση στὴν Ἀθήνα.

Ἡ Ἀθήνα πολιορκεῖται καὶ κυριεύεται

Φόβος καὶ τρόμος ἔπιασε τοὺς Ἀθηναίους μόλις ἔμαθαν τὸ τρομερὸ ἄγγελμα. Ἀμέσως ἄρχισαν νὰ ἐτοιμάζονται γιὰ ἄμυνα στὰ τεῖχη. Μὰ σὲ λίγο ἔφθασε ὁ Λύσανδρος μὲ τὸ στόλο του στὸν Πειραιᾶ καὶ ὁ βασιλιᾶς τῆς Σπάρτης *Ἄγις* μὲ στρατὸ ἀπ' τὴν ξηρὰ. Ἡ πόλη πολιορκήθηκε ἀπ' ὅλα τὰ μέρη καὶ σὲ λίγες μέρες παραδόθηκε μὲ τοὺς παρακάτω τέσσερες ὅρους :

1) Οἱ Ἀθηναῖοι νὰ γκρεμίσουν τὰ μακρὰ τεῖχη τῆς πόλης τους καὶ τοῦ Πειραιᾶ.

2) Νὰ παραδώσουν ὅλο τὸ στόλο τους ἐκτὸς ἀπὸ 12 πλοῖα.

3) Νὰ δεχτοῦν πίσω τοὺς πολιτικοὺς πού εἶχαν ἐξορίσει, καὶ

4) Νὰ ἀναγνωρίσουν ἐπίσημα τοὺς Σπαρτιάτες σὰν ἡγεμόνες στὴν ξηρὰ καὶ στὴ θάλασσα.

Αὐτὸ ἦταν τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας (404 π.Χ.).

Ἡ Ἀθήνα σὲ παρακμῇ. Οἱ τριάντα τύραννοι

Οἱ Σπαρτιάτες ἀφοῦ κατέλαβαν τὴν Ἀθήνα σκέφθηκαν νὰ τὴν ἀχρηστέψουν γιὰ ὄλα τὰ χρόνια ἔτσι νὰ μὴν μπορῇ νὰ τοὺς ἐνοχλήσῃ πλέον. Ἀλλάξαν τὸ *δημοκρατικὸ τῆς πολιτεῖα* μὲ τὸ δικό τους *ἄριστοκρατικὸ πολιτεῖα*. Διῶρισαν *τριάντα ἄρχοντες* νὰ διοικοῦν δικτατορικὰ τὴν πόλη. Αὐτοὶ τυράννησαν τὸν κόσμον πολὺ σκληρὰ. Ἄλλους ἔβαζαν φυλακῇ, ἄλλους τοὺς βασάνιζαν κι ἄλλους τοὺς σκοτώναν. Μέσα σὲ 8 μῆνες εἶχαν σκοτώσει 1500 δημοκρατικούς. Γι' αὐτὸ τοὺς 30 αὐτοὺς ἄρχοντες ποὺ βασάνιζαν καὶ τυραννοῦσαν τὸ λαό, οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ὀνόμασαν *τριάκοντα τυράννους*. Κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ πολλοὶ Ἀθηναῖοι ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους καὶ νὰ μεταβοῦν στὴ Θήβα ἢ σὲ ἄλλες πόλεις.

Ἡ Ἀθήνα ἐλευθερώνεται. Ὁ Θρασύβουλος

Ἀνάμεσα στοὺς Ἀθηναίους ποὺ εἶχαν καταφύγει στὴ Θήβα ἦταν καὶ ὁ *Θρασύβουλος*. Ὁ Θρασύβουλος καταγόταν ἀπὸ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια κι ἦταν γενναῖο παληκάρι. Σὰν μεγάλος πατριώτης ποὺ ἦταν δὲν μποροῦσε νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του σκλαβωμένη. Αὐτὸ τὸν βασάνιζε πολὺ καιρὸ. Τέλος πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Ἀθήνα. Συνεννοήθηκε μὲ τοὺς φίλους του ποὺ ἔμεναν ἐκεῖ κι ἓνα σκοτεινὸ βράδυ μπῆκε στὴν Ἀθήνα μὲ μερικοὺς ὄπλισμένους συντρόφους του, σκότωσε τοὺς τριάκοντα τυράννους καὶ ξεσκλάβωσε τὴν Πατρίδα του.

Ξανάφερε τὸ δημοκρατικὸ πολιτεῖα. Κι ἀπὸ τότε ἡ Ἀθήνα ἄρχισε πάλι νὰ ζῆ σὰν ἐλεύθερο κράτος. Δὲν ἔφθασε ὅμως στὴν ἀκμὴ ποὺ ἦταν στὸν καιρὸ τοῦ Περικλῆ. Τὴ θέση τῆς τώρα τὴν εἶχε πάρῃ ἡ Σπάρτη.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΡΙΕΣ

- 1) Γιὰ ποιὸ λόγο ἄρχισε ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος;
- 2) Τί ἔγινε τὴν α', β' καὶ γ' περίοδο τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου;

- 3) Ἀπὸ τί πέθανε ὁ Περικλῆς ;
- 4) Ποιὸς ἦταν ὁ Ἀλκιβιάδης ; Τί ἔπαθαν οἱ Ἀθηναῖοι στὴ Σικελία ; Συγκρίνατε τὸ Νικία, τὸν Ἀλκιβιάδη, τὸ Λάμαχο.
- 5) Ποιὸς ναύαρχος τῶν Σπαρτιατῶν ἀνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους νὰ παραδοθοῦν ;
- 6) Ποιά ἦταν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ :

- 1) Νὰ μελετήσετε τὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο καὶ σὲ ἄλλες ἱστορίες.
- 2) Νὰ βοῆτε στὸ χάρτη τὴν Ἀθήνα, τὴ Σπάρτη, τὴ Σικελία, καὶ ὅλα τὰ μέρη στὰ ὁποῖα ἔγιναν τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.
- 3) Νὰ πάρετε πληροφορίες ἀπὸ τὰ λεξικά γιὰ τὸν Κλέωνα, τὸ Βρασίδα, τὸν Ἀλκιβιάδη, τὸ Νικία, τὸ Λάμαχο, τὸ Λύσανδρο.
- 4) Νὰ γράψετε μιὰ σύντομη ἔκθεση γιὰ ὅλα αὐτά.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ — Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ

Οι Σπαρτιάτες ήγεμόνες της 'Ελλάδος

Ύστερα από την παρακμή της 'Αθήνας η Σπάρτη ανέλαβε την ήγεμονία όλόκληρης της 'Ελλάδος. 'Η 'Αθήνα είχε χάσει τὸ στόλο της. Οἱ Σπαρτιάτες μὲ τὸ στόλο τους κυριαρχοῦσαν σ' ὅλες τὶς θάλασσες καὶ ὄλο τὸ ἐμπόριο πέρασε στὰ χέρια τους. Οἱ ἄλλες πόλεις τῆς 'Ελλάδος, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴ Σπαρτιατικὴ συμμαχία, τώρα, δὲν ἦταν εὐχαριστημένες γιατί ἀπὸ σύμμαχες ἔγιναν ὑπόδουλες. Ἄρχισε σιγά - σιγά νὰ γεννιέται ἓνα μίσος ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ὄλοι ζητοῦσαν νὰ ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν ἡγεμονία τους. Γι' αὐτὸ ἡ ἡγεμονία τῶν Σπαρτιατῶν διήρκεσε μόλις δέκα χρόνια.

'Αρταξέρξης καὶ Κῦρος

Μόλις τελείωσε ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος τὰ δυὸ παιδιά τοῦ Δαρείου *'Αρταξέρξης* καὶ *Κῦρος* μάλωσαν. Ὁ *'Αρταξέρξης* ἦταν βασιλεὺς σὲ ὄλοκληρο τὸ Περσικὸ Κράτος. Ὁ *Κῦρος* ἦταν *Σαυράνης* δηλαδὴ Διοικητὴς στὴ Μ. Ἀσία. Ὁ *Κῦρος* ἤθελε νὰ ἐκθρονίση τὸν ἀδελφὸ του καὶ στὸ θρόνο του ν' ἀνεβῆ αὐτός. Αὐτὸ ἤθελε κι ἡ μητέρα του ἡ *Παρίσαις*. Μάζεψε λοιπὸν 100 χιλιάδες Περσικὸ στρατὸ καὶ 13 περὶ - πρὸς χιλιάδες μισθοφόρους Ἕλληνας, ποὺ ὠνομάσθησαν *Μύ-*

ριοι και ξεκίνησε τάχα να χτυπηθῆ με τὸ βασιλιά τῆς Φρυγίας. Μὰ ὁ Ἄρταξέρξης κατάλαβε τὸ σκοπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του. Συγκέντρωσε κι αὐτὸς στρατὸ καὶ τὸν περίμενε.

Ἡ μάχη στὰ Κούναξα

Οἱ δυὸ στρατοὶ ἀνταμώθηκαν στὰ Κούναξα, κοντὰ στὴ Βαβυλώνα. Ὁ Ἄρταξέρξης εἶχε μεγαλύτερο στρατὸ καὶ νίκησε τὸν στρατὸ τοῦ Κύρου. Ὁ Κύρος σκοτώθηκε. Ὁ στρατὸς του παραδόθηκε αἰχμάλωτος στὸν Ἄρταξέρξη. Μονάχα οἱ Μύριοι δὲν παραδίδονταν. Αὐτοὶ δὲν εἶχον νικηθῆ στὴ μάχη. Ἄντίθετα εἶχαν νικήσει τοὺς Πέρσες ποὺ εἶχαν ποραταχθῆ ἀπέναντί τους. Μὰ τώρα εἶχαν μείνει μονάχοι τους μέσα στὴν κορδιὰ τοῦ ἀπεράντου Περσικοῦ Κράτους.

Ἡ κάθοδος τῶν μυρίων. Ὁ Ξενοφώντας

Ὁ Ἄρταξέρξης ζητι,σε τότε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες νὰ παραδοθοῦν καὶ τοὺς ὑποχέθηκε νὰ μὴ πάθουν τίποτε. Μὰ οἱ Ἕλληνες μὲ κανένα τρόπο δὲν δέχονταν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ

Θάλασσα... Θάλασσα... φώναζαν οἱ Μύριοι

ἐπιτρέψουν, δηλαδή νά κατεβοῦν ἀπό τὰ βάθη τῆς Περσίας στά παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Λίγο πρὶν ξεκινήσουν ἔπαθαν ἓνα μεγάλο κακό. Ὁ *Τισσαφέρνης*, στρατηγός τοῦ Ἀρταξέρξη, κάλεσε ὄλους τοὺς Ἕλληνες ἀρχηγούς σὲ σύσκεψη, τάχα νά συζητήσουν γιὰ τὸ γυρισμό τους στὴν Ἑλλάδα. Χωρὶς νά διστάσῃ τοὺς σκότωσε ὄλους. Αὐτὸ ἦταν πολὺ τρομερὸ γιὰ τοὺς μυρῖους. Στὴν ἀρχὴ τὰ ἔχασαν, δὲν ἤξεραν τί νά κάνουν. Ἔμειναν χωρὶς ἀρχηγούς.

Στὴ δύσκολη αὐτὴ περίσταση ὁ *Ξενοφώντας*, ἔσωσε τοὺς μυρῖους. Πολεμώντας τοὺς ἔφερε πίσω στὴν πατρίδα τους. Στὸ δρόμο ὑπέφεραν πολλὰ ἀπὸ τὴν πείνα, τὴ δίψα καὶ τὶς ἐχθρικές ἐπιθέσεις. Ὑστερα ἀπὸ πολλὰ βάσανα ἔφθασαν στὴ Μαύρη Θάλασσα. Μόλις εἶδαν θάλασσα φώναξαν μὲ χαρά:

—«Θάλασσα!... Θάλασσα!...»

Ὁ *Ξενοφώντας* ἀνεδείχθηκε σπουδαῖος στρατηγός. Σ' αὐτὴ τὴν περιπέτεια οἱ Ἕλληνες ἔδειξαν πὼς ὅταν εἶναι ἐνωμένοι κι ἀγαπημένοι — ὅπως ἦταν οἱ Μύριοι — ποτὲ δὲν παθαίνουν τίποτε. Σκεφθῆτε πὼς γύρισαν στὴν Ἑλλάδα 9 χιλιάδες ἀπ' αὐτοὺς πρᾶγμα, πὺ θεωρεῖται κατόρθωμα, ὕστερα ἀπὸ ὄσα τράβηξαν ἀποκομμένοι στὴν καρδιὰ ἐνὸς ἀπεράντου Κράτους. Τὴν ἐκστρατεία τοῦ Κύρου καὶ τὶς περιπέτειες τῶν Ἑλλήνων στὸ γυρισμό, τὶς διηγεῖται ὁ ἴδιος ὁ *Ξενοφώντας* σὲ δυὸ βιβλία του α) *στὴν Κύρου ἀνάβαση* καὶ β) *στὴν κάθοδο τῶν Μυρῶν*.

⊙ Ἀγησίλαος στὴν Ἀσία

Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Κύρου ὁ Ἀρταξέρξης διέταξε τὸ στρατηγὸ τοῦ *Τισσαφέρνη* νά ἐτοιμάσῃ στρατὸ καὶ νά καταλάβῃ τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, πὺ εἶχαν βοηθήσει τὸν ἀδελφὸ του. Αὐτὸ βέβαια ἦταν μιὰ ἀφορμὴ. Στὴν πραγματικότητα ἤθελε νά τὶς καταλάβῃ γιὰτὶ ἦταν πολὺ πλούσιες καὶ γιὰτὶ αὐτὲς εἶχαν στὰ χέρια τους ὄλο τὸ ἐμπόριο τῆς Ἀσίας. Τὸ Περσικὸ κράτος χωρὶς τὶς παράλιες αὐτὲς πόλεις ἦταν σάν ἓνας ἄνθρωπος χωρὶς πνεύμονες. Ὁ πατέρας του ὁ *Δαρεῖος* τὸ ἤξερε καλὰ αὐτό, γι' αὐτὸ καὶ τὶς

είχε καταλάβει τὸν καιρὸ πού ἐγίνε ἡ Ἰωνικὴ ἐπανάσταση. Μὰ ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὸν Κίμωνα τίς εἶχαν ἀπελευθερώσει καὶ τίς εἶχαν στήν ἡγεμονία τους. Τέλος, ὕστερα ἀπὸ τὴν παρακμὴ τῆς Ἀθήνας, οἱ ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας εἶχαν μπεῖ κάτω ἀπὸ τὴν ἡγεμονία τῆς Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιάτες λοιπὸν ἔπρεπε τώρα νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸν περσικὸ κίνδυνο.

Κι ἀλήθεια. Μόλις μαθεύτηκαν στὴ Σπάρτη οἱ ἐτοιμασίες τοῦ Ἀρταξέρξη, διέταξαν τὸ βασιλιά τους Ἀγησίλαο νὰ πάρη στρατὸ καὶ νὰ πάη στὴν Μ. Ἀσία. Ὁ Ἀγησίλαος ἦταν πολὺ γενναῖος στρατηγὸς καὶ πολὺ μεγάλος πατριώτης. Εἶχε βάλει στὸ νοῦ του νὰ ἐνώση ὅλους τοὺς Ἕλληνες σὲ ἓνα Κράτος, ὅπως κι ὁ Περικλῆς πρωτύτερα. Τώρα τοῦ δινόταν ἡ εὐκαιρία νὰ κτυπήσῃ τὸ Περσικὸ κράτος μέσα στὰ ἐδάφη του. Κι ἂν τὸ πετύχαινε, τότε θὰ ἔβαζε σὲ ἐφαρμογὴ τὸ σχέδιό του.

Ὁ Ἀγησίλαος νικᾷ τοὺς Πέρσες

Ὁ Ἀγησίλαος ἔφθασε στὴν Ἀσία μὲ 8 χιλιάδες στρατό. Ὁ Τισσαφέρνης εἶλε πολλὲς χιλιάδες στρατό. Μὰ ὁ Ἀγησίλαος, ἔχοντας γιὰ παράδειγμα τὸ κατόρθωμα τῶν Μυρίων τοῦ Ξενοφώντα, δὲν τὸν λογάριε καθόλου. Δυὸ ὀλόκληρα χρόνια διέτρεχε τὴν Μ. Ἀσία μὲ τὸ μικρὸ στρατό του καὶ νίκησε σὲ ὅλες τίς μάχες τὸν Τισσαφέρνη καὶ ὅλους τοὺς Πέρσες σατράπες πού ἔστειλε ἐναντίον του ὁ Ἀρταξέρξης. Μὰ δὲν ἦταν εὐκολο νὰ συντρίψῃ τελειωτικὰ τὸ Περσικὸ κράτος. Γιατὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Θηβαῖοι, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι, μὲ τὴν βοήθεια τῶν Περσῶν ἐνώθηκαν καὶ κήρυξαν τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Δὲν συμπαθοῦσαν τοὺς Σπαρτιάτες ὅπως, εἴδαμε, γιὰ τὸ εἶχαν πάρει πολὺ ἐπάνω τους, σὰν ἡγεμόνες πού ἦταν.

Ἡ μάχη τῆς Κορώνειας

Ὁ Ἀγησίλαος μὲ μεγάλη λύπη ἀναγκάσθηκε νὰ γυρίσῃ

πίσω. Πήρε διαταγή νά κτυπήση τούς Ἀθηναίους καί ὄλους τούς συμμάχους των. Οἱ δυὸ Ἑλληνικαὶ στρατοὶ συναντήθηκαν στὴν **Κορώνεια** τῆς Βοιωτίας. Ἐκεῖ ἔγινε σκληρὴ μάχη. Ὁ Ἀγησίλαος νίκησε, μὰ πληγώθηκε βαρεῖα.

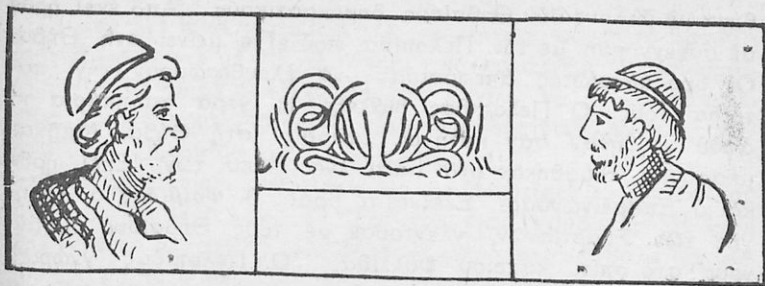
Ἄνταλκίδειος εἰρήνη

Οἱ Σπαρτιάτες ἂν καὶ νίκησαν στὴν Κορώνεια δὲν μπόρεσαν νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμο μὲ τούς Πέρσες. Γιατί οἱ Πέρσες βοήθησαν μὲ χρήματα τούς Ἀθηναίους καὶ ἔκαναν μεγάλο στόλο. Μὲ τὸ στόλο τους αὐτὸ καὶ μὲ ναύαρχο τὸν **Κόνωνα** κατέστρεψαν τὸ Σπαρτιατικὸ στόλο στὴ Κνίδο (Κυκλάδες Νήσους) καὶ ὁ στρατὸς του νικήθηκε στὴν Κόρινθο ἀπὸ τούς Κορινθίους. Οἱ Σπαρτιάτες βρέθηκαν σὲ δύσκολη θέση. Ἔστειλαν ἕναν ἀπὸ τούς πέντε ἐφόρους των, τὸν **Ἄνταλκίδα** νὰ κλείσῃ εἰρήνη μὲ τούς Πέρσες. Ἡ εἰρήνη ἔκλεισε μὲ πολὺ βαρεῖς ὄρους γιὰ τὴ Σπάρτη καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὀλόκληρη. Οἱ Πέρσες πῆραν στὴν κατοχὴ τους ὄλες τις Ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ τὴν Κύπρο. Ἡ εἰρήνη τοῦ Ἄνταλκίδα, ὀνομάσθηκε «**Ἄνταλκίδειος εἰρήνη**».

Ὅ,τι δὲν κατῶρθωσε ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης νὰ τὸ πετύχῃ μὲ τὰ ὄπλα, τὸ κατῶρθωσε μὲ τὸ χρῆμα.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΡΙΕΣ

- 1) Ποιοὶ ἦσαν οἱ Μύριοι καὶ πῶς βρέθηκαν στὴν Ἀσία;
  - 2) Τί ξέρετε γιὰ τὸν Ἀγησίλαο;
  - 3) Γιὰ ποῖό λόγο ἔχασε τὴ δύναμή της ἡ Σπάρτη καὶ ἔφθασε σὲ παρακμὴ;
  - 4) Ἡ Ἄνταλκίδειος εἰρήνη ποιούς ὠφέλησε καὶ ποιούς ἐζημίωσε;
- ΕΡΓΑΣΙΕΣ:** Νὰ πάρετε σχετικὰς πληροφορίες ἀπὸ ἄλλες ἱστορίες καὶ τὰ λεξικά.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

Οί Σπαρτιάτες στη Θήβα

Όταν οί Σπαρτιάτες έγιναν ήγεμόνες όλης της Έλλάδος, άπεφάσισαν νά καταλάβουν και τή Θήβα. Δέν ήθελαν όμως νά τήν καταλάβουν μέ πόλεμο γιατί δέν άρεσε αυτό στους άλλους συμμάχους των. Ζητούσαν άλλη άφορμή, πού δέν άργησε νά βρεθί.

Στή Θήβα, όπως και σέ κάθε Έλληνική πόλη εκείνης τής έποχής, ήταν δυό κόμματα: τό *δημοκρατικό* και τό *άριστοκρατικό*. Ό άρχηγός του άριστοκρατικού κόμματος τής Θήβας, *Λεοντιάδης*, κάλεσε τους Σπαρτιάτες νά μπου στήν πόλη τους κάποτε πού περνούσε ό στρατός τους άπ' έξω, πηγαίνοντας στή Μακεδονία. Ό Σπαρτιάτης στρατηγός *Φοιβίδας* δέχθηκε και κατέλαβε τήν άκρόπολη τής Θήβας *Καδμεία*. Φυλάκισε τους δημοκρατικούς και θανάτωσε τόν άρχηγό τους *Ίσμηνία*. Άπό τότε ή Θήβα έμεινε υπόδουλη στή Σπάρτη, χρόνια.

Ή Θήβα έλευθερώνεται.

Ό Πελοπίδας και ό Έπαμεινώνδας

Μά δέν άργησε νά έλευθερωθί ή Θήβα άπό τό Σπαρτιατικό ζυγό. Τό κατόρθωμα αυτό έγινε άπό δυό γενναίους Θηβαίους πατριώτες, τόν *Πελοπίδα* και τόν *Έπαμεινώνδα*. Ό Πελοπίδας είχε φύγει άπό τή Θήβα και ζούσε στήν Ά-

θήνα με άλλους 300 Θηβαίους δημοκρατικούς. Ἀπὸ ἐκεῖ ἦρθε σὲ συνεννόηση μὲ τὸν Πελοπίδα, ποὺ εἶχε μείνει στὴ Θήβα. Οἱ δυὸ πατριῶτες ἀπεφάσισαν νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πατρίδα τους. Ὁ Πελοπίδας διάλεξε 11 γερὰ παληκάρια κι ἄφοῦ ντύθηκαν σὰν κυνηγοί, ἔφθασαν στὴ Θήβα. Μπήκαν μέσα καὶ κρύφθηκαν στὸ σπίτι ἐνὸς φίλου των. Ἐκεῖ ἦρθε καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ ὁ Φοιβίδας, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν, γλεντοῦσε μὲ τοὺς Θηβαίους τυράννους στὸ σπίτι κάποιου Φυλλίδα. Ὁ Πελοπίδας γνώριζε καλὰ τὸν Φυλλίδα καὶ συνεννοήθηκε κρυφὰ μαζί του πῶς νὰ ἐνεργήσουν. Τὴ νύκτα λοιπὸν ὁ Πελοπίδας πῆρε τοὺς φίλους του, κι ἄφοῦ ντύθηκαν σὰν γυναῖκες, πῆγαν στὸ γλέντι. Κάποιος ὅμως πρόδωσε τὸ σχέδιο αὐτὸ καὶ ἔστειλε τὸ ἴδιο βράδυ ἓνα γράμμα στὸ Φοιβίδα. Μὰ αὐτὸς μεθυσμένος δὲν τὸ ἄνοιξε καὶ εἶπε :

— «Ἐς αὔριον τὰ σπουδαῖα» δηλαδὴ ἄς ἀφήσωμε γιὰ αὔριο τὰ νέα.

Αὐτὸ τοῦ στοίχισε τὴ ζωὴ. Γιατὶ οἱ 11 ὁμορφες «γυναῖκες», ποὺ ἦρθαν σὲ λίγο στὸ γλέντι του, ἦταν ὁ γενναῖος Πελοπίδας καὶ οἱ φίλοι του. Τράβηξαν ἀμέσως τὰ ξίφη τους καὶ σκότωσαν τοὺς τυράννους. Τὴν ἄλλη μέρα ἡ Θήβα, ἦταν ἐλεύθερη.

Ἡ μάχη στὰ Λεύκτρα

Ὅταν ἔμαθαν τὸ πάθημα τοῦ στρατηγοῦ των οἱ Σπαρτιάτες, ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσουν τοὺς Θηβαίους. Μὰ ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀγρυπνοῦσαν. Ἐτοίμασαν γρήγορα καλὸ στρατό. Τὸν γύμνασαν καλά. Ἐκαναν τὸν περίφημο *λεγὸ λόχο*. Ὁ ἱερὸς λόχος ἦταν ἔργο τοῦ Πελοπίδα. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ 300 νέους Θηβαίους, ποὺ εἶχαν ὀρκισθῆ ὅλοι νὰ πεθάνουν μὰ ποτὲ νὰ μὴν ἀτιμάσουν τὰ ὄπλα τους καὶ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδας τους. Ἔτσι πανέτοιμοι οἱ Θηβαῖοι, περίμεναν τοὺς Σπαρτιάτες. Αὐτοὶ τέσσερα ὀλόκληρα χρόνια ἔστειλαν τὸ στρατό τους νὰ καταλάβῃ τὴ Θήβα. Μὰ ὁ Πελοπίδας πάντοτε τοὺς νικούσε.

Στά 371 π. Χ. έστειλαν για τελευταία φορά τὸ βασιλιά τούς **Κλεόμβροτο** μὲ 10 χιλ. στρατὸ νὰ καταλάβῃ ὅπωςδήποτε τὴ Θήβα. Οἱ Θηβαῖοι εἶχαν μονάχα 6 χιλ. καλὰ γυμνασμένο στρατὸ καὶ ἰππικὸ. Μὰ εἶχαν ἀρχηγούς τούς δυὸ ἔθνικούς των ἥρωες τὸν Πελοπίδα καὶ Ἐπαμεινώνδα.

Ἡ μάχη ἔγινε στὰ **Λεῦκτρα** τῆς Βοιωτίας. Ὁ Πελοπίδας διοικοῦσε τὸν ἱερὸ λόχο. Ὁ Ἐπαμεινώνδας παράταξε σὲ **λοξή φάλαγγα** τὸ στρατὸ του ἐπειδὴ ἦταν μικρότερος. Ἔβαλε δηλαδὴ τὸν περισσότερο καὶ καλύτερο στρατὸ στὴν ἀριστερὴ μεριά. Στὸ κέντρο καὶ στὰ δεξιὰ ἔβαλε λιγότερο στρατὸ. Μ' αὐτὴ τὴ στρατηγικὴ καὶ μὲ τὴν αὐτοθυσία ποὺ ἔδειξαν οἱ Θηβαῖοι στὴ μάχη νίκησαν τούς Σπαρτιάτες. Γιὰ πρώτη φορά ἡ Σπάρτη νικήθηκε στὴ ξηρά. Στὴ μάχη οὕτῃ σκοτώθηκε καὶ ὁ Κλεόμβροτος.

Οἱ Θηβαῖοι ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος

Ἐπὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν νίκη αὐτὴ οἱ Θηβαῖοι πῆραν μεγάλο ὄνομα. Τὸ Κράτος τους δυνάμωσε. Κατέλαβαν ὀλόκληρη τὴ Βοιωτία, ἔφθασαν μέχρι τὴ Μακεδονία, τὴ Θεσσαλία καὶ σὲ ἄλλα μέρη. Σὲ λίγο ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος ἔφυγε ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Σπάρτης. Οἱ Θηβαῖοι ἔγιναν ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Θηβαῖοι στὴν Πελοπόννησο

Γιὰ νὰ στερεώσουν καλύτερα τὴν ἡγεμονία τους, οἱ Θηβαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ κατεβοῦν στὴν Πελοπόννησο καὶ νὰ κτυπήσουν τὴν ἴδια τὴ Σπάρτη. Πραγματικὰ στὰ 370 π. Χ., τὸ χειμῶνα, ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας πῆραν τὸ στρατὸ τους, πέρασαν ἀνενόχλητοι στὴν Πελοπόννησο καὶ στρατοπέδευαν ἔξω ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Ἡ Σπάρτη δὲν εἶχε τείχη, ἦταν ἀτείχιστη. Δὲν τόλμησαν ὅμως νὰ τὴν κτυπήσουν, γιατί τὴν ὑπεράσπιζε ὁ δοξασμένος στρατηγὸς Ἀγησίλαος. Οἱ Θηβαῖοι ἐλευθέρωσαν τούς Μεσσηνίους κι ὅλες τὶς ὑπόδουλες, στοὺς Σπαρτιάτες, Πελοποννησιακὲς πόλεις. Ἐ-

στερα αποτραβήχτηκαν στην Ἄρκαδία, όπου ἔκτισαν τὴ *Μεγαλόπολη*. Ἐκεῖ ἔμειναν τέσσερα χρόνια.

Θάνατος τοῦ Πελοπίδα

Τὸ 364 π. Χ. μεγάλο ἀτύχημα βρῆκε τοὺς Θηβαίους. Ὁ Πελοπίδας αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τὸν τύραννο τῶν Φερρῶν τῆς Θεσσαλίας Ἀλέξανδρο. Ὁ Ἐπαμεινώνδας πῆρε τὸ στρατό του καὶ πῆγε νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ. Αὐτὸ τὸ πέτυχε. Μὰ σὲ μιὰ μάχη ποὺ ἔγινε στὴν τοποθεσία τῆς Θεσσαλίας «*Κυνὸς Κεφαλαί*», σκοτώθηκε ὁ Πελοπίδας κι' οἱ Θηβαῖοι ἔμειναν μ' ἓνα ἀρχηγὸ πιά, μὲ τὸν Ἐπαμεινώνδα.

Ἡ μάχη τῆς Μαντινείας

Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἀφοῦ συντρίψε τὸν τύραννο Ἀλέξανδρο κατέβηκε ἀμέσως μὲ 30.000 στρατό στὴν Πελοπόννησο, ἀποφασισμένος νὰ νικήσῃ τελειωτικὰ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἡγεμονία τῆς Θήβας. Αὐτὴ ὅταν ἦ τετάρτη ἐκστρατεία του στὴν Πελοπόννησο. — Ἐκεῖ βρῆκε τοὺς Σπαρτιάτες νὰ τὸν περιμένουν στρατοπεδευμένοι στὴ *Μαντινεία* τῆς Ἄρκαδίας. Μὲ τοὺς Σπαρτιάτες ἦταν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι, γιατί ζήλευαν τὴ δόξα τῆς Θήβας. Οἱ Σπαρτιάτες μὲ τοὺς συμμάχους τῶν εἶχαν 20.000 στρατό.

Δὲν ἔχασε τὴν εὐκαιρία ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ἀμέσως ἐπειέθηκε μὲ μεγάλη ὄρμη ἐναντίον τους. Μὲ τὴ λοξή του φάλαγγα θαυματούργησε καὶ πάλι. Νίκησε τοὺς Σπαρτιάτες μὲ τοὺς Ἀθηναίους.

Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδα

Μὰ πάνω στὴ φωτιά τῆς μάχης, ἓνα ἐχθρικό ἀκόντιο καρφώθηκε στὸ στήθος του. Ἐτρεξαν νὰ τοῦ τὸ βγάλουν. Μὰ οἱ γιατροὶ εἶπαν πὼς ὅταν θὰ ἔβγαине θὰ πέθαινε ἀμέ-

σως από αιμορραγία. Ὁ Ἐπαμεινώνδας κατάλαβε πὼς λίγα λεπτά τῆς ὥρας θὰ ζοῦσε. Γι' αὐτὸ ρώτησε μὲ ἀγωνία τοὺς στρατιῶτες του καὶ ζήτησε νὰ μάθῃ ἂν νίκησαν ἢ ὄχι. Ὅταν τοῦ εἶπαν πὼς νίκησαν, ἡ χαρὰ ἦταν ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό του.

—«Τώρα ἄς πεθάνω, εἶπε. Βγάλτε τὸ ἀκόντιο ἀπὸ τὸ στήθος μου».

Οἱ φίλοι του μὲ κλάματα στὰ μάτια δὲν ἤθελαν νὰ τὸ βγάλουν καὶ τοῦ ἔλεγαν:

—«Γιεθαίνεις ἄτεκνος, ἀρχηγέ μας. Ποιὸς θὰ σέ διαδεχθῇ; Νὰ εἶχαμε ἓνα παιδί σου...».

Ἐκεῖνος μὲ ὑπερηφάνεια τοὺς ἀποκρίθηκε:

—«Δὲν πεθαίνω ἄτεκνος. Σὰς ἀφήνω δυὸ θυγατέρες: τὴν μάχη στὰ Λεοκτρα καὶ τὴ μάχη στὴ Μαντινεία!...»

Οἱ Θηβαῖοι χάνουν τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος

Ὑστερα ἀπὸ τὴ μάχη τῆς Μαντινείας καὶ τὸ θάνατο τοῦ Ἐπαμεινώνδα ἄρχισε νὰ χάνῃ τὴ δύναμή της ἡ Θήβα. Σὲ λίγο ἔχασε τὴν ἡγεμονία της. Βέβαια ἔμεινε μιὰ δυνατὴ πόλη. Μὰ ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα οὔτε ἡ Θήβα, οὔτε ἡ Ἀθήνα, οὔτε ἡ Σπάρτη μποροῦσαν νὰ ἡγεμονέψουν στὴν Ἑλλάδα. Εἶχαν φθαρῆ στοὺς ἐμφυλίους πολέμους.

Τότε παρουσιάσθηκαν οἱ *Μακεδόνες* καὶ μὲ τοὺς βασιλιάδες τῶν τῶν *Φίλιππο* καὶ *Μέγα Ἀλέξανδρο*, ἔγιναν ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος καὶ πραγματοποίησαν τὸ ὄνειρο τοῦ Περικλῆ καὶ τοῦ Ἀγησιλάου, τὴν ἔνωση τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴ διάλυση τοῦ Περσικοῦ Κράτους.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΡΙΕΣ

- 1) Μὲ ποιὸ τρόπο οἱ Θηβαῖοι ἔγιναν ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος;
- 2) Τί γνώμη ἔχετε γιὰ τὸν Πελοπίδα καὶ γιὰ τὸν Ἐπαμεινώνδα;
- 3) Ποιοὶ νίκησαν στὰ Λεῦκτρα;
- 4) Ποῦ σκοτώθηκε ὁ Ἐπαμεινώνδας;
- 5) Ἀπὸ πότε ἄρχισαν οἱ Θηβαῖοι νὰ χάνουν τὴ δύναμή τους;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ: Νὰ πάρετε συμπληρωματικὲς πληροφορίες ἀπὸ ἄλλες ἱστορίες καὶ ἀπὸ τὰ λεξικά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	-Σελίς
Θεοὶ καὶ ἥρωες τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων	3
Ἡ γέννησις καὶ τὰ παιδικὰ χρόνια τοῦ Ἡρακλεῖ	7
Ὁ δρόμος τῆς Ἀρετῆς καὶ ὁ δρόμος τῆς Κακίας	8
Ὁ Ἡρακλεῖς πηγαίνει στὸν Εὐρυσθέα	10
Τὸ λιοντάρι τῆς Νεμέας	11
Ἡ Λερναία Ὑδρα	13
Τὸ ἱερὸ ἐλάφι τῆς Ἀρτεμῆς	14
Τὸ φοβερὸ ἀγριογούρουνο τοῦ Ἐρυμάνθου	15
Ἡ κοπριά τοῦ Αὐγεία	15
Τὸ ἀγριοβούβαλο (ταῦρος) τοῦ Μίνωα	16
Οἱ ἀγριόκοτες τῆς Στυμφαλίδας	17
Τὰ ἀνθρωποφάγα ἄλογα τοῦ Διομήδη	18
Ἡ διαμαντένια ζώνη τῆς Ἰππολύτης	18
Τὰ βόδια τοῦ Γηρυόνη	19
Οἱ Ἑσπερίδες μὲ τὰ χρυσὰ μήλα	20
Ὁ Κέρβερος τοῦ Ἄδη	21
Ὁ Ἡρακλεῖς γίνεται ἀθάνατος	22
Ἡ γέννησις καὶ τὰ παιδικὰ χρόνια τοῦ Θησέα	24
Τὰ κατορθώματα τοῦ Θησέα	26
Ὁ Θησέας στήν Ἀθήνα	26
Ὁ Θησέας σκοτώνει τὸν Μινώταυρο	28
Ὁ θάνατος τοῦ Θησέα	31
Ἡ Ἀλκίστη	33
Ἡ Ἑλλάδα καὶ οἱ Ἕλληνες	36
Ἡ Ὀρησκεία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων	37
Τὰ μαντεῖα, οἱ μάντιες, οἱ χρησμοὶ	38
Τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν	39
Οἱ ἀμφικτυονίες	40
Ἀθλητικοὶ ἀγῶνες καὶ ἀγωνίσματα	41
Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες	42

ΣΠΑΡΤΗ ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΙΑΤΕΣ

Οἱ Δωριεῖς κατεβαίνουν στὴν Πελοπόννησο	44
---	----

Οἱ Δωριεῖς γίνονται Σπαρτιάτες	45
Λυκούργος—Ὁ σοφὸς Νομοθέτης	46
Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου	47

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος	51
Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος	52

ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ

Ὁ Κόδρος	54
Τὸ πολίτευμα τῆς Ἀθήνας	55
Οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντα	55
Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα	56
Ὁ Πατριωτισμὸς τοῦ Σόλωνα	58
Κροῖσος καὶ Σόλωνας	59

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Οἱ ἑλληνικὲς ἀποικίαι	62
Οἱ ἀποικίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας	63
Ἰωνικὴ ἐπανάσταση	64
Ὁ Μαρδόνιος ἐκστρατεύει στὴν Ἑλλάδα	65
Ὁ Μιλτιάδης καὶ ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα	67
Ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς	71
Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξη στὴν Ἑλλάδα	72
Οἱ Ἕλληνες ἐτοιμάζονται νὰ ἀμυνθοῦν	73
Ὁ Λεωνίδας καὶ ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν	74
Οἱ Πέρσες καταλαμβάνουν τὴν Ἀθήνα	77
Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας	77
Μάχη στὴς Πλαταιᾶς—Θάνατος τοῦ Μαρδονίου	81
Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης	83
Θάνατος τοῦ Πausanία	83
Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλῆ	85
Συμμαχίαι τῶν Ἀθηναίων—Θάνατος τοῦ Ἀριστείδη	87
Ὁ Κίμωνας—Νέες νίκες τῶν Ἑλλήνων	88
Ἡ ναυμαχία καὶ ἡ μάχη τοῦ Ἐυρυμέδοντα	89
Τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος—Θάνατος τοῦ Κίμωνα	90
Θάνατος τοῦ Κίμωνα	92

Ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΗ

Ὁ Περικλῆς	93
----------------------	----

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Γιατί ἔγινε ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος	98
Πρῶτος Πελοποννησιακὸς πόλεμος	99
Θάνατος τοῦ Περικλῆ	100
Ἡ μάχη τῆς Ἀμφιπόλεως	101
Δεύτερος Πελοποννησιακὸς πόλεμος	101
Ἡ ἐκστρατεία τῆς Σικελίας	101
Ὁ Ἀλκιβιάδης στὴ Σπάρτη	102
Τρίτος Πελοποννησιακὸς πόλεμος	103
Θάνατος τοῦ Ἀλκιβιάδου	103
Ἡ καταστροφὴ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου	104
Ἡ Ἀθήνα πολιορκεῖται καὶ κυριεύεται	105
Ἡ Ἀθήνα σὲ παρακμῇ—Οἱ τριάντα τύραννοι	106
Ἡ Ἀθήνα ἐλευθερώνεται—Ὁ Θρασύβουλος	106

Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης

Οἱ Σπαρτιάτες ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος	108
Ἀρταξέρξης καὶ Κύρος	108
Ἡ μάχη στὰ Κούναξα	109
Ἡ κάθοδος τῶν μυρίων	109
Ὁ Ἀγησίλαος στὴν Ἀσία	110
Ὁ Ἀγησίλαος νικᾷ τοὺς Πέρσες	111
Ἡ Μάχη τῆς Κορωνείας	111
Ἀνταλκίδειος Εἰρήνη	112

Ἡγεμονία τῶν Θηβῶν

Οἱ Σπαρτιάτες στὴ Θήβα	113
Ἡ μάχη στὰ Λεῦκτρα	114
Οἱ Θηβαῖοι ἡγεμόνες	115
Οἱ Θηβαῖοι στὴν Πελοπόννησο	115
Ὁ Θάνατος τοῦ Πελοπίδα	116
Ἡ μάχη τῆς Μαντινείας	116
Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδα	116
Οἱ Θηβαῖοι χάνουν τὴν ἡγεμονία	117

ΤΑ ΝΕΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΤΑΞΗ Α'

- Νο 1. Όλικό αναγνωστικό (πραγ-
ματογνωσία)
7. Γραμματική με εικόνες
30. Μαθαίνω να μετρώ

ΤΑΞΗ Β'

- Νο 2. Έλεύτερο Αναγνωστικό (πραγ-
ματογνωσία)
8. Γραμματική με εικόνες
31. Μαθαίνω να μετρώ

ΤΑΞΗ Γ' (χωριστή)

- Νο 3. Έλεύτερο Αναγνωστικό
9. Γραμματική Δημοτικής
11. Παλαιά Διαθήκη
16. Ήρωϊκά Χρόνια
22. Φυσική Ιστορία
32. Αριθμητική με εικόνες
36. Πατριδογνωσία - Τό διαμέρισμα
κάθε μαθητού
— Πατριδογνωστικός Χάρτης

ΤΑΞΗ Δ' (χωριστή)

- Νο 4. Έλεύτερο Αναγνωστικό
9. Γραμματική Δημοτικής
12. Καινή Διαθήκη
17. Αρχαία Ελλάδα
23. Φυσική Ιστορία
33. Αριθμητική με εικόνες
46. Γεωγραφία Ελλάδος
— Τριπλός χάρτης Ελλάδος

ΤΑΞΕΙΣ Γ-Δ (1ον έτος)

- Νο 3. Έλεύτερο Αναγνωστικό
9. Γραμματική Δημοτικής
11. Παλαιά Διαθήκη
18. Έλληνική Ιστορία
22. Φυσική Ιστορία
32. Αριθμητική με εικόνες
36. Πατριδογνωσία - Τό διαμέρισμα
κάθε μαθητού
— Πατριδογνωστικός χάρτης

ΤΑΞΕΙΣ Γ-Δ (2ον έτος)

- Νο 4. Έλεύτερο Αναγνωστικό
9. Γραμματική Δημοτικής
12. Καινή Διαθήκη
19. Έλληνική Ιστορία
23. Φυσική Ιστορία
33. Αριθμητική με εικόνες

46. Γεωγραφία Ελλάδος
— Τριπλός χάρτης Ελλάδος

ΤΑΞΗ Ε' (χωριστή)

- Νο 5. Έλεύτερο Αναγνωστικό
10. Γραμματική καθαρευούσης
13. Εκκλησιαστική Ιστορία
15.
20. Βυζαντινή Ιστορία
24. Φυσική Ιστορία
28. Φυσ. Πειραματική - Χημεία
34. Αριθμητική Ε-ΣΤ'
35. Γεωμετρία Ε-ΣΤ'
47. Γεωγραφία Ήπειρων
— Χάρτες Ήπειρων

ΤΑΞΗ ΣΤ' (χωριστή)

- Νο 5. Έλεύτερο Αναγνωστικό
10. Γραμματική καθαρευούσης
14. Λειτουργική - Κατήχηση
15.
21. Ιστορία Νέων Χρόνων
25. Φυσική Ιστορία
29. Φυσ. Πειραματική - Χημεία
34. Αριθμητική Ε-ΣΤ'
35. Γεωμετρία Ε-ΣΤ'
48. Γεωγραφία Εύρωπης
— Τριπλός χάρτης Εύρωπης

ΤΑΞΕΙΣ Ε-ΣΤ' (1ον έτος)

- Νο 5. Έλεύτερο Αναγνωστικό
10. Γραμματική καθαρευούσης
13. Εκκλησιαστική Ιστορία
15.
20. Βυζαντινή Ιστορία
26. Φυσική Ιστορία
28. Φυσ. Πειραματική - Χημεία
34. Αριθμητική Ε-ΣΤ'
35. Γεωμετρία Ε-ΣΤ'
47. Γεωγραφία Ήπειρων
— Χάρτες Ήπειρων

ΤΑΞΕΙΣ Ε-ΣΤ' (2ον έτος)

- Νο 6. Έλεύτερο Αναγνωστικό
10. Γραμματική καθαρευούσης
14. Λειτουργική - Κατήχηση
15.
21. Ιστορία Νέων Χρόνων
27. Φυσική Ιστορία
29. Φυσ. Πειραματική - Χημεία
34. Αριθμητική
48. Γεωγραφία Εύρωπης
— Τριπλός χάρτης Εύρωπης